

**Міністерство охорони здоров'я України
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ**

**ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ
ВЧЕНИЙ-ПЕДІАТР
В.М. СІДЕЛЬНИКОВ**

Тернопіль
“Укрмедкнига”
2003

ББК 57.3г
В42
УДК 616-053.2(092)

Авторський колектив: С.П. Кривопустов
Л.В. Терещенко
Г.В. Шафаренко

Загальна редакція: О.П. Волосовець

- 42 **Видатний український вчений-педіатр В.М.Сідельников/за заг. ред. О.П. Волосовця.** – Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. – 166 с.
ISBN 966-673-048-0

В історико-біографічному виданні представлені життєвий шлях, наукові здобутки та спогади сучасників про видатного українського вченого-педіатра, завідувача кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця, заслуженого діяча науки та техніки України, головного дитячого кардіоревматолога МОЗ України, члена-кореспондента НАН, АМН України, АМН СРСР та Російської академії медичних наук, доктора медичних наук, професора В.М. Сідельникова (1928-1997). Видання розраховане на студентів вищих навчальних закладів, лікарів, усіх, хто цікавиться історією вітчизняної медицини.

□□□ 57.3□
□□□ 616-053.2(092)

ISBN 966-673-048-0

© Колектив авторів (за ред. О.П.
Волосовець) 2003

ЗМІСТ

передмова	4
ПАМ'ЯТЬ СЕРЦЯ	5
ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ЛІКАРЯ, ВЧЕНОГО, ПЕДАГОГА, ГРОМАДЯНИНА	14
СПОГАДИ ПРО В.М. СІДЕЛЬНИКОВА	55
Основні дати життя і діяльності	
В.М. Сідельникова	135
Наукова школа члена-кореспондента НАН, АМН України, РАМН, професора	
В.М. Сідельникова	137
БІБЛІОГРАФІЯ основних наукових праць члена-кореспондента АН України, доктора медичних наук, професора В.М. Сідельникова за 1958-1997 рр.	147
Література про В.М. Сідельникова	165

ПЕРЕДМОВА

Нещодавно Національний медичний університет ім.О.О. Богомольця, який є гордістю вітчизняної медичної науки, відзначає своє 160-річчя. Сотні видатних імен вчених створювали його славу. В історію університету та світової медицини золотими літерами вписано ім'я академіка Віктора Михайловича Сідельникова.

Цього року Віктору Михайловичу виповнилось би 75 років. Його вклад в педіатричну науку і практику неоціненний. Підручники, книги, монографії, що вийшли з-під його пера, – на столах студентських аудиторій і бібліотек, на книжкових полицях лікарів у різних куточках світу. Його помисли і роздуми завжди з нами, кому доля дала щастя працювати поряд з цією Великою Людиною.

Про нього неможливо говорити у минулому, адже Вчитель, котрий дав пугітку в життя, назавжди в серці кожного учня. Він виховав чудову плеяду лікарів-педіатрів та науковців і в кожного з нас вклав частку своєї душі. Його обожнювали студенти, боготворили хворі, котрим він рятував життя.

Важко знайти куточок України, де б не згадували його добрі руки і не молились його пам'яті сотні вилікуваних ним дітей. Адже не тільки з України, а з усього Союзу батьки з хворими дітьми їхали до його клініки з останньою надією на допомогу, і він, творячи неможливе, перемагав хвороби і смерть.

Для нас, його учнів, Віктор Михайлович був більше ніж вчитель і наставник. Він був і залишається прикладом, як треба жити, працювати, любити Батьківщину і свою справу. Саме тому ми хочемо розповісти про цю яскраву особистість, людину невичерпної енергії та життєлюбства.

Київ, жовтень 2003 року

*Щоб бути хорошим лікарем,
треба передусім бути доброю людиною,
мати серце, сповнене справжньої чуйності
і душевної щирості. Тим більше, коли йдеться про дітей. Адже це –
особливий об'єкт наших турбот.
Треба розуміти тих, хто ще не навчився говорити.
До страждань чужої дитини ставитись,
як до страждань власної. Жити чужими radoщами
і журитися чужою бідою – така доля лікаря.*

В.М. Сідельников

ПАМ'ЯТЬ СЕРЦЯ

Невблаганно біжить час. Прошло вже шість років, як ми втратили нашого дорогого Вчителя і Наставника, видатного українського вченого-педіатра, члена-кореспондента НАН та АМН України, АМН СРСР, Російської академії медичних наук **Віктора Михайловича СІДЕЛЬНИКОВА**.

Людина живе, поки її пам'ятають. Його любив і шанував весь колектив Національного медичного університету, де він пройшов шлях від студента до академіка, завідувача провідної педіатричної кафедри. На його лекції та консультації хворих студенти та викладачі збирались як на велике дійство Великого Лікаря і Педагога. От і нині кожному з нас здається, що кожної миті можуть відчинитися двері лекційної аудиторії і стрімко зайде наш Вчитель...

Він користувався величезною повагою, любов'ю і авторитетом серед працівників клініки, яка створена його руками і розумом, адже більшість з них вчилися у нього, захищали під його керівництвом дисертації, ставали фахівцями, відомими в усій Україні.

“Роби, як я” – таким був девіз нашого Вчителя. Він палав, як смолоскип, кожен день віддаючи усе своє лікарське мистецтво хворим дітям. Вчив кожного з нас, саме своїм прикладом самовідданого служіння людям, своєю щоденною

подвижницькою працею запалював вогонь у душах своїх учнів.

“Згораючи сам, світи іншим” – це було життєве кредо професора В.М. Сідельникова, якого називали “народним професором”.

Мабуть, жодна професія не вимагає такого напруження думки, творчого пошуку, як професія лікаря. Кожен хворий, а тим більше важкий хворий – це завжди найскладніша задача з багатьма невідомими, і, розв’язуючи її, не можна помилитися, бо ціною помилки може стати життя людини.

Як клініцист, Віктор Михайлович володів винятковою інтуїцією, дивним даром спостереження, що так необхідні лікарю. Неодноразово діагноз важкохворої дитини, встановлений ним, вражав своєю точністю не тільки молодих, а й досвідчених лікарів. Він ніколи не заспокоювався, доки не знаходив причину захворювання та не спостерігав позитивного ефекту від лікування. Віктор Михайлович в кожну дитину вкладав частинку своєї душі – і це було головним секретом його професіоналізму.

Віктор Михайлович казав, що коли батьки з хворою дитиною звертаються до лікаря, вони безмежно вірять йому, і треба бути гідним цієї віри. Він завжди підкреслював, що до стаціонару обов’язково треба приймати хвору дитину разом з матір’ю, бо мати для дитини ніким не замінна. Незважаючи на заперечення з боку керівництва органів охорони здоров’я, в дитячій клінічній лікарні № 2 організовували спочатку материнські кімнати, а потім – палати для матері й дитини.

Він любив дітей. Його спілкування с хворими було щиро-сердим. При розмовах з дітьми професор В.М. Сідельников був терплячим, спокійним і врівноваженим, при обстеженні намагався уникати усього, що могло б заподіяти біль. Він вважав, що підтримувати у хворого гарний настрій, надихати його надією на одужання є ліками, іноді більш могутніми, ніж таблетки та ін’єкції.

Збереглись листи батьків хворих дітей до нього. Ось один з них. “Шановний професоре! – пише В.П. Кузнєцова з м. Челябінська. – Говорять, що ви займаєтесь лікуванням дитячої екземи. У мого сина віком 2,5 років ми лікуємо це захворювання

і амбулаторно, і стаціонарно, але бажаних наслідків це лікування не дає. Професоре! Якщо можете, допоможіть моїй дитині!”. Душевний біль матері був невіддільний від фізичних страждань малюка.

А ось другий лист тієї ж жінки: “Пише вам знов Вероніка. Щодо Серьожі – їмо все! І лікуємося, як Ви радили і робили у вашій клініці. Прийміть мою велику подяку. Якби я не потрапила в Київ до Вас, не знаю, коли б ми взагалі могли жити нормально”.

У 1986 році, коли спалахнуло лиховісне полум'я Чорнобиля, Віктор Михайлович Сідельников був одним з перших вчених медиків, які виїхали на допомогу дітям, що потерпіли від аварії. Тоді у Чорнобильській зоні працювало чимало професорів і співробітників Київського медичного інституту.

Гірко про це говорити, але більшість з них, в тому числі і Віктор Михайлович, не дочекались статусу учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, оскільки тоді люди не думали про документи, які потім десь загубились, та майбутні пільги, а думали перш за все про свій обов'язок перед людьми та Батьківщиною. І як знати, якби не оті дози радіації, які тоді ніхто не рахував і які забрали стільки його здоров'я, може він святкував би з нами своє 75-річчя.

Віктора Михайловича любили студенти. Вони тягнулися до нього не тільки тому, що бачили в ньому людину, самозабутньо закохану у свій фах, блискучого діагноста, чудового клініциста, а й тому, що він ставився до них з повагою і з готовністю віддавав їм свій час.

У навчальному процесі Вчитель намагався максимально наблизити теорію і практику. На ранкових конференціях доповідали про хворих не тільки лікарі, а й субординатори, які з ними чергували. Він вважав, що студенти під час занять не повинні сидіти в навчальних кімнатах, а мають спостерігати за спілкуванням викладача-лікаря з пацієнтом або його матір'ю, обстеженням, “народженням діагнозу” та розробкою тактики лікування, бо “найкраще виховання – це наслідування”.

Віктор Михайлович був талановитим вчителем не тільки для студентів, але й для викладачів. Згадуються його слова: “Навча-

ючи студентів, треба їх дивувати, щоб володіти увагою та полегшувати запам'ятовування”.

Він охоче вислуховував думки відносно діагнозу і тактики лікування хворого, відповідав на всі запитання студентів. Це спілкування носило характер живої невимушеної бесіди професора зі студентами. Студенти любили його за просте, товариське ставлення, за постійну готовність навчати, відчуваючи, що спілкування з Віктором Михайловичем не тільки збагачує їх теоретичними і практичними знаннями, але й навчає правильному підходу до хворої дитини і клінічному мисленню.

Віктор Михайлович вмів виховувати лікарів не тільки на лекціях, конференціях, але й біля ліжка хворого і просто в розмові, що часом не мала нічого спільного з медициною.

Він був простою, чуйною і доброзичливою людиною, доступною студентам, лікарям, співробітникам клініки й університету для спілкування, яке було щирим і відвертим. Віктор Михайлович знав не тільки всіх лікарів клініки, а й медичних сестер та молодший персонал, знав, які проблеми хвилюють його співробітників, і завжди був готовий допомогти.

Віктору Михайловичу вдалося створити в клініці і на кафедрі, яку він очолював понад чверть століття, атмосферу колегіальності, взаємопідтримки і взаєморозуміння.

Віктор Михайлович мав виняткову працездатність, уміння працювати у будь-яких умовах, завжди прагнув до самовдосконалення, був прикладом дисциплінованості й обов'язковості. Він суворо контролював усю роботу кафедри, не дозволяв розслаблятися на роботі ні співробітникам, ні собі. І так було до останнього дня його життя.

Навіть коли був тяжко хворий і не мав змоги бути кожного дня на кафедрі, ми, співробітники, кожен мить відчували його присутність і турботу про кожного з нас.

Віктор Михайлович був енергійною і творчою особистістю, в якій ідеї виникали постійно і всюди, де б він не був і чим не займався. Наш Вчитель не зупинявся на досягнутому, завжди перебував у пошуках удосконалення: сприяв відкриттю нових відділень у лікарні, створенню курсів неонатології та медичної генетики на кафедрі, надихав дисертантів на відкриття оригі-

нальних вирішень певних проблем, обдумував актуальні теми майбутніх видань.

Ми пам'ятаємо, скільки уваги і часу Віктор Михайлович приділяв становленню дитячої Київської міської клінічної лікарні № 2, ідею створення якої довгі роки виношував. На той час це був один з перших і кращих багатопрофільних дитячих лікувально-профілактичних закладів, відкритих у нашій країні.

І саме Віктору Михайловичу Сідельникову, тоді провідному фахівцю у галузі педіатрії і консультанту IV Головного управління МОЗ України, доручили очолити цей великий комплекс. З ініціативи Віктора Михайловича були створені відділення дитячої кардіоревматології та алергології, а пізніше – відділення анестезіології, реанімації та інтенсивної терапії.

Турбуючись про дітей, Віктор Михайлович доклав чимало зусиль для відкриття школи в лікарні. Діти, особливо ті, що перебували на тривалому лікуванні, могли одночасно лікуватись і навчатись.

8 листопада 2001 року в клініці – дітищі Віктора Михайловича – була відкрита меморіальна дошка на честь видатного українського лікаря, педагога і вченого В.М. Сідельникова. Щоранку співробітники лікарні і кафедри, які йдуть до клініки, подумки вітаються зі своїм вчителем і наставником, а він, як і раніше, надихає їх на сумлінну, творчу працю.

Віктор Михайлович казав: “Я прагну, щоб кожний завідуючий відділенням мав вчений ступінь кандидата наук. Вірю, що це обов'язково допоможе йому стати фахівцем, на рівень вищим, бути справжнім знавцем своєї справи”.

Приємно, що керують нині і лікарнею, і провідними відділеннями його учні – заслужений лікар України, кандидат медичних наук О.Л. Дзюба, кандидат медичних наук А.О. Чашева, головний дитячий алерголог Києва М.Т. Макуха, головний кардіоревматолог м. Києва Т.М. Давидова.

Віктор Михайлович створив гарну родину, якою дуже дорожив. Він цінував дружину – Тамару Олександрівну, яка працювала викладачем французької мови у Національному університеті ім. Т.Г. Шевченка і була повністю віддана йому та

сім'ї, пишався донькою Катериною – прекрасним дитячим лікарем і чудовою людиною, був люблячим дідусем.

А як би він зараз радів успіхам своїх онуків – Андрія і Гліба, які закінчили Інститут міжнародних відносин, стали фахівцями, створили чудові родини, як би він любив свою першу правнучку – Аріну.

Віктор Михайлович був доброзичливою і комунікабельною людиною, його завжди оточували численні друзі: Коваль Дмитро Миколайович, Мілько Василь Іванович, Кульчицький Костянтин Іванович, Кононенко Микола Михайлович, Архіпович Анатолій Аврамович, Тишко Олександр Григорович, Ільчевич Микола Михайлович.

Теплі і дружні стосунки були у нього з провідними вітчизняними педіатрами: академіками АМН СРСР М.Я. Студенікіним, Ю.Є. Вельтищевим та В.О. Таболіним, академіком НАН і АМН України, професором Б.Я. Рєзником, професором П.Н. Гудзенком, професором Т.А. Богомаз, професором В.С. Приходько, професором В.А. Єренковим, професором Е.М. Вітебським та багатьма іншими.

Віктор Михайлович постійно працював тому дуже важко уявити його відпочиваючим. Та й чи відпочивав він взагалі? До санаторіїв він не їздив ніколи і бездіяльний відпочинок не розумів. Турбуватись про своє здоров'я, лікуватись, незважаючи на вік, він не хотів. Улюбленим місцем відпочинку Віктора Михайловича була маленька дача у Кончі-Заспі, але й там він користувався кожною вільною хвилиною, щоб переглянути нову книгу, часопис або черговий рукопис дисертації своїх учнів та писати статті, монографії, підручники.

Пройшовши великий життєвий шлях, увінчаний славою і відзнаками держави, Віктор Михайлович не розгубив своїх головних цінностей: чистоти, чесності, душевної щирості, вимогливості до себе й своїх співробітників, любові до життя. Він був людиною без віку, бо життєлюбство стирало різницю у роках, і немає ста-рості для людини з юною душею й живим розумом, людини, що вбирає життя всіма почуттями.

Важко нині переоцінити зроблене ним для української

медичної науки та практики і ще важче зрозуміти те, що такої Людини більше нема поряд...

Кожен рік в клініці кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету проводяться науково-практичні конференції, присвячені пам'яті В.М. Сідельникова. Організатори конференцій і їх учасники – вдячні учні та послідовники Віктора Михайловича.

В аудиторії, стіни якої ще зберігають тепло душі Віктора Михайловича, збирається цвіт педіатричної науки, провідні вчені-педіатри і лікарі з усієї України, діляться своїми досягненнями.

Для усіх Віктор Михайлович був і залишається прикладом, як треба жити, працювати, любити свою професію, дітей, кафедру та клініку.

Він завжди з нами у наших повсякденних справах. За ним ми звіряємо свої життя і вчинки. Пам'ять про нього завжди у наших душах і серцях.

**Колектив кафедри педіатрії № 2
Національного медичного університету
імені О.О. Богомольця та Київської міської**

**Сідельников Віктор Михайлович
Завідуючий кафедрою педіатрії №2
Національного Медичного університету,
член-кореспондент Національної Академії Наук України,
Академії Медичних Наук України,
Російської Академії Медичних Наук,
Заслужений діяч науки України, доктор медичних наук, професор.**

Професор В. М. Сідельников у робочому кабінеті.

Кафедральні збори. 1980 рік.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ЛІКАРЯ, ВЧЕНОГО, ПЕДАГОГА, ГРОМАДЯНИНА

Віктор Михайлович Сідельников народився 15 жовтня 1928 року в сім'ї робітників у місті Харкові. На все життя він зберіг велику любов до своєї маленької батьківщини, любив їздити на Харківщину, зустрічатися зі своїми близькими.

Його доля неначе повторювала буремну історію нашої країни.

Дитинство Віктора Михайловича пройшло у неспокійні передвоєнні роки. З початку Великої Вітчизняної війни, коли німецькі війська впритул наблизились до Харкова, Віктор Михайлович з родиною евакуювався до міста Уфі.

Він часто згадував про ті надзвичайно важкі умови життя і праці, які перенесла його родина в евакуації.

У пам'яті його послідовників та учнів залишилось те, що Віктор Михайлович завжди був великим патріотом своєї країни, людиною кришталевої чесності та порядності. Звичайно, що ці якості гартувались у нього в ті важкі роки випробувань. Він дуже хотів потрапити на фронт, але ж тоді йому було лише 15 років.

Свою мрію він здійснив одразу після повернення з евакуації до звільненого Києва, коли вступив до танкового училища. Саме тоді у Віктора Михайловича з'явилась велика любов до техніки.

Відгрімилі останні залпи гармат війни, і лейтенант-танкіст В. М. Сідельников іде вчитись далі. Ще з дитинства у Віктора Михайловича проявився великий потяг до знань та усього нового. Багато лиха і труднощів, що випали на його долю у дитинстві та юності, зробили його міцною, працелюбною та цілеспрямованою людиною.

Після закінчення війни та демобілізації з лав Радянської Армії він за два роки закінчив останні три класи середньої школи і в 1949 році вступив на педіатричний факультет Київського медичного інституту, з яким було пов'язане його життя протягом

50 років.

Він казав: “Зараз я так люблю свою професію, що, гадаю, інший вибір, мабуть, не зробив би мене щасливим”. У виборі професії, можливо, зіграв роль вплив мами Віктора Михайловича – Катерини Микитівни, котра, знаючи його широкі інтереси і потяг буквально чи не до всіх професій, радила: “Йди, синку, в медичний. Станеш гарним лікарем – завжди матимеш любов і шану від людей”.

Наприкінці 40-50-х років минулого століття у Київському медичному інституті зібрався зоряний колектив професорів. Кафедри та клініки очолювали великі вчені, кожний з яких був найбільшим фахівцем у своїй галузі знань. Багато з них вписали блискучі сторінки в історію вітчизняної медицини.

Лекції з фундаментальних дисциплін читали: з анатомії – видатний вчений професор М.С. Спіров, з нормальної фізіології – академік АН УРСР Г.В. Фольборт, з фармакології – академік АМН СРСР О.Й. Черкес.

Клінічні дисципліни викладали такі прекрасні лікарі, вчені та педагоги, як академік АМН СРСР О.П. Кримов – завідувач кафедри факультетської хірургії, професор Ф.Я. Примак – завідувач кафедри факультетської терапії, член-кореспондент АМН СРСР О.М. Хохол – завідувач кафедри пропедевтики дитячих хвороб та інші. Саме вони мали найбільший вплив на формування В.М. Сідельникова як лікаря та вченого.

В інституті Віктор Михайлович був дуже старанним та надзвичайно сумлінним студентом. Його називали “академіком”, і не тільки тому, що він ніколи не розлучався з книгами, а й за відмінні знання, за прагнення якнайглибше засвоїти ази науки, котрій вирішив присвятити життя.

Його вабили анатомія, фізіологія, біохімія. Їх теоретичні основи допомагали проникати в механізми захворювання, вчили відділяти головне від другорядного, вчили, як любив висловлюватися Віктор Михайлович, дивитися і бачити. На все життя зберіг Віктор Михайлович любов до патологічної фізіології, вважаючи знання механізмів розвитку хвороби основою лікарської практики та фармакотерапії.

Навчання в інституті Віктор Михайлович поєднував з роботою фельдшера швидкої медичної допомоги. Пізніше, коли вчився на шостому курсі, йому довіряли самостійно працювати лікарем швидкої медичної допомоги. Щоправда, траплялися курйози.

Не раз підводила зовнішність: худорлявість та невеликий зріст. Перевагу хворі, на перший погляд, віддавали кремезному, вусатому санітарові. Коли ж дізнавалися, хто лікар, на обличчях часто спалахували розчарування й недовіра, які, проте, без сліду зникали після спокійних і розсудливих слів скромного юнака.

Він умів і зрозуміти стан хворого, і визначити діагноз, і порадити потрібні ліки.

Закінчивши з відзнакою педіатричний факультет Київського медичного інституту в 1955 році, Віктор Михайлович вступив до аспірантури на кафедру педіатрії стоматологічного та санітарно-гігієнічного факультетів, якою керувала того часу професор Е.Г. Городецька.

Його перші наукові пошуки присвячені дослідженню білкового спектра плазми крові та мукополісахаридів у здорових, хворих на ревматизм та хронічний тонзиліт дітей, визначенню активності ревматичного процесу та функції надниркових залозах у даних групах дітей, а також розробці методики лікування глюкокортикоїдами хворих на ревматизм. Любов до дитячої кардіоревматології, якій він присвятив перші кроки в науці, наш Вчитель зберіг на все життя.

Активна життєва позиція та жадоба нових знань разом з цілеспрямованістю та послідовністю у роботі забезпечили швидке закінчення навчання в аспірантурі.

У 1958 році він захистив кандидатську дисертацію "Белковий спектр плазми крові в клинике ревматизма у детей" і був обраний асистентом кафедри педіатрії стоматологічного та санітарно-гігієнічного факультету Київського медичного інституту. Це перші кроки його викладацької діяльності під керівництвом професора Е.Г. Городецької. В подальшому він часто з почуттям великої вдячності і любові згадував цю науку.

У 1959 році В.М. Сідельников почав працювати асистентом кафедри факультетської педіатрії Київського медичного інституту, і наступні десять років його науково-педагогічної і лікувально-консультативної роботи були пов'язані з цією кафедрою. Вже через чотири роки, 20 листопада 1963 року, Вища атестаційна комісія затвердила В.М. Сідельникова у вченому званні доцента.

Впродовж десяти років Віктор Михайлович працює над докторською дисертацією, яка була присвячена клініко-гемодинамічним особливостям природжених вад серця у дітей.

Саме йому належить першість у розгляді цієї надзвичайно важливої проблеми дитячої кардіології в Україні. Він вперше надав державної ваги проблемі надання допомоги дітям з природженими вадами серця. Віктор Михайлович розробляє нові методи діагностики, диференційної діагностики та лікування природжених вад серця.

Він був новатором у запровадженні нових діагностичних методів (полікардіографія, метод розведення барвника) для ранньої та диференційної діагностики різновидів природжених вад серця.

Вже у 1969 році за редакцією професора І.М. Руднєва, професора П.С. Мощича і Віктора Михайловича в Україні вийшла перша книга з дитячої кардіології “Практична кардіологія дитячого віку”.

В.М. Сідельниковим вперше у країні був описаний новий різновид дефекту міжшлуночкової перегородки у дітей – мінімальний дефект міжшлуночкової перегородки і запропоновані критерії його діагностики.

Він приділив значну увагу диференційній діагностиці функціонального та органічного систолічних шумів у дітей, що має велике значення у педіатричній практиці.

Віктором Михайловичем також була розроблена нова концепція призначення серцевих глікозидів дітям з природженими вадами серця, перебіг яких ускладнився розвитком серцево-судинної не-достатності.

Призначення серцевих глікозидів дітям з раннього віку, що

вперше в країні почав робити Віктор Михайлович, дозволяло хворим уникнути декомпенсації серцевої діяльності й дожити до віку, коли було можливо оперативним шляхом усунути природжену ваду серця.

Докторська дисертація “Диагностика некоторых врожденных пороков сердца у детей и оценка нарушений гемодинамики по косвенным показателям” була успішно захищена, і 12 вересня 1969 року Вища атестаційна комісія затвердила рішення спеціалізованої ради і присвоїла В.М. Сідельникову вчений ступінь доктора медичних наук. У липні 1971 року йому було присвоєно вчене звання професора кафедри госпітальної педіатрії, яку він очолив у січні того ж року.

Наступні 26 років до останнього дня його життя лікувальна, наукова та педагогічна діяльність Віктора Михайловича була пов'язана з кафедрою госпітальної педіатрії Київського медичного інституту, а зараз кафедрою педіатрії № 2 з курсами неонатології та медичної генетики Національного медичного у н і в е р с и т е т у ім. О.О. Богомольця.

Це була одна з основних педіатричних кафедр інституту і країни, яку в свій час очолювали такі видатні українські педіатри, як Л.Й. Фінкельштейн, О.М. Хохол, В.Я. Зельдич, І.М. Руднєв.

Віктор Михайлович зберіг традиції колективу і заклав нові наукові напрями роботи кафедри: дитячу кардіоревматологію, алергологію, екологічну педіатрію, неонатологію, гастроентерологію та інтенсивну терапію в педіатрії.

Важко навіть оцінити те, що зробив Віктор Михайлович для практичної охорони здоров'я. У 1975 році його стараннями відкривається велика багатопрофільна дитяча клініка на Лівому березі, ідею створення якої давно виношував Віктор Михайлович.

І саме Віктору Михайловичу Сідельникову, тоді провідному фахівцю у галузі педіатрії, головному дитячому кардіоревматологу МОЗ УРСР, доручили очолити цей великий лікувальний комплекс.

У дитячій клінічній лікарні № 2 м. Києва, яку можна назвати

дітищем Віктора Михайловича, ним вперше у Києві були відкриті спеціалізовані відділення інтенсивної терапії, дитячої алергології та кардіології. Саме у цих надзвичайно важких відділеннях і був першим консультантом Віктор Михайлович.

Його помічницею на нелегкому шляху становлення лікарні і виховання колективу лікарів була заступник головного лікаря, Герой Соціалістичної Праці Л.С. Лапшинова, яка потім під керівництвом Віктора Михайловича захистила кандидатську дисертацію.

Нині Київська міська дитяча клінічна лікарня № 2, якою керує учениця В.М. Сідельникова – заслужений лікар України, к.м.н., доцент О.Л. Дзюба, залишається одним з передових і кращих лікувально-профілактичних закладів вітчизняної охорони здоров'я. У свій час у лікарні вперше в країні була заснована школа для хворих дітей з метою продовження навчання та їх виховання навіть в умовах стаціонару (П.К. Білаш).

Справу свого Учителя гідно продовжують його учні, які очолюють кафедру університету, лікарню і провідні відділення клініки.

З метою раннього виявлення дітей з кардіальною патологією та постійного їх спостереження головний дитячий кардіоревматолог МОЗ УРСР В.М. Сідельников відкриває перший у Києві міський кардіоревматологічний центр (керівник Т.М. Давидова). І в кардіологічному відділенні клініки, і в центрі лікувались та спостерігались тисячі хворих не тільки з Києва, а й з усієї України, проводились новітні наукові дослідження.

Тоді були вперше розроблені алгоритми діагностики та лікування міокардитів, міокардіодистрофії, серцевої недостатності та аритмій у новонароджених, дітей грудного та старшого віку.

Цій проблемі під керівництвом В.М. Сідельникова присвятили свої праці Л.В. Терещенко, С.С. Казак, А.Я. Кузьменко, О.П. Волосовець, А.О. Чащева, Н.В. Баликіна, С.П. Кривоустов, Л.А. Самотейкіна, Л.І. Голопихо, А.А. Помиткін, А.Ю. Лагутін.

Під керівництвом В.М. Сідельникова проводились активні

дослідження стану міокарда та центральної гемодинаміки при ревматизмі (Л.В. Терещенко, Г.В. Шафаренко).

Була проведена клініко-експериментальна оцінка дії β -блокатора тразикору на обмін багатих енергією фосфорних сполучень у м'язі серця на ранніх етапах постнатального онтогенезу, що дозволило застосувати даний препарат при порушеннях серцевого ритму в дітей найбільш раннього віку та розробити методіку визначення дозування тразикору в педіатрії (С.С. Казак).

В.М. Сідельниковим спільно з його учнями А.Я. Кузьменко, С.П. Кривопустовим, О.П. Волосовцем розроблено новий метод диференційної діагностики органічних та функціональних порушень серцевого ритму в дітей за допомогою ультразвукової доплерокардіографії безперервного випромінювання.

Розроблені патогенетично спрямовані схеми медикаментозного та немедикаментозного лікування порушень серцевого ритму. Визначені відносні й абсолютні показання для призначення протиаритмічних препаратів. Апробовані та впроваджені в практику дитячої кардіоревматології схеми лікування протиаритмічними препаратами складних порушень серцевого ритму та екстра-систоїї (А.Я. Кузьменко, А.О. Чащева).

У клінічну практику була впроваджена нова методика лікування аритмій серця у дітей за допомогою мінімальних доз серцевих глікозидів у поєднанні з антиаритмічними засобами (С.П. Кривопустов).

Протягом усієї наукової діяльності В.М. Сідельников значну увагу приділяв питанням діагностики та лікування серцево-судинної недостатності. Ним розроблено нові терапевтичні підходи до гострої та хронічної серцевої недостатності у дитячому віці, критерії діагностики діастолічної серцевої недостатності за допомогою ультразвукових методів, яка, як довів автор, випереджає і обумовлює ступінь систолічної недостатності.

Запропоновано нові методичні підходи до лікування діастолічної серцевої недостатності за допомогою антагоністів

кальцію (О.П. Волосовець).

Була розроблена і запропонована для впровадження у практику нова класифікація серцево-судинної недостатності у дітей.

У вивченні питань ранньої діагностики та терапевтичної корекції набутих захворювань серцевого м'яза – ревматичних та неревматичних кардитів, кардіодистрофій та кардіопатій – були розроблені нові інформативні методи діагностування цих станів у дітей з використанням комплексу інструментальних досліджень та ензимної “біопсії” міокарда (С.С. Казак, А.Я. Кузьменко, Л.І. Голопихо, Н.М. Манько).

Ультразвукова доплерокардіографія дозволила паралельно оцінювати як стан хронокардіодинаміки, так і швидкості та прискорюючі характеристики серцевого м'яза (О.П. Волосовець, С.П. Кривопустов).

Метод визначення швидких та повільних ацетилаторів у хворих на ревматизм та ревматоїдний артрит дозволив індивідуалізувати патогенетичну терапію цих станів у дітей. Результати цих досліджень знайшли широке відображення у публікаціях за кордоном.

В.М. Сідельниковим розроблені нові терапевтичні комплекси із застосуванням серцевих глікозидів та кардіопротекторів для лікування різних варіантів набутих захворювань серцевого м'яза у дітей, що дозволило скоротити час перебування хворих дітей у стаціонарі і зменшити імовірність хронізації цих захворювань з переходом в кардіодистрофію та кардіосклероз (Є.М. Афанасьєв, В.Ф. Люткевич).

Розроблена методика використання кардіометаболітів (сольової суміші, фосфадену, рибоксину, мілдронату) при лікуванні набутих уражень міокарда в дітей (С.С. Казак, О.П. Волосовець, С.П. Кривопустов).

Застосування у комплексі терапії набутих захворювань серцевого м'яза вітаміну Е значно покращувало відновлювання функціональної активності міокарда у дітей, хворих на ревматизм та неревматичний міокардит (Н.В. Баликіна).

В.М. Сідельников є співавтором нового протизапального препарату “Піримідант”, який знайшов широке застосування у

клінічній практиці і був запатентований у провідних країнах світу: США, Канаді, Швеції, Франції, Швейцарії та Великобританії.

Було також обґрунтовано застосування в лікуванні дітей, хворих на ревматизм та неревматичний кардит, препарату “Пармідин”, який нормалізує стан мікроциркуляції та гемокоагуляції (А.Я. Кузьменко).

Ним вперше були розроблені діагностичні схеми та терапевтичні комплекси із застосуванням ударних доз глюкокортикоїдів для лікування алергічного субсепсису Вісслера-Фанконі.

Під керівництвом В.М. Сідельникова вивчено стан системи згортання крові та протизгортальної системи крові при набутих захворюваннях серця у дітей. Науково обґрунтовано необхідність використання “малих” гіпокоагулянтів у терапії міокардитів у дітей.

Результати багаторічних досліджень в галузі кардіології відображені у трьох виданнях підручника “Дитячі хвороби” (Київ, “Вища школа”, 1973, 1975, 1984 рр.) і в численних монографіях: “Практична кардіологія дитячого віку” (Київ, “Здоров’я”, 1969 р.), “Невідкладна допомога в педіатрії” (Київ, “Здоров’я”, 1975 р.), “Патологічні синдроми в педіатрії” (Київ, “Здоров’я”, 1977 р.), “Фармакотерапія у педіатрії” (Київ, “Здоров’я”, 1980 р.), “Невідкладні стани в педіатрії” (Київ, “Здоров’я”, 1983 р.), “Кардіологія дитячого віку” (Київ, “Здоров’я”, 1986 р.), “Енциклопедія матері та дитини” (Київ, “Здоров’я”, 1992 р.).

У 70-80-х роках пріоритетом наукового і практичного напрямку досліджень В.М. Сідельникова стає невідкладна допомога дітям.

За його ініціативою у дитячій клінічній лікарні № 2 відкривається відділення анестезіології, реанімації та інтенсивної терапії, яке на той час було другим у м. Києві. У цій роботі Віктору Михайловичу багато допомагали А.Є. Депутат та Ю.Д. Дрикер.

У роботах, що присвячені організації та наданню невідкладної допомоги в умовах дитячого стаціонару, В.М. Сідельников розробив нові принципи посиндромного лікування критичних станів у дитячому віці з детальним обґрунтуванням патофізіологічних механізмів невідкладних станів у дітей.

Значний досвід клініциста був викладений ним у монографії “Невідкладна допомога дітям” (Київ, “Здоров’я” 1974 р.), котра витримала ще два перевидання та стала настільною для педіатрів на теренах СРСР. У монографії описана також фармакодинаміка основних груп лікарських препаратів, які застосовуються в дитячій реанімації та невідкладній допомозі, розроблено їх вікове дозування та призначення.

Значну увагу автор приділив особливостям проведення інфузійної терапії при невідкладних станах у дітей (токсикози, порушення кислотно-лужного стану та інші). У монографії наведено розроблені ним терапевтичні комплекси для лікування серцево-судинної, дихальної, печінкової та ниркової недостатності, шоку, коматозних станів та отруень у дитячому віці.

Багато наукових праць В.М. Сідельникова було присвячено питанням дитячої пульмонології та алергології. Цей напрямок активно розроблявся фахівцями кафедри: О.І. Ласицею, Т.В. Пашун, Л.О. Безруковим, В.Г. Мігалем, В.Г. Боряковським, Л.Р. Помиткіною, М.М. Сребним, О.Л. Дзюбою, Н.М. Царьовою, М.П. Прохоровою, О.М. Руднєвим, В.М. Пархоменко, В.Є. Хоменко, О.В. Рибаквою.

У дослідженнях з гострої пневмонії велика увага приділялась розробці основних патологічних синдромів, що супроводжують пневмонії. Було дано широке клініко-біохімічне обґрунтування показань та протипоказань глюкокортикоїдної терапії і застосування серцевих глікозидів при токсичній пневмонії та деяких токсико-алергічних захворюваннях у дітей.

Професором В.М. Сідельниковим розроблено та застосовано у клінічній практиці нові протизапальні препарати “Мефенамінату натрієва сіль” та “Піримідант” (М.А. Мохорт, М.М. Сребний). Застосування цих препаратів у комплексі лікувальних заходів дозволило значно скоротити курс лікування антибіотиками.

Роботи з етапного лікування і реабілітації хворих на гострі та хронічні бронхолегеневі захворювання у період загострення та ремісії характеризувались сучасним підходом до

диференційної діагностики та вибору лікування (О.Л. Дзюба, В.І. Пасечник, Л.А. Победимська).

В.М. Сідельников був новатором у розвитку алергологічної служби в Україні. Під його керівництвом вперше в Києві були створені міське алергологічне відділення, міський алергологічний центр.

Він першим в країні приділив значну увагу діагностиці та розробці системних алгоритмів лікування і профілактики астматичного бронхіту та бронхіальної астми у дітей (О.І. Ласиця, Л.О. Безруков, В.Г. Мігаль, Т.В. Пашун, Л.Р. Помиткіна, М.Т. Макуха).

До того ж вперше в Україні було зроблено акцент на немедикаментозних методах лікування, в зв'язку з чим значно збільшена кількість підрозділів фізіотерапевтичного відділення, яке стало одним з найкращих в місті (М.Л. Лінкова).

З його ініціативи в клініці було створено камеру мікроклімату соляних шахт (КМСШ) з аерозолем хлориду натрію і негативними аероіонами. За допомогою КМСШ був розроблений та впроваджений в широку клінічну практику метод визначення швидких та повільних ацетиляторів при бронхіальній астмі у дітей, який дозволив індивідуалізувати лікування цього захворювання.

Доведено позитивний вплив цього методу на вільнорадикальні процеси та гіперчутливість бронхів, на стан сурфактантної системи та на порушення обміну фосфоліпідів у дітей з рецидивуючими бронхітами та бронхіальною астмою. Ці дослідження стали предметом двох винаходів (М.П. Прохорова, В.Є. Хоменко, О.В. Рібакова).

Новий метод впливу на стан гіперреактивності бронхіального дерева високодисперсним аерозолем натрію хлориду дозволив значно зменшити кількість рецидивів бронхіальної астми у дітей, поліпшив результати традиційної хіміотерапії. Даний метод знаходить широке застосування у комплексному лікуванні інших алергічних захворювань, таких як нейродерміт та дитяча екзема (М.П. Прохорова, Л.П. Арабська, Я.В. Соколова).

Широке висвітлення знайшли також питання застосування лікарських засобів при бронхіальній астмі у дітей. В.М. Сідельников вперше запропонував включити до терапії алергічних уражень бронхіального дерева імуномодулятор – левамізол, що дозволило зменшити тривалість перебування хворих на стаціонарному етапі лікування та поглибило ступінь ремісії.

Вивчено також вплив на бронхіальне дерево бекломету, інталу та преднізолону (О.М. Руднєв), вперше був використаний імуномодулятор (декарис) при лікуванні бронхіальної астми (О.І. Ласиця, Є.М. Афанасьєв, Л.Р. Помиткіна), застосовано використання порошкового інталу для дітей віком до року в ультразвукових інгаляціях, тому що інших методів доставки кромонів у бронхи не було.

В.М. Сідельников розробив та запровадив новий метод лікування дитячої екземи і нейродерміту в дітей, який був захищений патентом. Фахівці Київського науково-дослідного інституту педіатрії, акушерства і гінекології ім. П.М. Буйка дали схвальний відгук цьому методу.

В.М. Сідельниковим було запропоновано використання препарату “Піримідант”, який діє на II фазу алергічного запалення.

Також було вивчено стан гемостазу і мікроциркуляції у дітей з бронхіальною астмою та використання гепарину в інгаляціях в нападаєвому періоді бронхіальної астми (Н.М. Царьова).

Вперше були визначені критерії неімунної форми бронхіальної астми – астми напруги, вивчена фізична працездатність дітей з бронхіальною астмою та розроблені рухові режими ЛФК і критерії переходу з одного режиму на інший. Розроблені також критерії реабілітації дітей першого року життя з обструктивним бронхітом, пневмонією з обструктивним синдромом (М.П. Прохорова).

Віктор Михайлович є новатором розробки нових методів надання невідкладної допомоги дітям з астматичним статусом. Розроблені ним терапевтичні підходи до лікування цього загрозливого для здоров'я та життя дитини прояву бронхіальної астми знайшли відображення у монографіях: “Неотложная помощь в педиатрии” (Київ, “Здоров'я”, 1974 р.), “Патологічні синдроми у

педіатрії” (Київ, “Здоров’я”, 1980 р.), “Фармакотерапія у педіатрії” (Київ, “Здоров’я”, 1980 р.), “Невідкладні стани у педіатрії” (Київ, “Здоров’я” 1983 р.), “Практична алергологія дитячого віку” (Київ, “Здоров’я” 1985 р.).

Узагальнений досвід лікування екземи, нейродермітів та алергічних станів у дітей викладено у монографії “Діатези у дітей” (Київ, “Здоров’я”, 1990 р.). В.М. Сідельниковим написані розділи, присвячені лікуванню та діагностиці алергічних захворювань у дітей, у трьох виданнях підручника “Дитячі хвороби” (Київ, “Вища школа”, 1973, 1975, 1984 рр.), семи методичних рекомендаціях та дев’яти інформаційних листах. Результати досліджень в галузі алергології були представлені в доповідях на всесвітніх конгресах у Польщі, Німеччині та Чехословаччині.

Одною з головних проблем педіатрії була висока смертність новонароджених, особливо в ранньому неонатальному періоді. Віктор Михайлович завжди думав про шляхи зниження неонатальної смертності, саме тому в дитячій клінічній лікарні № 2 вперше в Києві відкрилося спеціалізоване відділення патології новонароджених, куди госпіталізували дітей, які захворіли вдома після виписування з пологового будинку.

Співробітники кафедри консультували тяжких хворих і проводили науковий аналіз захворювань новонароджених (М.О. Марченко, В.І. Дашковська, В.Г. Мигаль).

Головною причиною смерті недоношених новонароджених в ранньому неонатальному періоді були пневмопатії, пов’язані з дефіцитом сурфактанта. На початку 80-х років вперше в Україні співробітником кафедри В.Г. Мигалем на базі пологового будинку № 3 м. Києва з метою стимуляції сурфактантної системи був застосований при лікуванні пневмопатій глюкокортикоїд беклометазону дипропіонат.

У середині 80-х років групою українських вчених, фізіологів та біохіміків на основі фосфатидилхоліну жовтка курячого яйця був створений новий препарат “Ліпін”, який при інгаляційному

введенні не тільки міг бути замісником сурфактанта, а й забезпечував системну антигіпоксичну дію шляхом захисту клітинних мембран.

Під керівництвом Віктора Михайловича були проведені дослідження із впровадження ліпіну в неонатологічну практику. Це дозволило покращити показники клінічної адаптації новонароджених дітей з проявами гіпоксії, зменшити прояви дихальної недостатності при синдромі дихальних порушень (О.Ф. Черній).

Понад 10 років В.М. Сідельниковим активно розроблялись актуальні питання дитячої гастроентерології. Під керівництвом Віктора Михайловича ці дослідження проводили О.С. Костін, О.М. Руднев, Ж.О. Афанасьєва, Ю.В. Каруліна.

У 1986 році на базі дитячої клінічної лікарні № 2 відкритий ендоскопічний кабінет, який був на той час другим у місті Києві. Проводилась гастроскопія дітям у віці понад 3 роки. У 1991 році ендоскопічний кабінет отримав від Баварського Червоного Хреста дитячий гастроскоп фірми “Вольф”. З’явилась можливість робити ендоскопічне обстеження дітей без вікового обмеження.

У 1993 році були впроваджені методики обстеження дітей на хелікобактеріоз, а пізніше методика гістологічного обстеження біоптатів слизової оболонки шлунка та дванадцятипалої кишки, мікроскопія біоптатів шлунково-кишкового тракту та методика бактеріологічного обстеження верхнього відділу шлунково-кишкового тракту в дітей (О.М. Руднев, Ю.В. Каруліна).

Дослідження з дитячої гастроентерології дали можливість зробити два винаходи: “Спосіб лікування органічних захворювань верхнього відділу шлунково-кишкового тракту у дітей з урахуванням наявності хелікобактеріозу” та “Спосіб використання антацидних препаратів (маалоксу та фосфалюгелю) у дітей з хронічним гастродуоденітом” (О.М. Руднев).

Треба сказати, що Віктор Михайлович був першим майже у всьому. Ще у 80-х роках ХХ сторіччя, коли з’явилась можливість почати впроваджувати ультразвукові методи в практику

педіатрії, він став активно сприяти цьому. Першими, хто вивчав і досконало оволодів методиками ультразвукової діагностики на кафедрі, були О.П. Волосовець та С.П. Кривопустов.

Робота розпочиналась на найпростіших приладах з використанням М-режиму ехокардіографії (Узкар), потім В-режиму (ЕКС-02), доплерехокардіографії за методикою Шатихіна.

Віктор Михайлович добре розумів, яку цінну інформацію несуть ці, тоді новітні і малознайомі практичним лікарям, методи неінвазивної діагностики. Ми пам'ятаємо десятки цікавих прикладів, коли Віктор Михайлович завдяки своєму лікарському таланту, вдало інтерпретуючи результати ехографії та інших інструментальних методів, ставив правильний діагноз у досить складних випадках: пухлини серця, як причина тяжких кардіальних дизритмій, токсикароз, ендоміокардіальний фіброеластоз тощо.

Головне, на чому акцентував увагу Віктор Михайлович як блискучий клініцист, який цінував ці сучасні методи інструментальної діагностики, – це необхідність постійної клініко-ехографічної паралелі, пріоритет клініки над інструментальною діагностикою, принцип “лікар – хворий”, а не “лікар – машина”. Це мало велике виховне значення у формуванні клінічного мислення у всіх тих, кому пощастило бути на його обходах, консультаціях.

У полі зору В.М. Сідельникова були проблеми дитячої ендокринології. На кафедрі виконувався цикл робіт, присвячених дослідженню імунітету в дітей з ендокринною патологією і розробці шляхів їх лікування (І.М. Криворук, Г.В. Шафаренко).

У 80-х роках минулого сторіччя захищаються перші докторанти Віктора Михайловича – М.О. Макаренко, О.І. Ласиця, С.С. Казак, М.М. Пеший. Більшість із них нині очолюють кафедри закладів післядипломної освіти і вищих медичних закладів нашої держави.

1986 рік був доленосним для Віктора Михайловича Сідельникова. Його обрано членом-кореспондентом АМН СРСР та присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки та техніки України. Тоді ж виходить фундаментальне керівництво з дитячої

кардіології, редакторами якого були Петро Степанович Мошнич, Віктор Михайлович Сідельников та Данило Юліанович Кривченя.

То був рік слави Віктора Михайловича, але це також був гіркий рік Чорнобильської трагедії.

Коли спалахнуло лиховісне полум'я Чорнобиля, Віктор Михайлович Сідельников був одним з перших вчених-медиків, які виїхали на допомогу дітям, що потерпіли від аварії. Він не рахував отриманих рентгенів і часу, віддаючи всього себе для захисту дітей – майбутнього нашої країни. І як знати, чи не оті дози радіації, що тоді ніхто не рахував, забрали потім стільки його здоров'я?

Будучи очевидцем тих трагічних подій, який безпосередньо брав участь в евакуації дитячого населення з забруднених територій Київської області, професор В.М. Сідельников з 1987 року почав наукове дослідження стану здоров'я дітей, які постраждали від аварії, і відкрив новий напрям роботи у клініці – розробку проблем екологічної педіатрії.

Завдяки ініціативі керівництва Верховної Ради України та стараннями В.М. Сідельникова і професорів В.Д. Чеботарьової, В.Г. Майданника, А.О. Андрущук та О.В. Тяжкої, в Україну надійшла велика гуманітарна допомога від Баварського Червоного Хреста, яка дозволила оснастити київські дитячі клініки найпередовішим діагностичним та лікувальним обладнанням для обстеження дітей, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

Тоді кафедра педіатрії № 2 отримала сучасні японські ультразвукові апарати (Hitachi) зі скануванням у режимі реального часу, з ефектом доплерографії (PW, CW).

Розпочалася праця з широкого впровадження трансабдомінальної ехографії, нейросонографії, радіологічного дослідження щитоподібної залози, вдосконаленню ехокардіографії тощо (О.П. Волосовець, С.П. Кривопустов).

Всі ці методи використовувались при обстеженні дітей, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

Було встановлено, що рівень накопичення цезію-137 та

свинцю у сукупності із загальним опроміненням дитячого організму та щитоподібної залози займає провідні місця у переліку чинників виникнення вторинних кардіоміопатій у дітей, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС (О.П. Волосовець).

З часом у стані здоров'я дітей цього контингенту зростає кількість осіб, які страждають від хронічних уражень гепатобіліарної системи, шлунково-кишкового тракту та гіперплазії щитоподібної залози I-II ступенів.

Серед дітей, евакуйованих з м. Прип'яті, збільшилась кількість тих, які хворіють на вегето-судинну дистонію за гіпотонічним типом, виникнення якої можна пов'язати з наслідками аварії на ЧАЕС (А.Ю. Лагутін).

З часом клініка і кафедра отримали сучасні ультразвукові апарати "Aloka", а потім й апарати "Hewlett Packard" вже з кольоровою доплерографією, сучасними можливостями обробки матеріалу. Було виконано ряд дисертаційних робіт з використанням ехокардіографічних методів під науковим керівництвом В.М. Сідельникова. Зараз ці методи дослідження стали рутинними і увійшли в практику педіатрії як обов'язкові при найрізноманітнішій патології.

Слід зазначити, що коло інтересів Віктора Михайловича було надзвичайно широким. Він завжди активно включався в громадське життя.

Ще студентом він був обраний секретарем комсомольської організації інституту, активно і відповідально виконував свої обов'язки. Будучи доцентом, він обирається секретарем парторганізації інституту, протягом двох років працює секретарем приймальної комісії.

У 70-х роках В.М. Сідельников багато і плідно працював в інституті на посадах декана педіатричного факультету, проректора з наукової роботи (1972-1978 рр.).

Він був заступником голови Республіканського наукового товариства дитячих лікарів УРСР, членом редакційної ради журналу "Педіатрія", членом навчально-методичної комісії з педіатрії при УНЗ МОЗ УРСР, головою спеціалізованої ради з педіатрії, алергології та імунології при Київському медичному

інституті, членом центральної методичної комісії з викладання педіатрії при Головному управлінні навчальних закладів МОЗ УРСР.

У 1982 році Віктор Михайлович очолив єдиний на той час в Україні журнал “Педіатрія, акушерство та гінекологія”, головним редактором котрого він був понад десять років. Саме завдяки авторитету В.М. Сідельникова журнал був збережений для держави, незважаючи на найважчі часи економічної скрути перших років незалежності нашої країни.

Віктора Михайловича активно залучали до роботи у Міністерстві охорони здоров'я, де він працював на посадах головного педіатра МОЗ УРСР (1972-1974 рр.), а потім головного дитячого кардіоревматолога МОЗ УРСР (1975-1997 рр.).

Згадуючи роки роботи у МОЗ України, він завжди підкреслював необхідність подальшого розвитку і реформування охорони здоров'я та її наближення до потреб простої людини.

Протягом двох десятиріч В.М. Сідельников працював заступником голови Товариства дитячих лікарів України, брав активну участь у з'їздах педіатрів України та СРСР, а також у міжнародних форумах. У 1962 році він був у Чехословаччині для обміну досвідом з лікування та профілактики ревматизму в дітей.

У 1976 році був делегатом Всесвітнього конгресу дитячих лікарів, що проходив в Індії, де виступав з доповіддю з питань дитячої кардіоревматології. У 1979 році виступав на симпозіумі в Німецькій Демократичній Республіці, що був присвячений вихованню здорової дитини, а у 1982 році – з доповіддю на симпозіумі, що проводили МЗ УРСР та МЗ Федеративної Республіки Німеччини, присвяченому неонатології. У 1984 році виступав на симпозіумі у Фінляндії, присвяченому діагностиці, лікуванню та профілактиці алергічних захворювань у дітей.

У 1990 році В.М. Сідельников стає членом Національної комісії з радіаційного захисту населення України.

У 1992 році Віктор Михайлович одним з перших українських педіатрів відкрив нову сторінку міжнародного співробітництва дитячих лікарів нашої молододі незалежної країни.

Разом з групою провідних науковців, під керівництвом заступника міністра охорони здоров'я Н.Г. Гойди, він у складі однієї з перших українських делегацій медиків відвідав США, і ось уже протягом 10 років у нашій лікарні та університеті йде плідна співпраця з лікарями і науковцями Дитячого госпіталю м. Філадельфії та Пенсильванського університету.

Віктор Михайлович став науковим керівником українсько-американської програми з проблем перинатології та неонатології. Саме тоді Віктор Михайлович почав активно розробляти абсолютно новий напрям у роботі нашої клініки – надання допомоги новонародженим дітям.

Планувались дослідження на межі двох дисциплін – кардіології та неонатології. Тема дисертаційної роботи С.П. Кривоустова – “Стан серцево-судинної системи у дітей, які перенесли анте- та інтранатальну гіпоксію, і його патогенетична корекція” – започаткувала новий напрямок у педіатричній науці – неонатальну кардіологію.

Робіт, що присвячені даним питанням, у той час було досить мало, і тому вирішили вивчити різноманітні ланки єдиної кардіо-васкулярної системи у дітей на тлі перенесення різних форм гіпоксії, оцінити їх взаємозв'язок, мозковий (артеріальний, венозний), центральний, коронарний кровотік тощо, а також дослідити його на тлі різних варіантів метаболічної та гемодинамічної фармакотерапії та у катамнезі.

Зокрема, вдалося розробити схему диференційного діагнозу між вазогенним та цитотоксичним набряком головного мозку. Віктор Михайлович, будучи сміливим у проведенні наукових розробок, дав добро на використання антагоністів кальцію у новонароджених під максимально ретельним контролем показників гемодинаміки.

Вперше було застосовано мілдронат у дітей першого місяця життя. В.М. Сідельников, С.П. Кривоустов, О.П. Волосовець стали авторами патенту України щодо способу ультразвукової діагностики кровотоку у вінцевих артеріях новонароджених за умов норми та патології.

Заслугують на увагу праці В.М. Сідельникова щодо ви-

вчення транзиторної легеневої гіпертензії у новонароджених внаслідок перенесеної гіпоксії.

Віктор Михайлович активно сприяв відкриттю відділення патології новонароджених для дітей з пологових будинок і особисто консультував хворих у ньому. Він дуже хотів, щоб розпочало функціонувати реанімаційне відділення у лікарні, планував його, але життя розпорядилося таким чином, що реанімаційний неонатологічний комплекс було відкрито лише після смерті В.М. Сідельникова. Він став потужним, гарно оснащеним найсучаснішим обладнанням, з колективом високопрофесійних лікарів та медичних сестер.

Віктору Михайловичу було б приємно бачити зараз той високий рівень респіраторної терапії у відділенні з застосуванням найсучасніших апаратів ШВЛ під контролем, зокрема pCO_2 у видихуваному повітрі, застосування раціональних схем кардіоінотропної підтримки з використанням добутаміну, використання потужних антибіотиків та імуноглобулінів на тлі неонатальних інфекцій, проведення комплексної ультразвукової діагностики новонароджених цілодобово на апараті, що належить відділенню і дозволяє своєчасно діагностувати внутрішньошлункові крововиливи, перивентрикулярну лейкомаляцію, крововилив у надниркові залози, природжені вади серця тощо (С.П. Кривоустов, В.Г. Мігаль, І.О. Логінова, О.В. Корнійчук, В.М. Райош).

Віктор Михайлович був чудовим педагогом і методистом і може служити взірцем викладача вищої школи. Він був прекрасним лектором. Клінічні лекції Віктора Михайловича, глибокі за змістом, бездоганні у методичному відношенні, прекрасні за формою, незмінно залучали численну аудиторію студентів і лікарів. Усе життя він не переставав вчитися і свої знання, свою любов до педіатрії передавав студентам.

Віктор Михайлович прагнув, щоб студенти на лекціях навчались логічно мислити, самостійно розбиратися в основних питаннях діагностики та лікування. Тому лекції він читав не у вигляді простого переказу розділів підручника, а шляхом клінічного розбору конкретних прикладів.

При цьому Віктор Михайлович володів чудовою здібністю зосереджувати увагу студентів на основному, залишаючи осторонь малозначимі подробиці. До кожної лекції він дуже ретельно готувався, складав таблиці, слайди і кожного року переробляв, удосконалював і доповнював лекції новими досягненнями в галузі медичної науки.

Від асистентів він вимагав постійного збагачення, розширення і поглиблення знань не лише в галузі педіатрії, а й зі споріднених дисциплін, а також із педагогіки.

Віктор Михайлович завжди цінував досвід і внесок старших лаборантів та лаборантів кафедри у наукову та педагогічну діяльність колективу – Л.Г. Разинської, Д.М. Рубінової, Н.М. Манько, Т.П. Музиченко, К.М. Панчук.

Викладання Віктор Михайлович розумів не тільки як навчання, але й як виховання. Він вважав, що студенти повинні одержати професійні знання, а також мають знати основи етики, деонтології, повинні бути залучені до наукових досліджень кафедри.

Для студентів він був прикладом, як потрібно трудитися, і вже одне це мало величезне виховне значення. Віктор Михайлович навчав не тільки студентів, а й лікарів, і вони прагнули вчитись у нього. Двері клініки завжди були відчинені для усіх, хто хотів удосконалюватися у своїх знаннях.

Багато років на кафедрі працює факультет підвищення кваліфікації викладачів медичних училищ та медичних вузів України з циклу “Педіатрія”.

Велику увагу Віктор Михайлович приділяв підготовці наукових кадрів. Він виховав чудову плеяду лікарів-педіатрів, кандидатів і докторів медичних наук. Під його керівництвом виконані дисертації з різних актуальних питань клінічної педіатрії. У кожного свого учня він вкладав частку своєї душі. І для нас, його учнів, Віктор Михайлович був більш ніж Вчитель і наставник.

Розуміючи необхідність зосередження уваги педіатрів на перших днях життя новонародженого, з ініціативи професора В.М. Сідельникова на кафедрі госпітальної педіатрії у 1989 році був створений курс неонатології, який очолив професор А.С. Лявинець. До складу курсу увійшли досвідчені фахівці – педіатри

та неонатологи – асистенти І.О. Логінова, Л.М. Гелескул, О.Ф. Черній., С.М. Гнатюк

На початку 90-х років на кафедрі також був створений курс медичної генетики, на якому студентам усіх факультетів Національного медичного університету ведеться викладання основ медичної генетики та її застосування у клінічній практиці.

У 1994 році, в зв'язку з реформуванням вищої медичної освіти і змінами у підготовці лікарів-педіатрів з наданням пріоритету сімейному лікарю загальної практики, педіатричні кафедри Українського державного медичного університету були перейменовані.

Кафедра госпітальної педіатрії, яку очолював В.М. Сідельников, отримала назву кафедри педіатрії № 2 з курсами медичної генетики та неонатології. Це був абсолютно новий етап у роботі колективу кафедри, який почав викладати педіатрію студентам-лікувальникам II медичного факультету НМУ від 2 до 6 курсу.

За кафедрою була закріплена підготовка лікарів-інтернів за спеціальностями “Педіатрія”, “Дитяча кардіоревматологія” та “Неонатологія”.

Досягнення колективу кафедри були визнані Міністерством охорони здоров'я України, яке затвердило кафедру як опорну серед педіатричних кафедр вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації.

Відповідно до цього, фахівцями кафедри під керівництвом В.М. Сідельникова сумісно з професором В.Г. Майданником були підготовлені Типова програма підготовки студентів медичних факультетів за спеціальністю “Дитячі хвороби” та Типова програма і план підготовки фахівців у магістратурі за спеціальністю “Педіатрія”, які затверджені МОЗ України, та заснований міжкафедральний банк наглядних матеріалів та посібників з педіатрії.

У 1992 році В.М. Сідельников був обраний членом-кореспондентом Національної Академії наук України, а в 1993 році – членом-кореспондентом АМН України.

У перші роки незалежної України колективом Національного

медичного університету В.М. Сідельников був висунутий у депутати Верховної Ради, але він зняв свою кандидатуру.

Мабуть, Віктор Михайлович хотів увесь свій життєвий шлях пройти лікарем-педіатром з усіма труднощами та радощами, притаманними цій професії, не шукаючи обхідних стежок до успіху.

У 90-х роках, після створення ним власної наукової школи і напрямку, у нього з'являється думка про створення великого авторського колективу для написання першого україномовного фундаментального підручника "Дитячі хвороби". Він дуже поспішав завершити цю працю, наче відчуваючи наближення хвороби, яка знівечила йому останні роки життя.

У кінці 1994 року великий двотомний підручник був зданий до видавництва, але прийшли часи економічних негараздів і ось лише у 1999 році, неодноразово доопрацьований, він, завдяки професору В.В. Бережному і учням В.М. Сідельникова, з'явився на світ.

Віктором Михайловичем створена велика українська школа дитячих кардіоревматологів та алергологів, створені перші в Україні дитячі діагностичні центри і одна з найбільших дитячих клінік України.

Його підручники та книжки були, є і будуть настільними для багатьох поколінь дитячих лікарів. Під його керівництвом захищено 7 докторських та 37 кандидатських дисертацій.

Він автор більш ніж 300 наукових праць, 15 монографій, 16 винаходів. Багаторічна натхненна та плідна діяльність Віктора

**Студентська група В.М. Сідельникова
в рік закінчення інституту (1955 рік).**

**Студентська група В.М. Сідельникова
на практичному занятті.**

Асистент В.М. Сідельников на клінічному обході професора В.Г. Балабан.

В.М. Сідельников працює на полікардіографічному апараті 6-НЕК (набір матеріалу для докторської дисертації).

В.М. Сідельников працює в лабораторії (набір матеріалу для докторської дисертації).

В.М. Сідельников –відповідальний секретар приймальної комісії.

Сумніви, роздуми, рішення

ДИПЛОМ

З ВІДЗНАКОЮ

и № 279840

Цей диплом видано *Сидельникову*
Виктору Михайловичу
в тому, що *В.М.* в *1949* році вступив до
Київського ордена Трудового Герояного
Прапора Медичного Інституту
і в *1955* році закінчив повний курс
назва *го інституту* по спеціальності

педіатрія

Рішенням Державної екзаменаційної комісії
від *1 лютого 1955*
Сидельникову В.М.
присвоєна кваліфікація

Директор
В. Сидельников
В. Сидельников
3 лютого 1955 року.
Регістраційний № *329*

41

ДИПЛОМ

С ОТЛИЧИЕМ

и № 279840

Настоящий диплом выдан *Сидельникову*
Виктору Михайловичу
в том, что он в *1949* году
поступил в *Киевский*
ордена Трудового Герояного Знамени
Медицинский Институт
и в *1955* году окончил полный курс
назван *го института*
по специальности

педіатрія

Решением Государственной экзаменационной
комиссии от *1 лютого* 1955 г.
Сидельникову В.М.
присвоена квалификация

Директор
В. Сидельников
В. Сидельников
3 лютого 1955 г.
Регистрационный № *329*

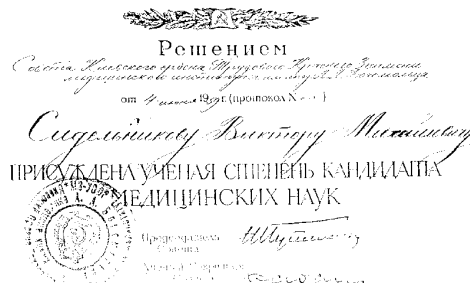

Нагрудный академический знак
В. М. Д. А. И.

ДИПЛОМ
КАНДИДАТА НАУК

МАА № 006370

Москва 20 июля 1987 г.

Диплом кандидата медицинских наук.

АТТЕСТАТ
ДОЦЕНТА

МАЦ № 016127

Москва Ленинград 1987 г.

Аттестат доцента.

ДИПЛОМ
ДОКТОРА НАУК

ММД № 003378

Москва 4 ноября 1968г.

Решением
Высшей Аттестационной Комиссии

от 12 сентября 1968г. (протокол N 89)

Сидельникову Виктору Михайловичу
ПРИСУЖДЕНА УЧЕНАЯ СТЕПЕНЬ ДОКТОРА
МЕДИЦИНСКИХ НАУК

Председатель Высшей
Аттестационной Комиссии
Ученый Секретарь Высшей
Аттестационной Комиссии

В. Сидельников
Ванникова

Диплом доктора медичних наук.

АТТЕСТАТ
ПРОФЕССОРА

ММД № 017404

Москва 20 сентября 1971г.

Решением
Высшей Аттестационной Комиссии

от 7 июля 1971г. (протокол N 53/81)

Сидельников Виктор Михайлович
УТВЕРЖДЕН В УЧЕНОМ ЗВАНИИ ПРОФЕССОРА
ПО КАФЕДРЕ
"детские болезни"

Председатель Высшей
Аттестационной Комиссии
Ученый Секретарь Высшей
Аттестационной Комиссии

Александров
Ванникова

Атестат профессора.

АКАДЕМИЯ МЕДИЦИНСКИХ НАУК
СОЮЗА СОВЕТСКИХ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК
НА ОСНОВАНИИ УСТАВА

ИЗБРАЛА
11 декабря 1986г

Сидельникова

Виктора Михайловича

ЧЛЕНОМ-КОРРЕСПОНДЕНТОМ
АКАДЕМИИ МЕДИЦИНСКИХ
НАУК СССР

Президент
Козлов
академик Н.А. Козлов

Главный ученый
секретарь

Саркисот
академик АМН СССР Я.С. Саркисот

Диплом про обрання В.М, Сидельникова членом-кореспондентом
Академії Медичних Наук СРСР.

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

252601, МСН, Київ-30, Володимирська, 54. Для телеграм: Київ, Наука.
Телетайп: 131430 ІКАР; 132091 Наука. Телекс: 131376 IDEASU. Факс: (044) 224-32-43
Телефон: канцеларія 224-51-67, 221-63-94; для довідок 225-63-66, 221-64-44

Члену-кореспонденту АН України
Сидельникову Віктору Михайловичу

ВЕЛЬМИШАНОВИЙ ВІКТОРЕ МИХАЙЛОВИЧУ !

СЕРДЕЧНО ВІТАЮ ВАС З ОБРАННЯМ ЧЛЕНОМ-КОРЕСПОНДЕНТОМ
АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ.

ВПЕВНЕНИЙ, ЩО ВАШІ ЗНАННЯ, ДОСВІД, ТВОРЧА ЕНЕРГІЯ
ПОСЛУЖАТЬ РОЗВИТКОВІ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ НАУКИ, СПРАВІ ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я НАРОДУ.

БАЖАЮ ВАМ ДОБРОГО ЗДОРОВ'Я, ЩАСТЯ, НОВИХ ЗВЕРШЕНЬ
В ІМ'Я ПОДАЛЬШОГО ПРОГРЕСУ НАШОЇ БАТЬКІВЩИНИ.

ПРЕЗИДЕНТ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
АКАДЕМІК

Б.С.ПАТОН

**Привітання президента Академії Наук України, академіка Б.Є. Патона з
обранням В.М. Сідельникова членом-кореспондентом Академії Наук
України.**

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НА ПІДСТАВІ СВОГО СТАТУТУ
ОБРАЛА

Віктора Михайловича
СИДЕЛЬНИКОВА

ЧЛЕНОМ –
КОРЕСПОНДЕНТОМ
АКАДЕМІЇ НАУК
УКРАЇНИ
З СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«ПЕДІАТРІЯ»

25 листопада 1992 року

ПРЕЗИДЕНТ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

академік

ГОЛОВНИЙ УЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Б. Є. ПАТОН

академік АН України

Б. С. СТОГНІЙ

№ 565

Диплом про обрання В.М. Сидельникова членом-кореспондентом
Академії Наук України з спеціальності “педіатрія”.

Академія Медичних Наук
України

на підставі Статуту Академії Медичних Наук
України

ОБРАЛА

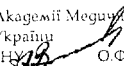
**Віктора Михайловича
СИДЕЛЬНИКОВА**

член-кореспондентом
Академії Медичних Наук
України

зі спеціальності
педіатрія

5 квітня 1993 року

Президент Академії Медичних Наук
України
академік АМНУ О.Ф. Возіанов

Головний вчений секретар
Президії Академії Медичних Наук
України
професор Ю.І. Губецький

**Диплом про обрання В.М. Сидельникова членом-кореспондентом
Академії Медичних Наук України з спеціальності "педіатрія".**

ПОСВІДЧЕННЯ № 390

Тов. Сидельникову
Віктору Михайловичу
 Указом Президії Верховної Ради
 Української РСР
 від 28 липня 1986 р.
 присвоєно почесне звання
 Заслуженого діяча науки
 Української РСР

Голова Президії
 Верховної Ради УРСР *В. Шумко*
 Секретар Президії
 Верховної Ради УРСР *В. Данилюк*

«28 липня» 1986 р.

УДОСТОВЕРЕНИЕ № 390

Тов. Сидельникову
Віктору Михайловичу
 Указом Президиума Верховного
 Совета Украинской ССР
 от 28 июля 1986 г.
 присвоено почетное звание
 Заслуженного деятеля науки
 Украинской ССР

Председатель Президиума
 Верховного Совета УССР *В. Шумко*
 Секретарь Президиума
 Верховного Совета УССР *В. Данилюк*

«28 июля» 1986 г.

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

ДИПЛОМ ПОШАНИ

ГОЛОВНИЙ КОМІТЕТ ВИСТАВКИ ДОСЯГНЕНЬ
 НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНСЬКОЇ РСР

НАГОРОДЖУЄ

ЦИМ ДИПЛОМОМ
 УЧАСНИКА ВИСТАВКИ, 1986 РОКУ

СИДЕЛЬНИКОВА ВІКТОРА МИХАЙЛОВИЧА

ЗА УСПІХИ

В ЕКОНОМІЧНОМУ І СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ
 УКРАЇНСЬКОЇ РСР

Головний комітет Виставки досягнень
 народного господарства Української РСР

Постанова Головного комітету
 Виставки
 24.09.86 р. № 17/М

**Посвідчення про присвоєння почесного звання заслуженого діяча
 науки Української РСР,**

УДОСТОВЕРЕНИЕ

№ 51681

**ЗА ДОСТИГНУТЫЕ УСПЕХИ
В РАЗВИТИИ НАРОДНОГО
ХОЗЯЙСТВА СССР**

Главный комитет ВДНХ СССР

НАГРАЖДАЕТ

БРОНЗОВОЙ

МЕДАЛЬЮ

**СИДЕЛЬНИКОВА
Виктора Михайловича**

Главный комитет Выставки
достижений народного
хозяйства СССР

Постанов. от 27/XI-79 г.
№ 822-Н

Посвідчення ВДНГ.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

№ 44223

**ЗА ДОСТИГНУТЫЕ УСПЕХИ
В РАЗВИТИИ НАРОДНОГО
ХОЗЯЙСТВА СССР**

Главный комитет ВДНХ СССР

НАГРАЖДАЕТ

БРОНЗОВОЙ

МЕДАЛЬЮ

**СИДЕЛЬНИКОВА
Виктора Михайловича**

Главный комитет Выставки
достижений народного
хозяйства СССР

Постанов. от 28/X-83 г.
№ 639-Н

Посвідчення ВДНГ.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

№ 48554

**ЗА ДОСТИГНУТЫЕ УСПЕХИ
В РАЗВИТИИ НАРОДНОГО
ХОЗЯЙСТВА СССР**

Главный комитет ВДНХ СССР

НАГРАЖДАЕТ

БРОНЗОВОЙ

МЕДАЛЬЮ

**СИДЕЛЬНИКОВА
Виктора Михайловича**

Главный комитет Выставок
достижений народного
хозяйства СССР

Постанов. от 29/X-86 г.
№ 790 Н

Посвідчення ВДНГ.

В.М. Сідельников вручає грамоту професору П.М. Гудзенку (праворуч професор П.С. Мощик).

Декан педіатричного факультету професор В.М. Сідельников, доцент В.Г. Мігаль, асистент А.Я. Кузьменко на сільськогосподарських роботах зі студентами.

Обговорення доповідей до студентської конференції

Професор В.М. Сідельников консультує хворого у відділенні для дітей грудного віку.

Колектив кафедри педіатрії №2 і ДКБ №2 поздоровляє професора В.М. Сідельникова з обранням його членом-кореспондентом АМН СРСР.

**Відрядження
в далеке
зарубіжжя (США,
1993 р.),**

Михайловича була відзначена Батьківщиною. Він нагороджений орденом “Трудового Червоного прапора”, чотирма медалями, знаком “Відмінник охорони здоров’я”, Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР.

Віктор Михайлович підготував яскраву плеяду вчених-педіатрів. Його учні очолюють кафедри педіатрії Київської медичної академії післядипломної освіти (професори О.І. Ласиця та С.С. Казак), Української медичної стоматологічної академії (професор М.М. Пеший), курси медичної генетики та неонатології кафедри педіатрії № 2 НМУ (професори А.Я. Кузьменко та С.П. Кривопустов).

Коли говориш про Вчителя, стискається серце і перехоплює дихання, так важко говорити про нього у минулому часі.

Частина його душі у серці кожного з нас. На нього ми рівняємось у своїх вчинках і діяннях. Пам’ятаючи його настанови, ми йдемо по життєвому шляху, виховуємо дітей та учнів. Він з нами у наукових пошуках, роботі в клініці, роздумах та відчуттях.

Говорять, коли душа людина відходить від нас, на небі загоряється ще одна зірка. Десь там у Всесвіті горить і зоря професора Віктора Михайловича Сідельникова, яка освячує шляхи майбутніх лікарів і зігріває вічним теплом наші душі та серця...

**Начальник Управління освіти і науки МОЗ України,
завідувач кафедри педіатрії № 2 Національного медичного
університету, доктор медичних наук,
професор О.П. Волосовець**

СПОГАДИ ПРО В.М. СІДЕЛЬНИКОВА

. . .

Віктор Михайлович народився 15 жовтня 1928 року в місті Харків на вулиці Обоянській, 5. Його велика родина: бабушка, дідусь, тетя, дядя, двоюрідні брати і сестри жили в одному дворі, можна сказати, однією дружною родиною, разом

разделяя радость и горе. Отца он не помнил, а мама с отчимом и сестрой жили отдельно и приезжали к нему только в выходные дни.

Воспитывала его бабушка. Вспоминая о прошлом, она рассказывала мне, что в день рождения внука вечером увидела в небе Богородицу, которая благословляла рождение ребенка. А спустя несколько лет старая цыганка, проходившая мимо их двора и увидевшая Виктора Михайловича, сказала ей: “Береги внука, он будет генералом”.

Он был очень шустрым ребенком и, хотя был ростом меньше своих сверстников, за себя всегда мог постоять и защищал тех, кто был слабее. Взрослые называли его “огольцом”, а дети очень любили его. В играх он всегда был затейником и ведущим. Очень почитал он свою бабушку, а слова “як моя баба казала” повторял всю свою жизнь, воплощая в них уже не ее, а свое жизненное кредо, свое отношение к тому или иному явлению.

В 1942 году, во время войны, он с мамой и сестрой уехал в Зиянчуринский район города Уфы, куда были эвакуированы многие предприятия Украины. В те суровые годы, кроме учебы, ему приходилось работать, чаще всего на конюшне, так как он очень любил лошадей. Ему доверяли не только уход за ними. Он и его закадычный друг-татарин должны были ездить за несколько километров за дровами, нагружать и разгружать повозки. Зимой 1943 года он едва не умер. У него был тяжелый перитонит. Спас его случайно приехавший в Уфу хирург-фронтник и его отчим, которому удалось купить нужные лекарства.

После освобождения Киева вместе с реэвакуированным гаражом ЦК, где в возрасте 15 лет Виктор Михайлович начал работать мойщиком машин, он возвращается в Киев. Трудился он, как всегда, много и старательно. Прекрасно научился водить машину. Спал – где попало, ел – что дадут. Водители его очень любили, называли “савушкой”, так как он вечно был в мазуте и ругался точно так же, как это делают шоферы. Интересно, что за все 40 лет нашей совместной жизни, в любой ситуации, я ни

разу не слышала от него ни одного бранного слова. Он это презирал.

Шел 44 год. Виктору Михайловичу еще не исполнилось 16 лет, а он, как патриот, решил, что должен отправиться на фронт. Но в военкомате, увидев, что он еще совсем мальчишка, дали ему направление в танковое училище города Киева, заверив, что успеет повоевать. Училище он закончил в декабре 1945 года, экзамены сдал на отлично, и ему присвоили звание механика-водителя 3-го класса тяжелых самоходных артиллерийских установок ИСУ-152.

Вспоминая о занятиях в училище, он рассказывал, что все его товарищи, успевшие уже повоевать, будучи старше, удивлялись его силе. Он легко справлялся с тяжелыми снарядами и тяжеленным переключателем скоростей самоходки.

В 1946 году он был демобилизован. К тому времени мама, отчим и сестра вернулись в Киев. Он задумался о будущем. Его мучило то, что он не получил среднее образование (закончил всего 8 классов), а тяга к учебе была огромная. И он поступил в вечернюю среднюю школу № 79. Пробелов в знаниях было очень много, но за два года ему удалось сделать невозможное – он успешно освоил школьную программу. С книгой он не расставался, он перечитал почти всю русскую и украинскую классику, выписывая в отдельную тетрадь полюбившиеся цитаты и изречения. Среднюю школу закончил с оценками “4” и “5”.

Теперь перед ним встала проблема выбора будущей профессии. Имея удостоверение об окончании танкового училища, умея великолепно водить машины, он решил поступать в автодорожный институт, но девушка, которая ему очень нравилась, поступала в мединститут. Расставаться с ней он не хотел и подал документы, как и она, на педиатрический факультет. И поступил, не будучи уверенным, что правильно выбрал свой путь.

Занятия в институте его захватили, он понял, что не ошибся в выборе будущей специальности. Он очень много и

старательно занимался, активно участвовал в институтской жизни, даже играл в каком-то студенческом спектакле.

На факультете и в своей группе у него было много друзей. Перечислить всех невозможно. Но особенно близкими были: Шеремет Олег, к сожалению рано ушедший из жизни, Шиян Валя, Шевцов Даниил, Пухно Мария, Виленский Юра, Еременко Толя, Галас Эмма, Тимошенко Рая.

К экзаменам чаще готовились вчетвером, а самая старшая из них, Пухно Мария, самая дотошная и старательная студентка, мучила их и заставляла читать не только то, что написано на странице, но и в *post scriptum*. Такая привычка осталась у него на всю жизнь и еще – любовь к книге, которую привила ему его мама. Свою библиотеку он начал собирать, будучи еще студентом, и ради интересной книги мог во многом себе отказать.

После 2-го курса он с группой студентов поехал на практику в сельскую больницу в районе Чернобыля. Он был в восторге от природы этого края, и здесь он встретил замечательного человека, настоящего сельського лекаря, хирурга, прошедшего всю войну и лечившего все и всех. Звали его Иван Наумович, вот жаль, что не помню его фамилии. Вместе с ним он проводил целый день: принимал больных, ассистировал во время операций. Он часто вспоминал этого человека и говорил, что именно он показал ему, как трудна и интересна профессия практического врача, что нужно много работать, чтобы достичь высокого уровня.

В 1952 году Виктор Михайлович пережил страшную трагедию, оставившую рану в его сердце: в результате взрыва газа на кухне погибла его мама Екатерина Никитична и 20-летняя сестра Людмила, студентка 1-го курса исторического факультета КГУ им. Т.Г. Шевченко.

Его силе воли можно было позавидовать. Стиснув зубы, он продолжал усиленно заниматься и сдавал все зачеты и экзамены только на отлично.

В этом же году мы познакомились и полюбили друг друга.

**В.М. Сідельников –
учень 10-го класу
середньої школи.**

В.М. Сідельников – випускник танкового училища з друзями.

Мама Віктора Михайловича – Катерина Микитівна з випускниками танкового училища.

В.М. Сідельников з сестрою Людмилою.

В.М. Сідельников з матір'ю Катериною Микитівною, вітчимою Андрієм Афанас'євичем та сестрою Людмилою.

В.М. Сідельников з дружиною Тамарою Олександрівною.

В.М. Сідельников з дружиною Тамарою Олександрівною та донькою Катериною.

Это было летом. Я закончила 1 курс филологического факультета КГУ им. Т.Г. Шевченко. Меня тронула его необыкновенная чистота, нежность, доброта, забота. С ним было весело и интересно. Я жила в районе станции метро “Левобережная”, но Виктор Михайлович каждый раз провожал меня, а домой добирался пешком или на попутных машинах через только что открывшийся мост Патона.

В 1953 году мы поженились. У нас была веселая студенческая свадьба. В 1954 году родилась наша дочь Катюша. Непросто было нам прожить на две стипендии, поэтому Виктор Михайлович устроился работать на станцию скорой медицинской помощи на должность выездного фельдшера. Трудно было, но он успевал отлично учиться, работать и уделять внимание мне и дочери.

Закончив в 1955 году институт с отличием, он был рекомендован для поступления в аспирантуру. И тут опять “его величество случай”: он хотел поступить на кафедру судебной медицины, но было всего одно место, на которое претендовал другой выпускник. Вакантное место было только на кафедру педиатрии санитарно-гигиенического и стоматологического факультетов, куда он и был зачислен.

Хотелось бы еще добавить: где бы ни учился, ни работал Виктор Михайлович, ему везло в том, что его окружали великолепные люди: преподаватели, коллеги и друзья, у которых он учился умению жить, работать, любить и которые его любили за ум, высокий профессионализм, порядочность, честность, сердечность, потрясающее чувство юмора.

Быстро летит время, уже прошло более 5 лет, как нет с нами Виктора Михайловича. Но он с нами, он живет в наших сердцах, в сердцах многочисленных его учеников, которые свято хранят память о нем и традиции кафедры, щедро отдают свои знания студентам, высоко несут звание врача, отдавая дань памяти своему учителю.

Сидельникова Тамара Александровна
Киев, январь 2003 г.

• • •

Воспоминания о человеке, который прожил напряженную и интересную жизнь, всегда очень богаты, особенно, если человек, о котором ты собираешься писать – твой отец. В своих мыслях ты постоянно ловишь себя на том, что общение с ним продолжается. Это случается во время разговора о чем-то очень серьезном, требующем твоего решения, или о чем-то очень забавном, смешном, тут же поднимающем настроение и вселяющем оптимизм.

Мне, как дочери, хотелось поделиться с вами моментами, которые помогут представить формирование Виктора Михайловича как врача с большой буквы, понять, каким трудом это было достигнуто, и как все усилия, вложенные в свою профессию, сделали его человеком уникального ума, способностей и самоотверженности.

Мне было тогда 5-6 лет. Многие дети в нашем “Доме Врача” по улице Заньковецкой имели родителей, работающих и очень занятых в течение всего дня. А нас, бегающих по уютному двору, шумных и веселых, называли “ключниками”, потому что на груди на веревочке каждый хранил ключ от квартиры.

В тот день ключа на мне не было, так как мои родители были дома. Меня отправили гулять, чтобы я не шумела и не мешала: мой отец готовился к защите диссертации. Он был тогда еще совсем молодым, но, как мне казалось, очень солидным, так как носил очки.

Вернувшись домой, я увидела много таблиц, развешанных по стенам и мебели. Моя мама сидела “вжавшись” в кресло и напряженно слушала отца, который говорил громко, четко, уверенно, указывая на какие-то цифры на таблицах. Мне очень хотелось задать свои детские вопросы, однако мама схватила меня, прижала к себе и, закрыв мой рот рукой, заставила замолчать.

Вначале мне было скучно. Но затем я как бы оказалась в театре и представила моего отца на сцене... Так мы просидели

**Донька
В.М. Сідельникова –
Катерина Вікторівна.**

В.М. Сідельников з донькою Катериною на святковій демонстрації.

**Донька В.М. Сідельникова Катерина Вікторівна
з синами Андрієм і Глебом.**

Онук В.М. Сідельникова Андрій з дружиною та донькою Аріною.

Онук В.М. Сідельникова Глеб з дружиною та племінницею Аріною.

Правнучка В.М. Сідельникова Аріна.

несколько часов. Мне не было больше скучно, мне было интересно.

Я вспоминаю этот эпизод очень часто, особенно перед лекциями, которые читаю сама. И мне всегда хочется сказать: “Спасибо, отец. Я знаю, как это делать.”

Другой эпизод, который навсегда остался в моей памяти.

Мы с мужем были командированы в наше посольство в Южно-Африканской Республике. Общаясь с женой посла Валентиной Гурьяновой, я обратила внимание, что она уж очень внимательно рассматривает меня, даже, казалось, следит за мной, а потом вдруг спрашивает: “Скажите, ваша девичья фамилия Сидельникова?”. Оказалось, что, будучи ребенком, она страдала тяжелой формой ревматизма с поражением суставов и сердца. Врачи не давали никакой надежды на то, что ребенок выздоровеет и останется жить.

В отчаянии мать Валентины решила отправиться в Киев, так как знала, что по субботам в одной из клиник принимает профессор, который, по словам ее подруги, “знает все”. Мой отец вылечил ребенка, и память о нем осталась в сердцах Валентины и ее матери навсегда. Так, на другом краю планеты, я как бы встретила своего отца и пообщалась с ним.

И еще одно особое для меня воспоминание.

В 1995 году, когда отец уже был тяжело болен и прикован к постели, мой старший сын Андрей, будучи здоровым и физически крепким ребенком, вдруг тяжело заболел. Его миндалины были “нафаршированы” гноем, температура тела была гектической, периферические лимфоузлы очень плотными и резко увеличенными. Он практически отказался от питья и еды. И это на фоне своевременно начатой антибиотикотерапии у ребенка 18 лет.

Я была в страшном испуге и панике, так как в то время в Киеве была вспышка дифтерии. Я прибежала к отцу и рассказала ему о своей тревоге. Он закрыл глаза, долго думал, а затем сказал: “Нет, это не дифтерия. Смени немедленно антибиотик”. И затем по пунктам изложил мне все “за и против” дифтерии. И это, будучи смертельно больным, после перенесенного тяжелого инсульта.

Великолепная память, глубина знаний, пылливый ум, огромный клинический опыт и, конечно, трудолюбие – все это, соединенное вместе, создало Виктору Михайловичу талант врача, талант ученого, талант философа и просто хорошего и доброго человека.

Цветкова Екатерина Викторовна
Эдинбург, Великобритания, январь 2003 г.

Спогади академіка О.М. Лук'янової

Підгрунтям моїх яскравих вражень і спогадів про одного з найкращих педіатрів України є глибока любов до спільної професії, на мій погляд, однієї з найбільш поважних у світі – педіатрії.

Я згадую В.М. Сідельникова як прекрасного дитячого лікаря. Відомий вчений, який став засновником вітчизняної наукової школи з проблем дитячої кардіоревматології, алергології та пульмонології, він, насамперед, захоплювався практичною педіатрією.

Енергійний, рухливий, відкритий, привабливий своїм вмінням легко спілкуватися з дітьми різного віку та їх батьками, Віктор Михайлович був прекрасний діагност, в повному обсязі володів сучасними методами лікування та профілактики. Небайдужий до всього нового в медицині, він вболівав за розвиток педіатричної служби України.

Разом з В.М. Сідельниковим ми брали участь в організації і роботі всіх найбільш важливих педіатричних конференцій та з'їздів дитячих лікарів. Виступи на цих форумах професора Сідельникова були незабутніми, справляли велике професійне враження на всіх присутніх.

Щирий, темпераментний, добре обізнаний в питаннях патології та клінічної фармакотерапії він глибоко і яскраво в своїх доповідях висвітлював невирішені питання тяжких станів у дітей, кардіоревматології та інших напрямків педіатрії.

Він один із перших педіатрів України започаткував

Учасники науково-практичної конференції “Актуальні питання педіатрії”, присвяченої 25-річчю клініки, заснованої В.М. Сідельниковим (грудень 2000 р.).

Перший ряд (зліва направо): проф. О.П.Волосовець, проф. Л.І. Омельченко, академік НАН, АМН України О.М. Лук'янова, проф. Л.І. Чернишова, проф. П.С. Мошич.

Другий ряд: проф. В.Ф. Лапшин, д.м.н. В.Д. Лукашук, член-кореспондент АМН України Ю.Т. Антипкін, проф. Ю.К. Більбот, проф. В.Г. Майданник, проф. С.К. Ткаченко.

організацію та подальший розвиток інтенсивної терапії та реанімації дітей з тяжкими невідкладними станами.

Я завжди отримувала глибоке задоволення під час бесід та обговорення з Віктором Михайловичем найбільш гострих проблем педіатричної науки та практики, питань впровадження в діяльність лікувально-профілактичних дитячих установ системи охорони здоров'я сучасних технологій та новітньої техніки, зокрема для оцінки стану серцево-судинної системи та багатьох біохімічних констант дитячого організму.

Віктор Михайлович у свій час був головним педіатром МОЗ України, головним дитячим кардіологом МОЗ України, і я пам'ятаю, що його добре знали в обличчя дитячі лікарі у всіх куточках нашої країни, він і вдень і вночі міг прийти на допомогу хворій дитині, завжди відгукнутись на біль та страждання кожного малюка.

До кінця відданий своїй справі як вчений, лікар і громадянин, В.М. Сідельников у тяжкі трагічні травневі дні 1986 року, виїжджаючи в радіаційну зону, одним з перших зустрівся з лихом дітей, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській атомній станції. Ці його і свої безпосередні спостереження в подальшому ми врахували при розробці рекомендацій, що допомагали зберігати здоров'я дитячого населення, яке зазнало дії радіаційного опромінення.

Наукова і медична громадськість та уряд високо шанували і цінували Віктора Михайловича. Його було обрано членом-кореспондентом АМН СРСР, РАМН, НАН та АМН України.

Як завідувач кафедри педіатрії Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця МОЗ України, всю свою невтомну енергію, негасиме полум'я в душі та в серці Віктор Михайлович віддавав навчанню та вихованню майбутніх дитячих лікарів.

Прекрасний педагог та організатор, він створив колектив своїх однодумців – співробітників кафедри, таких же відданих медицині дитинства, один з яких, професор О.П. Волосовець, є справжнім спадкоємцем ідей та задумів вчителя і послідовно втілює у життя його думки та мрії.

Мені приємно зазначити, що у вирі професійної діяльності

Віктор Михайлович залишався чудовим батьком. Разом з дружиною він виховав прекрасну доньку Катерину, дитячого лікаря, яка захистила кандидатську дисертацію і з такою ж щирістю, сонячною посмішкою, людською привабливістю, увагою та співчуттям віддає свої знання маленьким пацієнтам, допомагає їм подолати різні хвороби, зростати веселими та здоровими.

**Директор Інституту педіатрії, акушерства та гінекології
АМН України, Президент Асоціації педіатрів України,
академік НАН, АМН України, Російської АМН
О.М. Лук'янова
Київ, січень 2003 р.**

Памяти талантливого врача и ученого Виктора Михайловича СИДЕЛЬНИКОВА

В жизненных хлопотах время течет так быстро, что не успеваешь замечать, как проходят годы и, в конце концов, наступает старость.

Мне трудно себе представить, что если бы не подстерегла жестокая смерть, то Виктору Михайловичу исполнилось бы 75.

Знаю его еще с юных лет. Живя в одном доме на ул. Заньковецкой, я не мог не обратить внимания на проворного молодого человека, представившегося студентом нашего медицинского института. Жил он с матерью, сестрой и отчимом Андреем Афанасьевичем Трофименко, бывшим моим сослуживцем по Министерству здравоохранения УССР и хорошим товарищем по службе.

Мое внимание уже тогда привлекло то обстоятельство, что отчим очень хорошо относится к юноше Вите, всячески заботится о нем, казалось, даже больше, чем о родном сыне. Вскоре, вследствие возникшего пожара, погибли мать и сестра Виктора, и в квартире осталось двое мужчин, не связанных родством. Все мы, соседи, побаивались за судьбу юноши.

Однако, здесь мы встретились с личностями высокой культуры. Даже когда в семье Трофименко появилась новая хозяйка

в доме, взаимоотношения между ее членами оставались хорошими, и Виктор не считал себя сиротой. Окончив школу, он стал студентом медицинского института и вскоре заявил о себе не только как о будущем добром враче, но и как об общественном деятеле.

В годы, когда я был ректором Киевского мединститута, молодой студент Сидельников Виктор Михайлович студенческой общественностью был выдвинут на должность секретаря комсомольской организации института и успешно справлялся с большой общественной должностью по воспитанию молодежи.

Припоминаются не только эпизоды совместных обсуждений и решений многих проблем студенческой жизни в институте, но и значительное влияние общественных организаций на многие стороны быта, воспитательной работы, повышения качества учебы студентов.

Виктор Сидельников всегда был в гуще общественной жизни студенчества и последовательно отстаивал их интересы. Вполне естественно, что он, как отличник учебы,

Професори В.М. Сідельников та Є.Г. Гончарук на Вченій Раді Київського медичного інституту (1975 р.).

Серед професорів Київського медичного інституту.

Зліва направо: проф. В.Д. Чеботарьова, проф. О.П. Кисельова, проф. М.С. Пилипчук, член-кор. НАН і АМНУ, РАМН, проф. В.М. Сідельников, проф. О.А. Грандо, проф. О.С. сокол, член-кор. НАН і АМНУ, проф. Г.К. Степанківська.

В.М. Сідельников на святкуванні Дня Перемоги.

**В.М. Сідельников на Всесвітньому конгресі лікарів-педіатрів,
Індія, Делі, 1986 рік.**

В.М. Сідельников та А.О. Андрущук з колегами.

**В.М. Сідельников в президії засідання 5-го з'їзду педіатрів України,
1972 р., м. Київ.**

В.М. Сідельников в перерві між засіданнями 6-го з'їзду педіатрів України, 1977 р., м. Одеса.

видный общественный деятель в студенческой среде, проявлявший интерес и способности к научным исследованиям в области педиатрии, после успешного окончания института был оставлен на научной работе.

В этот период я потерял с ним контакт, так как длительное время работал в аппарате Министерства здравоохранения УССР.

Второй период нашего сотрудничества начался с середины семидесятых годов. В эти годы я возглавлял кафедру хирургии, а Виктор Михайлович, быстро пройдя все ступени научной карьеры, став доктором медицинских наук и профессором, возглавил ведущую кафедру детских болезней нашего института.

Освоив отличное новопостроенное помещение для развертывания клиники на левом берегу Днепра, он сравнительно быстро сплотил коллектив талантливых врачей, преподавателей и развернул там всестороннюю лечебную и научно-педагогическую деятельность.

Припоминается, что большая комиссия МЗ СССР, состоявшая из крупных ученых-педиатров, проверяла состояние педиатрической помощи на Украине и посетив по ходу своей работы клинику, возглавляемую профессором В.М. Сидельниковым, дала ей весьма высокую оценку, а самому Виктору Михайловичу, тогда еще молодому ученому, предложила принять участие в конкурсе на объявленную АМН СССР вакантную должность члена-корреспондента.

Припоминается, как он пришел ко мне за советом по этому поводу. Я поддержал предложение москвичей и желание Виктора Михайловича. На своей сессии медицинская Академия избрала его членом-корреспондентом.

Руководимая им клиника и кафедра действительно стала образцовой среди педиатрических клиник Украины. Я не считаю себя вправе давать оценку научных исследований В.М. Сидельникова и его коллектива. Надеюсь, что это лучше сделают его ученики и сотрудники.

К большому сожалению всего коллектива, тяжелая болезнь рано забрала из наших рядов этого талантливую ученого, доброго и сердечного человека.

Здесь кажется уместным с удовлетворением констатировать, что кафедра, которой много лет руководил Виктор Михайлович Сидельников, возглавляемая его учеником и соратником профессором А.П. Волосовцом, и сегодня остается одной из лучших в нашем Университете.

Память о В.М. Сидельникове остается навечно у всех знавших его коллег и учеников.

**Член-корреспондент НАН и АМН Украины,
профессор В.Д. Братусь
Киев, декабрь 2002 г.**

...

Завжди думав, що Віктор Михайлович з особливою приязністю ставився до мене, починаючи з дня знайомства з ним.

Переконаний, що подібне відчуття було у всіх, хто з ним спілкувався тривалий час. А це вже менталітет людини, людини, яка завжди випромінювала позитивну енергію, вирізнялась емоційністю сприйняття навколишнього світу і була в постійній активній праці.

Тривале спілкування з Віктором Михайловичем під час з'їздів, конференцій приносило професійне і загальнолюдське задоволення.

Не буде перебільшенням, якщо скажу, що професор Сидельников Віктор Михайлович насамперед був ПЕДІАТРОМ, а потім деканом, професором, секретарем парткому, головним педіатром МОЗ України. Зустрічі з Віктором Михайловичем, вільне обговорювання різноманітних питань викликали піднесення, бажання особистого вдосконалення, бажання зустрічі в майбутньому. Спілкування з Віктором Михайловичем, практична однонаправленість поглядів на різноманітні аспекти

медицини і життя, доброзичливі дискусії були одним із ензимів моєї професійної діяльності.

Історію педіатрії України 70-90-х років ХХ століття неможливо уявити без Віктора Михайловича. Професора Сідельникова по праву можна поставити на верхній щабель списку педіатрів Києва цього періоду, в рейтингу видатних професіоналів.

**Завідувач кафедри педіатрії Тернопільської медичної академії,
член-кореспондент АМН України, професор І.С. Сміян
Тернопіль, січень 2003 р.**

Видатний вчений

Я з великим задоволенням хочу навести дані про В.М. Сідельникова, бо я мав приємність з ним працювати ще до того, як він очолив кафедру госпітальної педіатрії НМУ ім. О.О. Богомольця.

В.М. Сідельников захистив кандидатську дисертацію після навчання в аспірантурі у професора Е.Г. Городецької.

Я тоді закінчив аспірантуру на кафедрі факультетської педіатрії Київського медичного інституту (тепер кафедра педіатрії № 3 НМУ), якою завідувала проф. В.Г. Балабан.

В.М. Сідельников зателефонував мені і сказав, що хоче зустрітися зі мною. При зустрічі я розповів йому про обсяг роботи асистента кафедри, наукову тематику, клінічну базу. Мабуть, він вже тоді думав про докторську дисертацію. Оскільки його приваблювала кардіологія, а в нашій дитячій клінічній лікарні на вул. Чеслова Белінського відкрилося кардіологічне відділення, він вирішив перейти працювати на нашу кафедру і з 1959 року став асистентом кафедри факультетської педіатрії КМІ.

У мене була можливість щоденно спілкуватися з В.М. Сідельниковим зі всіх питань викладання педіатрії студентам, наукової роботи, медичного обслуговування хворих та здорових дітей. Віктор Михайлович виявився дуже талановитою людиною. У нас з ним були приятельські відносини. Ми допомагали один

одному у всіх питаннях, тим більше, що я і В.М. Сідельников почали проводити наукові дослідження з кардіології. Хворих для цього в клініці було достатньо: з ревматизмом, неревматичними кардитами, природженими вадами серця, ювенільними ревматоїдними артритами.

Від 1963 року кафедрою почав завідувати професор І.М. Руднев. При ньому ми почали разом з В.М. Сідельниковим працювати над докторськими дисертаціями: я по ревматизму, а Віктор Михайлович – по природжених вадах серця. Ми отримали допомогу від ректора нашого інституту для придбання всіх основних реактивів та апаратів, які були необхідні для виконання обстежень хворих, що сприяло успішному захисту докторських дисертацій: мною – в 1967 р. на тему: “Мляво перебігаючий ревматизм (клініка, діагностика, лікування)”, а Віктором Михайловичем в 1968 р. на тему : “Діагностика деяких природжених вад серця у дітей і оцінка порушень гемодинаміки за побічними показниками”.

У 1972 р. В.М. Сідельников почав працювати в Міністерстві охорони здоров'я головним педіатром України і працював на цьому посту до 1974 року. Головні педіатри медичних облздороввідділів були дуже задоволені роботою Віктора Михайловича.

У 1970 році Віктор Михайлович перейшов на роботу на кафедру госпітальної педіатрії. В 1972 році він був призначений проректором з наукової роботи медичного інституту і працював на цій посаді до 1978 року.

Від 1968 року, коли я працював головним дитячим інфекціоністом, а з 1972 до 1988 років – головним педіатром, ми часто з В.М. Сідельниковим виїжджали до Москви та столиць інших республік СРСР на з'їзди педіатрів, конгреси, наукові конференції і виступали з доповідями та вели засідання в президії.

Всі виступи, статті, монографії Віктора Михайловича дуже цінні для педіатрів. Остання його книга “Дитячі хвороби”, що була видана в 2000 році вже після його смерті, широко використовується педіатрами.

Заслуга Віктора Михайловича, як видатного вченого і лікаря, велика, і пам'ять про нього довго будуть зберігати у своїх серцях його колеги, учні та пацієнти.

**Академік АНВШ України
та Нью-Йоркської академії наук, професор П.С. Мошич
Київ, січень 2003 р.**

Учитель, друг, наставник

С Виктором Михайловичем Сидельниковым меня связывала давняя дружба. Познакомился я с ним в 1967 году, когда обучался в клинической ординатуре на кафедре госпитальной педиатрии Киевского медицинского института, которой заведовал профессор И.М. Руднев.

Тема моей кандидатской диссертации была связана с кардиологией детского возраста, а В.М. Сидельников выполнял докторскую диссертацию по врожденным порокам сердца у детей. Он не только консультировал больных, которых я обследовал, но и помог мне освоить методы обследования, оказал большую помощь при оформлении диссертации и был официальным оппонентом на защите.

После смерти моего первого учителя И.М. Руднева Виктор Михайлович стал моим консультантом по докторской диссертации. Он был очень требовательным к своим ученикам, неоднократно говорил, что диссертант должен быть в первую очередь хорошим клиницистом, а уж потом защищать диссертацию.

Когда я ехал на самостоятельную работу заведовать кафедрой, Виктор Михайлович был главным педиатром МЗ Украины, и я попросил его помочь мне утвердиться на новом месте.

Он сказал: "Есть два варианта, как тебе помочь: первый – поехать вместе с тобой в Полтаву, собрать педиатров и сказать, что Н.Н. Пеший очень хороший, грамотный клиницист, прошу любить и жаловать, но никто в это не поверит; второй –

“пахать по-черному” и самому зарабатывать авторитет”. Второй вариант, как я потом убедился, оказался верным.

Как-то я спросил Виктора Михайловича: “Что заставило Вас учиться, добиваться в жизни высокого положения?” Он рассказал, что во время Великой Отечественной войны, не закончив средней школы, он пошел работать мойщиком автомобилей в обкомовском гараже города Харькова.

Через три года, вернувшись в Харьков из эвакуации, он встретился со своими сверстниками, которые уже учились в высших учебных заведениях. Они были такими умными, образованными, рассказывали много интересного, и он почувствовал, насколько отстал от них.

Это ощущение долго преследовало его и заставило учиться, чтобы быть не хуже других. Учиться было трудно и в военном училище, где надо было научиться управлять тяжелой самоходной артиллерийской установкой, и в медицинском институте, совмещая учебу с работой на станции скорой медицинской помощи, но очень хотелось много знать, стать интересным человеком.

Его жажда все познать, всему научиться, его преданность работе были безграничны. Я приезжал к Виктору Михайловичу в выходные дни и всегда заставал его за работой. Он говорил, что это единственное свободное время, когда он может спокойно думать и писать. В рабочие дни он занимался в основном лечебной, научной и педагогической работой.

Даже у себя на даче в единственной комнате он отделил себе уголок, где мог работать. Ему всегда не хватало времени, и чтобы все-таки успевать, ездил на своей машине и на консультации к больным в разные уголки Украины, и на конференции, съезды. Вся жизнь он учился и учил других.

Он рассказывал: “Однажды меня, молодого ассистента, вызвали на консультацию в один из областных центров. Больной ребенок был в возрасте 3-х месяцев, истощенный, в тяжелом состоянии, диагноз не установлен. Интуитивно почувствовал, что это менингит, но уверен не был. С мыслью

“Господи, благослови мою душу грешную” пошел на люмбальную пункцию, и диагноз “менингит” подтвердился”.

Как-то во время обхода больных в клинике Виктора Михайловича он говорит мне: “Коля (он так меня называл и мне это было приятно), вот у этого ребенка был тяжелый дерматит, который не поддавался лечению, а я его вылечил”. И рассказал, что в Сумской области есть народный целитель, который хорошо лечит почечную патологию, различные кожные и другие заболевания.

Он послал к нему одного из своих доцентов с просьбой поделиться опытом в лечении кожных заболеваний у детей. Народный целитель был польщен тем, что сам профессор обратился к нему с просьбой. Он дал несколько рецептов по лечению этой патологии, Виктор Михайлович просмотрел литературу по этому вопросу, разработал и создал новую мазь – “Санодерм”, с помощью которой он успешно лечил эксудативные диатезы, экземы, дерматиты у детей.

Виктор Михайлович говорил, что хотел бы, чтобы в каждом областном центре Украины были его ученики. И они были, считали его своим учителем, поддерживали с ним связь.

Он хотел также, чтобы в его клинике все заведующие отделениями были кандидатами медицинских наук, чтобы на современном уровне организовывать диагностическую и лечебную работу отделения. Из всех практических врачей, защитивших канди-датские диссертации под руководством Виктора Михайловича, четыре были заведующими отделениями его клиники.

Виктор Михайлович был очень добрым и отзывчивым

В.М. Сідельников на відпочинку.

В.М. Сідельников на дачі у Конча-Заспі.

На інститутському вечорі, присвяченому Дню педіатра.

человеком, всегда старался помочь своим друзьям и коллегам. Как-то я спросил его: “Как поступить с человеком, который сделал тебе подлость?”. Он ответил: “А ты сделай ему добро, ведь большинство людей добрые и хорошие, а этого человека будет мучить совесть, когда он поймет, что поступил плохо”.

Впоследствии я много раз убеждался в его правоте. Виктор Михайлович рассказывал, что, когда умер профессор И.М. Руднев (зав.каф. госпитальной педиатрии Киевского мед.института) и горкомовское начальство отказывалось поместить некролог в одну из киевских газет, ему пришлось приложить много усилий, чтобы некролог напечатали.

Я был вхож в семью Сидельниковых, хорошо знал его жену Тамару Александровну, его дочь Катюшу, внуков. Тамара Александровна – умная, обаятельная женщина, преподавала французский язык в университете им.Т.Г. Шевченко, была настоящей хранительницей домашнего очага, и своими достижениями Виктор Михайлович во многом обязан ей.

Он очень гордился успехами своей дочери, кандидата медицинских наук, старшего научного сотрудника НИИ педиатрии, акушерства и гинекологии, говорил, что она каким-то чутьем угадывает конституцию ребенка и подбирает различные гомеопатические средства при лечении той или иной патологии.

Виктор Михайлович очень любил своих внуков Андрея и Глеба, говорил, что кормит их не по науке, а так, как они хотят (о свободном вскармливании тогда еще не говорили), и гордился тем, как они прекрасно сложены, физически развиты, спортивные.

Виктор Михайлович неоднократно приезжал ко мне в Полтаву. Я возил его в г. Люботин Харьковской области, где жил его двоюродный брат Володя. Мы ездили с ним ко мне на родину в село Новая Басань Черниговской области, и моя крестная подарила ему вышитый украинский рушник. Он очень дорожил этим подарком. А любимой песней его была “... я в весеннем лесу пил березовый сок...” Мы не раз пели ее с ним...

Как-то я спросил у Виктора Михайловича: “Чем Вы будете

заниматься в старости?“. Он ответил: “Хотел бы заняться изучением глаз у детей, ведь по глазам можно многое узнать о человеке”. Но не пришлось ему осуществить это. К сожалению, очень рано он ушел из жизни.

Вспоминать о Викторе Михайловиче Сидельникове, дорогом человеке, товарище, коллеге, который много сделал для развития педиатрической науки, можно без конца.

На съезде педиатров Украины, который проходил в Киеве в день рождения Виктора Михайловича (15 октября 1999 года), его ученик, доктор медицинских наук профессор А.П. Волосовец, который возглавил кафедру педиатрии № 2 НМУ после смерти своего учителя, выступил с докладом о жизненном пути профессора В.М. Сидельникова.

Это было очень трогательно. Ежегодно ко дню рождения Виктора Михайловича проводятся научно-практические конферен-ции, посвященные актуальным вопросам педиатрии, на которые приезжают ведущие педиатры Украины, чтобы вспомнить выдающегося ученого, врача, педагога В.М. Сидельникова и поделиться своими достижениями в научной и практической работе.

**Профессор кафедры госпитальной педиатрии УМСА,
академик УАНП Н.Н. Пеший
Полтава, декабрь 2002 г.**

Прирожденный лидер – формальный и неформальный

Воспоминания коллег об ученых часто напоминают отчет о достоинствах и достижениях тех, кому они посвящены. Повидимому, это связано не только с особенностями мышления пишущих, но и стремлением выделить только то, что прекрасно характеризует человека как специалиста, личность, гражданина. В результате нередко теряется емкость и правдивость изображения, а с ним и интерес к написанному.

Виктор Михайлович был очень яркой личностью. Прекрасный врач, талантливый организатор, замечательный лектор, душа любого коллектива – это все о нем. Я долго думала о том, как можно было бы определить основную черту в характере Виктора Михайловича. Наверное, это страстная любовь к жизни, к делу, которому он ее посвятил, к женщине, семье, детям и всем окружающим. Любовь всепоглощающая, требовательная и от того нелегкая. Виктора Михайловича любили все, кто его знал, но жажда любви была еще сильнее.

В 1971 году я вернулась в Киев из Закарпатья, где работала после аспирантуры заведующей отделом педиатрии в Мукачевском филиале Львовского НИИ педиатрии, акушерства и гинекологии.

Это совпало с приходом Виктора Михайловича на кафедру госпитальной педиатрии в качестве заведующего. Разве я могу забыть, как безоговорочно он взял на кафедру меня и других молодых тогда учеников Е.Н. Хохол и И.М. Руднева, сформировав замечательный коллектив, в котором опыт и мудрость В.И. Дашковской, А.С. Костина, М.А. Макаренко сочетались с нашей молодостью, азартом, стремлением достичь успехов и признания в науке и жизни. А Виктор Михайлович был нашим знаменем.

Мы приехали на стройку нынешней городской детской клинической больницы № 2 сразу после закладки фундамента и бегали по территории вслед за Виктором Михайловичем, который планировал, что и где будет размещено, ибо это был единственный в то время типовой проект детского стационара.

С каким энтузиазмом во главе с Виктором Михайловичем (и, конечно, под его ответственность) мы ломали стены на месте запланированного буфета, создавая столь необходимую для обучения студентов аудиторию, как выкраивали площади для учебных комнат, непонятно по каким причинам не предусмотренных в проекте. Профессор В.М. Сидельников создавал и совершенствовал клинику до конца своих дней.

Виктор Михайлович прекрасно чувствовал перспективу в науке и потребности практического здравоохранения. Два научных направления кафедры – детская кардиология и детская

Консультація професора В.М. Сідельникова у відділенні патології дітей старшого віку.

На лекції професора В.М. Сідельникова.

аллергология – плодотворно развивались на кафедре и свидетельством тому были не только защищенные диссертации, книги, научные статьи, но и созданные по инициативе Виктора Михайловича детский городской кардиологический центр и детский городской аллергологический центр.

Необходимость открытия отделения детской реанимации и интенсивной терапии была продиктована временем, и Виктор Михайлович, не колеблясь, отдал часть кафедральных помещений и пригласил в клинику сотрудников кафедры анестезиологии и реанимации.

Написанная под его руководством “Неотложная помощь в педиатрии” долгие годы была настольной книгой практических врачей.

А как увлеченно познавал Виктор Михайлович новые области педиатрии. Он с одинаковым удовольствием учился сам и передавал свои знания и опыт студентам, сотрудникам кафедры и клиники. Виктор Михайлович обладал незаурядным ораторским мастерством и умел держать интерес и внимание аудитории.

Умение профессора В.М. Сидельникова общаться с людьми самых разных профессий и общественного положения было заложено в его характере, а внимание и интерес к людям формировались и оттачивались в его деятельности как организатора. В разное время он был секретарем парткома института, проректором, деканом, главным республиканским педиатром и одновременно заведующим кафедрой. Его энергии хватало на все и всех.

Был ли ему свойственен комплекс Наполеона? По-моему, да. Недаром Виктора Михайловича в шутку называли маленьким Лениным, ибо сравнить в те времена с Наполеоном было не модно и не принято. Виктор Михайлович был прирожденным лидером. У него это выходило естественно и органично.

Понятно, что для него в клинике мог быть только один профессор. Я была первым доктором наук, защитившим под руководством профессора В.М. Сидельникова диссертацию, и помню свою обиду, когда вдруг почувствовала, что Виктор

Михайлович хочет, чтобы я ушла на самостоятельную работу. Только уйдя с кафедры и обретя эту самостоятельность, я поняла, как он был прав.

Зато как горд был Виктор Михайлович, когда я позвала его на консультацию кардиального больного в больницу “Охматдет”. Он приехал сразу и безоговорочно, как и всегда, когда требовалась помощь.

И я, и другие сотрудники кафедры хорошо помнят, как он мог после работы сесть в собственную машину и уехать на консультацию в какую-нибудь центральную районную или сельскую больницу по первому зову знакомых или даже не совсем знакомых, но знавших и любивших его педиатров.

Виктора Михайловича любили сотрудники кафедры и клиники, дети и их родственники. Какой теплотой и искренностью отличался праздник по поводу избрания профессора членом-корреспондентом АМН СССР. Это был не только триумф научно-педиатрической деятельности Виктора Михайловича, но и признание одной из лучших педиатрических клиник на Украине, созданной под его руководством.

Конечно, я понимаю, что мои воспоминания о совместной работе в 70-х и 80-х годах окрашены особым цветом. Мы были молоды, энергичны, жизнерадостны. Посмеиваясь на кухне над идеями коммунизма, искренне верили в добро, справедливость, прекрасное и великое будущее своей страны.

Мы занимались наукой, а не писали диссертации, лечили детей, а не зарабатывали, учили студентов и воспитывали самоотверженность и бескорыстие в служении людям, верили в приоритет и перспективу развития педиатрии. А Виктор Михайлович был нашим лидером и не щадил себя. Он действительно светил другим, сгорая сам.

**Зав.кафедрой.педиатрии КМАПО им. П.Л. Шупика,
главный детский аллерголог МЗ Украины,
засл. деятель науки и техники, проф. О.И. Ласица
Киев, декабрь 2002 г.**

Без названия...

Никогда не предполагала, что написание этих нескольких десятков строк будет таким нелегким.

Воспоминание об Учителе! Можно ли на двух страницах уместить все то, что связывало нас более 20 лет? У меня не получается! Написать кратко не хватает таланта, описывать подробно – получится многотомное издание мемуаров.

В памяти всплывают эпизоды, обрывки фраз, ситуаций, событий, ощущений. Как из этого жизненного пласта можно вычленить что-то одно более или менее существенное? В нем все органично и связно, переплетено и взаимозависимо...

...Вот первая студенческая лекция, непохожая на все предыдущие – эмоциональная, глубоко профессиональная, увлеченная и навсегда увлекающая в Его специальность.

...Экзамен в аспирантуру. Он напористый и нетерпеливый, добрый и счастливый правильностью ответа на “заковыристый” вопрос.

Раздосадованный и расстроенный моей врачебной незрелостью, но верящий и дающий свободу в клинике и научных исследованиях.

Невероятно восторженный и радостно возбужденный по поводу первого маленького пациента совместно “вытащенного” из тяжелого приступа пароксизмальной тахикардии.

Требовательный и раздраженный какой-то, казалось бы, обыденной ситуацией.

Веселый, озорной, уже не профессор, а наш сверстник, лихо отплясывающий на кафедральной вечеринке.

Сосредоточенный и серьезный во время консультаций, либо совершенно уникальных Его клинических разборов.

Категоричный, взрывной, но, в то же время, легко ранимый, впечатлительный и эмоциональный.

Прекрасный клиницист с каким-то невообразимым профессиональным чутьем.

Специалист с очень высокой собственной “планкой” клинического и научного мышления, прозорливостью и видением перспективы.

Не всегда “удобный” и ершистый в общении, но при этом – искренне радующийся, восторженный после хорошо прочитанной лекции, правильно поставленного диагноза, вылеченного больного, чего-то нововычитанного, написанного, изданного...

Все это ОН!

Стараясь подражать и не подвести, дотянуться и соответствовать, быть достойной и не разочаровать, порой не хватало разума, жизненного опыта, понимания того, что Он порой испытывал недостаток в простом общении, нужду в обычной человеческой беседе, либо добрых словах благодарности за все то, что Он старался делать и делал... Казалось, что Он всегда будет впереди, защищая и наставляя, браня и радуясь, упрекая и опекая...

Это неправда, что время лечит, либо стирает боль утраты... Оно просто по-другому расставляет акценты...

И поэтому – спасибо за то, что поверил и подсказал, научил и поддержал, дал возможность реализоваться и отпустил, а в дальнейшем – ненавязчиво, как бы со стороны, следил, подсказывая и наставляя, советуя и оценивая...

Все чаще и чаще ловлю себя на том, что повторяю Его фразы, оцениваю свои поступки, адаптируя их к Его требованиям, реагирую на дела уже своих учеников очень схоже, стараясь понять и простить, не храня обид, радуясь их успехам и огорчаясь неудачам.

С гордо поднятой головой, представляясь, подчеркиваю, что я – Его ученица. И, низко склоняя голову перед Ним, с огромным теплом и признательностью, вспоминаю, вспоминаю, вспоминаю...

Спасибо за то, что Вы были и остались в моей жизни, Учитель!

**Зав. кафедрой детских и подростковых болезней
КМАПО им. П.Л. Шупика
профессор С.С. Казак
Киев, март 2003 г.**

Світлій пам'яті талановитого педіатра

Творчий шлях видатного педіатра та вченого В.М. Сідельникова тісно пов'язаний з кафедрою педіатрії санітарно-гігієнічного та стоматологічного факультетів Київського медичного інституту, на якій він виконав та захистив у 1958 році кандидатську дисертацію під керівництвом професора Е.Г. Городецької. В 1959 році зазначена кафедра почала працювати як кафедра педіатрії № 2 Київського інституту удосконалення лікарів (КІУЛ) на тій же клінічній базі – в ДКЛ Шевченківського району м. Києва (вулиця Мельникова, 18).

Після захисту кандидатської дисертації В.М. Сідельников продовжував працювати в КМІ на кафедрах факультетської та госпітальної педіатрії. Коли я почала працювати в КІУЛ на кафедрі педіатрії № 2 в 1960 році, то серед викладачів її, а також персоналу лікарні ще залишались яскраві спогади про Віктора Михайловича.

Так, завідувачка відділення Софієнко Тамара Онисимівна зазначала, що він приходив на роботу раніше, а йшов з роботи пізніше від усіх. Курацію хворих забезпечував дуже активно, цілеспрямовано, з почуттям високого обов'язку та відповідальності, і до того ж легко, ніби жартуючи, спілкувався з дітьми і був вимогливим до медичного персоналу.

Вона іноді робила зауваження Віктору Михайловичу, оскільки він, виконуючи тематику дисертації з діагностики ревматизму, менше цікавився патологією дітей раннього віку.

У подальшому, коли Віктор Михайлович працював вже асистентом кафедри і самостійно забезпечував лікувальну роботу в різних відділеннях клініки, він по-справжньому поцінував її вимогливість і навіть подякував їй за це.

При виконанні дисертаційної роботи, за свідченнями лаборантів, Віктор Михайлович був надзвичайно відповідальним, не тільки досконало освоїв всі методи досліджень, але намагався робити все сам власними руками, не передовіряючи нікому навіть підготовку реактивів, апаратури та системи дослідження (для визначення білків у сироватці крові трудомістким методом

висолювання). Його цілеспрямованості і терпінню буквально не було меж, траплялося, що обід і вечерю приносила йому дружина з донькою до лабораторії.

У колективі його знали як колегіальну і доброзичливу людину з почуттям гумору. Зокрема, лаборантку Світлану, природну білявку з густим рум'янцем, він порівнював з “ватрушкою, яку в копиці соломи нізащо не знайдеш”.

Траплялось, що співробітники та лаборанти іноді дозволяли собі відвідати денний сеанс в кінотеатрі, а на господарстві надійно лишався Віктор Михайлович. Викладачі кафедри Г.М. Звонарьова. та Л.О. Трішкова згадували, що на етапі оформлення дисертацій вони всі разом працювали в бібліотеках Києва та Москви і намагались одночасно відвідувати музеї та театри, запрошуючи і Віктора Михайловича.

Проте він був змушений відмовлятися, бо “для цього немає ні часу, ні грошей; а після захисту, то вже інша справа. Цього треба ще дочекатись, щоб година випробовувань під час захисту забезпечила довічну благодать”.

Згадую, що мені, як члену редколегії журналу “Педіатрія, акушерство та гінекологія”, особисто доводилось спілкуватись з Віктором Михайловичем на засіданнях упродовж двадцяти років. Звертали на себе увагу його оперативність, чіткість, вимогливість і безкомпромісність, завдяки чому журнал з плином часу став солідним рупором досягнень педіатричної науки та практики, який поцінювали не лише педіатри України, але й педіатри усього СРСР.

Важливу роботу провадив Віктор Михайлович як голова спеціалізованої ради з захисту докторських та кандидатських дисертацій в КМІ і як член спецради НДІ ПАГ. Мене вражала і тут його широка ерудиція в різних розділах педіатрії: кардіології, алергології, інтенсивної терапії та клінічної фармакології. Його виступи були чіткі, конкретні і хоч не завжди схвальні, але справедливі.

Важливу роль відігравав Віктор Михайлович у плануванні, організації та проведенні з'їздів педіатрів України. Його проблемні доповіді були глибокими і відображали не лише досягнення педіатричної науки та практики, але й сміливо

піднімали важливі подальші проблеми.

При цьому яскраво проявлялась його громадська позиція. Зокрема, пам'ятаю на VIII з'їзді педіатрів України в місті Одесі він підтримав мій виступ, у якому я закликала керівні інстанції не розширювати до безмежності вимоги до дільничних педіатрів, але й піклуватись про умови їх роботи. Так сталося, на наступному з'їзді педіатрів у Тернополі мені довелося виступити на захист доповіді про стан педіатричної допомоги дітям із сільської місцевості. Віктор Михайлович також беззастережно приєднався до мене, хоча довелося при цьому заперечити представнику союзного Міністерства охорони здоров'я.

З позицій сьогоденного дня варто згадати далекоглядність і реальність в оцінках поточного моменту Віктором Михайловичем. Бувши офіційним рецензентом монографії В.Д. Лукашука, Г.М. Тебенчук "Серцева недостатність у дітей", він підкреслив такі її переваги: практичну спрямованість, чіткість викладу та важливість розділу клінічної фармакології – взаємодії лікарських препаратів.

Завершуючи наші роздуми, хочу підкреслити, що наше покоління педіатрів має глибоко пошанувати і схилити голови перед непересічною особистістю, яким був професор В.М. Сідельников – член-кореспондент Академії медичних наук, заслужений діяч науки і техніки України та педіатр з великої літери. До честі його наступника, професора Волосовця Олександра Петровича, маємо зазначити, що традиція шанування вчителя і наставника зберігається, примножується і слугує взірцем для наслідування.

**Кафедра педіатрії КМАПО ім П.Л. Шупіка,
професор Г.М. Тебенчук
Київ, січень 2003 р.**

...

С Віктором Михайловичем я в составе группы педиатри-

ческого факультета познакомилась в 1967 году. Молодой ассистент, который вел нашу группу, отличался от своих коллег по кафедре и от всех остальных преподавателей КМИ. Первое, чем он нас поразил, – это своей демократичностью, которая удивительно сочеталась с требовательностью к студентам.

Нас он считал не столько студентами, сколько своими младшими коллегами. Он не просто учил нас педиатрии: читал лекции и вел практические занятия, но и расширял мир нашего общения с медициной вообще. Преподаватель Сидельников – это не только клинические обходы, высокий уровень медицинских знаний, скрупулезная работа со студентами – это еще и широкая медицинская практика. Мы были с ним в институте Н.М. Амосова на операциях у детей с врожденными пороками сердца, ездили смотреть больных с нарушениями обмена веществ (тезаурмизмозами) в НИИ ПАГ, видели всех тяжелых, трудных для диагностики и лечения, больных в клинике. Если мы опаздывали, он нас ждал на улице и никогда не ругал, но почему-то тому, кто опаздывал, становилось очень стыдно, и потом мы всегда приходили вовремя. Несмотря на нашу некомпетентность, мы догадывались, сколько времени и труда уходило у Виктора Михайловича на организацию подобных “экскурсий”.

С ним впервые мы поняли, что педиатрия существенно отличается от всех клинических дисциплин, занимающихся взрослыми, – ведь каждый ребенок, особенно маленький, это совсем другая физиология и патология, другая психика и вообще совсем другой врачебный мир, в котором придется работать.

Не знаю, как другим, но одной из мотиваций к расширению уровня своих знаний после встречи с Виктором Михайловичем у меня было внезапно возникшее непреодолимое чувство страха: учеба в институте подходит к концу, а я еще так мало знаю.

Виктор Михайлович часто повторял, что высшее образование – это не только то, что дает институт, а прежде всего – самообразование. Глядя на все усилия молодого

преподавателя, мы заряжались его энергией, ставя перед собой задачу не отставать от него, перечитывая и реферируя монографии, научные медицинские журналы, изнемогая от обрушившейся на нас медицинской информации. Но со временем становилось ясно: нет, за ним не угнаться.

Студентов института в республиканской медицинской библиотеке в те времена было немного, но мы вошли в число ее постоянных посетителей, отыскивая первые переводные монографии по фармакодинамике, ДВС (тогда еще тромбогеморрагическому) синдрому, физиологии, патофизиологии и патанатомии детского возраста. Эти дисциплины, которые мы изучили на профильных кафедрах, через которые лихо перепрыгнули на предыдущих курсах, получив при этом хорошую оценку, открывали для себя вновь на 5-6 курсах.

Виктор Михайлович неоднократно любил повторять, что любая функция структурирована, и для того, чтобы лечить болезнь, надо знать уровень структурного полома и нарушения биологических функций, а клинические симптомы болезни – только вершина айсберга. Именно глубина понимания этого факта отличает фельдшера от настоящего врача. Это были слова не просто человека, немало сделавшего в педиатрии, это был его основной педагогический подход, профессиональный принцип.

И еще мы как-то очень рано, благодаря нашему учителю, поняли и усвоили разумный пессимизм нашей профессии. “Как бы много вы не знали и как бы добросовестно не относились к своей работе, абсолютно благоприятного результата никогда не будет. И будьте готовы к тому, что когда ребенку становится хуже, очень часто вы из благодетеля превращаетесь в глазах родителей и родственников во вредителя и абсолютно некомпетентную личность. При этом не имеете права выражать какие-либо отрицательные эмоции”, – говорил Виктор Михайлович.

Как он был прав! Как часто приходилось все это испытывать, когда я работала ординатором в Дарницкой детской больнице.

Жизнь распорядилась по-своему – из врача-ординатора отделения интенсивной терапии я стала врачом-патологоанатомом (очень было интересно: какие же конкретно структурные поломы возникают). Я сразу поняла – здесь, в моей новой специальности, настоящим учителем врача-патологоанатома К.М. Шатровой оказался врач-педиатр проф. В.М. Сидельников.

Нужно заметить, что Виктор Михайлович имел непростой характер, не всегда был справедлив к коллегам по работе, требовал от людей большего, чем то, на что они были способны, был, как это иногда казалось, излишне требователен к ним. По-своему переживая мой уход из практической педиатрии, он почти год со мной не разговаривал, но после нескольких клиничко-патологоанатомических конференций простил. Прошло немало лет, я уже работала на кафедре патанатомии, но наше сотрудничество продолжалось и продолжается по сей день с его коллегами.

С гордостью могу сказать – на патологоанатомических конференциях, после моего морфологического доклада, В.М. Сидельников, обычно скупой на похвалу, нередко говорил: “Моя школа”. По сей день эти его слова для меня – высшая похвала.

Прошли годы. Уже сейчас можно сказать, что профессор Сидельников Виктор Михайлович в педиатрии, да и в медицине сделал немало. Клиника его работает по-прежнему на высоком уровне. Его помнят, его книги читают, его пациенты давно стали взрослыми людьми. Но самое лучшее, что ему удалось, – это создать свою школу. К этой школе имею честь относить себя и я.

**Доцент кафедры патологической анатомии
КМАПО им. П.Л. Шупика К.М. Шатрова
Киев, февраль 2003 г.**

...

С Виктором Михайловичем на кафедре госпитальной

педиатрии я работала 15 лет.

Анализируя пройденный путь в совместной работе, хочется отметить основные качества, которые подняли его на пьедестал как человека и ученого.

Виктору Михайловичу было присуще большое трудолюбие. Он часами просиживал за книгами, был требователен к себе и окружающим, не боялся трудностей и умело преодолевал их в достижении поставленной цели. Он был властолюбив, и власть делить не хотел ни с кем.

Виктор Михайлович был общительным и доступным, а поэтому очень популярным. Кто в институте не знал Витю Сидельникова? Я и сейчас вижу его совсем молодым: низкорослый, очень подвижный блондин с добрыми голубыми глазами и мягкой улыбкой.

До него на кафедре профессора были в зрелом возрасте. Е.Н. Хохол на заведование педиатрическими кафедрами пришла в 49-летнем возрасте, И.М. Руднев – в 55 лет, и тут появился 43-летний профессор, и он уже не Витя Сидельников, а Виктор Михайлович.

Для коллектива кафедры госпитальной педиатрии был тяжелой утратой уход из жизни за 6 лет трех заведующих кафедрой (в 1964 году – Е.Н. Хохол, в 1965 году – Л.Е. Зельдич и в 1970 году – И.М. Руднева).

Виктора Михайловича мы приняли в свой коллектив доброджелательно, оказывали ему всяческую поддержку. Он, в свою очередь, пригласил коллектив кафедры в свою маленькую квартиру на улице О.О. Богомольца и устроил нам теплый прием.

Виктору Михайловичу пришлось дважды поменять клиническую базу. Увеличивался набор студентов в медицинский институт, и в детском отделении больницы им. М.И. Калинина на 80 коек стало трудно обучать студентов. Виктор Михайлович перемещает кафедру в детскую больницу № 11, в которой было 180 коек. Но эта больница размещалась в неудобном, приспособленном помещении бывшего дома ребенка “Малютко”, поэтому через 4 года, когда открывается детская больница №

2 Днепровского района, построенная по типовому проекту, Виктор Михайлович вновь решает перевести кафедру на новую базу.

Пережив трудности становления одной базы, мы, полушутя, полусерьезно (опасаясь еще больших трудностей на 580 койках в районе с высокой детской смертностью), говорили: “Из огня да в полымя”. А он смеялся, говоря: “Так есть же где развернуться, будет на чем учить студентов”, а сам уже планировал, как организовать работу. Это был человек, который не мог довольствоваться достигнутым. Он все время ставил перед собой задачи, не обращая внимания на их сложность, и получал удовлетворение, когда решал их ценой своего настроения, здоровья, отношения с окружающими.

Как человек, умеющий масштабно мыслить, он начал действовать в нескольких направлениях. В профильные отделения направил доцентов консультировать больных: Е.Н. Афанасьева – в кардиологическое отделение, А.С. Костина – в отделение старшего детства, В.И. Дашковскую – в отделение младшего детства. За мной было закреплено отделение патологии новорожденных. Так как в это отделение поступали больные сепсисом, тяжелыми пневмониями, гипотрофиями, начинавшимися еще в родильном доме, он решил охватить консультативной работой и родильные дома.

Сам он безотказно консультировал больных. К нему за помощью могли обращаться заведующие отделениями, врачи и родители больных детей. Он говорил, что старается увидеть в больном то, чего не заметили другие.

Так как многие больные с сепсисом, пневмониями, токсикозами поступали в тяжелом состоянии и отмечалась большая летальность, Виктор Михайлович ставит вопрос об открытии отделения реанимации и интенсивной терапии и сам становится консультантом в этом отделении.

Для контроля работы врачей приемного отделения, интернов, субординаторов, дежуривших с ними, и ответственных дежурных врачей, а также для повышения профессионального уровня всех врачей клиники Виктор

Михайлович ввел еженедельные “пятницы”, на которых разбирались все тяжелые вновь поступившие и уже находящиеся на лечении больные с теоретическим обоснованием диагноза и лечения их. К этим “пятницам” готовились все студенты, врачи больницы и преподаватели.

Он ввел дежурства доцентов на дому по воскресным и праздничным дням. Для него самого не существовало выходных дней и праздников. Он приезжал в клинику по просьбе дежурных врачей и без просьбы, чтобы проконсультировать тяжелого ребенка, которого смотрел накануне, а заодно и проверить, как работает дежурный персонал. Он не жалел себя, а поэтому никто не мог обижаться за его требовательность. Все с пониманием относились к трудностям становления клиники и к его требованиям.

Для повышения профессионального уровня участковых врачей Виктор Михайлович организовал клинические и патологоанатомические конференции для врачей всего объединения. Разборы детской смертности, на которых он обязательно присутствовал, были очень жесткими. Виктор Михайлович не щадил ни врачей практического здравоохранения, ни сотрудников кафедры. Все ошибки в наблюдении ребенка, в диагностике и лечении должны были быть выявлены и доведены до сведения всех врачей, чтобы впредь не повторялись.

Освоение новой базы, как мы и предполагали, сопровождалось большими трудностями, но усилия всего коллектива были не напрасны, постепенно в отделениях повышался уровень оказания медицинской помощи, и в районе деятельности больницы неуклонно снижалась детская смертность.

Постоянной заботой Виктора Михайловича было совершенствование педагогического процесса. Тут он также был требователен и к себе, и к сотрудникам.

Став заведующим кафедрой, он переработал все лекции для студентов 5 курса и субординаторов с учетом самых

современных достижений медицинской науки и ввел ряд новых лекций по кислотно-основному и водно-электролитному равновесию, фармакокинетике, ДВС-синдрому и т.д. На каждую лекцию он готовил 15–20 и более слайдов с таблицами, схемами, рисунками, фотографиями и каждый год все лекции перерабатывал и совершенствовал.

Большой объем информации, который давал Виктор Михайлович на лекциях, не каждому было легко воспринять, и он предложил преподавателям на занятиях разбирать лекции с повторной демонстрацией слайдов.

А как он гордился тем, что наша клиника – многопрофильная, и студенты могут видеть и курировать больных по разным разделам детской патологии.

Любимчиков на кафедре у Виктора Михайловича не было. Со всеми он был строгим и принципиальным в официальной обстановке и веселым юмористом в неофициальной. Только с Александром Сергеевичем Костиным, доцентом, участником боевых действий в ВОВ, артиллеристом и очень милым человеком, к сожалению, рано ушедшим из жизни, он был в дружеских отношениях, но никакого преимущества или послабления в работе Александр Сергеевич не имел.

У меня с Виктором Михайловичем складывались сложные взаимоотношения в связи с защитой докторской диссертации. Тема диссертации мне была предложена профессором Е.Н. Хохол, и при ее жизни сделана основная часть работы. К тому времени, когда Виктор Михайлович стал заведовать кафедрой, работа была завершена.

По требованиям ВАК, диссертация должна была иметь консультанта. В.Д. Чеботарева, будучи деканом педиатрического факультета и председателем апробационного совета, категорически возражала против того, чтобы Виктор Михайлович стал консультантом выполненной работы. Она

**Професор В.М. Сідельников, доцент О.П. Волосовець, асистент С.П. Кривопустов
в кабінеті ультразвукової діагностики (1992 р.).**

В.М. Сідельников в кабінеті функціональної та ультразвукової діагностики.

считала, что защита не может состояться в стенах нашего института, так как в Ученом совете нет специалистов, знающих данную проблему, и диссертация была защищена в Ленинградском педиатрическом медицинском институте.

Виктора Михайловича воспитывала его бабушка, которая была верующим человеком. Она заложила в его душе основы христианской морали, которым он старался следовать в течение всей своей жизни. Главным для него было быть полезным людям, поэтому он трудился одержимо, не щадя себя.

Он не делал скидок на возраст, не замечал, а скорее не хотел замечать ухудшения состояния здоровья, не хотел мириться с тем, что силы уходят, но, наверное, предвидел свою кончину. Как-то я зашла к нему в кабинет, он был грустным и сказал, что долго не проживет. К сожалению, так и случилось. Всю жизнь он горел ярко, светя другим. Иначе жить не мог. Может быть, поэтому так рано ушел от нас.

Доктор медицинских наук М.А. Макаренко
Киев, январь 2003 г.

Воспоминания об учителе

31 мая, 15 октября... На Байковом кладбище у могилы Учителя. Какие мысли, чувства приходят? Прежде всего – благодарность за то, что учил искусству врачевания, за то, что открыл путь в науку. Вспоминаются отдельные штрихи, которые помогают воссоздать портрет этой неординарной личности – великого клинициста, мудрого учителя, талантливого организатора.

Виктор Михайлович действительно был пионером во многом. Стоит вспомнить его энтузиазм, когда разворачивался диагностический комплекс на кафедре по обследованию детей, пострадавших в результате аварии на ЧАЭС, осваивались новые диагностические технологии.

И при этом всегда отдавал приоритет клиническому обследованию ребенка перед инструментальными находками,

интерпретировал последние весьма критично, что еще раз отражало его принадлежность к той блистательной когорте интернистов-клиницистов, которыми славилась отечественная школа терапии, педиатрии.

Виктор Михайлович любил консультировать больных и имел Божий дар к этому. Обладая огромной клинической интуицией, основанной на глубоких теоретических знаниях и многолетнем практическом опыте, он “в десятку” выдавал сложнейшие клинические заключения.

Вспоминаются его диагнозы дерматомиозита, эндомикардиального фиброэластоза и многие-многие другие случаи из практики. Он гордился своими клиническими победами, всегда переживал за детей, которых лечил, и справедливо сердился на лечащих врачей за то, что, показав пациента профессору однократно, получив правильный диагноз и позитивную динамику заболевания, они не всегда докладывали о дальнейшем течении заболевания.

Виктор Михайлович любил заниматься со студентами, особенно с субординаторами-педиатрами, и они отвечали ему тем же. Он всегда доброжелательно принимал экзамены, и студенты ощущали его отеческую доброту. Очень добросовестно относился к подготовке лекционного материала.

Не было лекции, которую он бы не переработал перед чтением, хотя имел этот лекционный курс уже много лет. Всегда читал их эмоционально, с многочисленными слайдами, кодограммами, причем последние обновлял перед каждой лекцией.

Всегда умел подать сложный материал (например, нарушения водно-электролитного баланса, гемодинамика врожденных пороков сердца и др.) в доступной для студента форме и именно так, чтоб он был полезен и в дальнейшей практической деятельности. Обязательно украшал повествование захватывающими рассказами из практики, часто демонстрировал больных.

В последние годы активной работы Виктор Михайлович

много времени отдавал подготовке рукописи учебника “Детские болезни”, приезжал в выходные дни на кафедру и трудился. Хотел поделиться тем огромным клиническим опытом, теми знаниями, которыми обладал.

Виктор Михайлович мечтал увидеть эту книгу своими глазами, но судьба распорядилась по-другому... Издание вышло в свет лишь через два года после его преждевременной кончины и стало своеобразным памятником члену-корреспонденту АМН СССР, Национальной АН, АМН Украины, Российской АМН, заслуженному деятелю науки Украины, профессору Виктору Михайловичу Сидельникову.

**Профессор кафедры педиатрии № 2
Национального медицинского университета
им. А.А. Богомольца,
доктор медицинских наук С.П. Кривопустов
Киев, май 2003 г.**

Спогади про Віктора Михайловича Сідельникова

По-справжньому людина може бути багатою лише добрими справами, оригінальними ідеями, своїми учнями. А тому приємно згадувати про “багату” людину, яким був Віктор Михайлович Сідельников.

Моє перше знайомство з ним припало на період підготовки по захисту кандидатської дисертації – осінь 1993 року. Ще зараз пам’ятаю, з яким хвилюванням дізналася про те, що Віктор Михайлович призначений офіційним опонентом.

Мені він був добре відомий як автор посібника “Неотложные состояния в педиатрии”, з яким йшла на кожне чергування в лікарні, а також “Практической аллергологии детского возраста” та численних наукових публікацій. Лише людина, яка відчула відповідальність та переживання, пов’язані із захистом дисертації, може зрозуміти мої тодішні почуття.

Здавалося, що власна наукова робота втрачає будь-яку значущість перед авторитетом такого педіатра, науковця. Однак рішення спеціалізованої ради є наказом.

Попередньо зателефонувавши до Віктора Михайловича, щоб домовитися про зустріч, почула коротке: “Приїжджайте. Я вас чекаю.” Спокійний голос у телефонній трубці дещо зменшив мої хвилювання. Проте в той день я не змогла зустрітися з професором.

Причина була банальна: погана обізнаність із Києвом на той час призвела до тривалих блукань по місту, численних пересадок у транспорті, які тривали до вечора. Звісно, що вночі вже було не до сну. В голові не вкладалося, якими словами буду пояснювати знаному в педіатрії професору, що не змогла вчасно розшукати дитячу лікарню № 2. Вранці наступного дня о 8 годині ранку я вже чекала на першому поверсі лікарні свого офіційного опонента.

Хвилини чекання здавалися дуже довгими, слів ймовірного пояснення було багато, але всі вони були не ті. І врешті побачила, як по коридору в супроводі двох колег йшов невеликого зросту чоловік і жваво вів розмову. Моє серце тьохнуло, і я зрозуміла, що час знайомства і пояснень настає.

Привітавшись, представилася дисертанткою із Тернополя, що вчора телефонувала. Віктор Михайлович відповів: “А, це ви. Де ж ви пропали вчора? Ходітьте”. Далі розмова продовжувалася в кабінеті завідувача кафедри. Перше, що впадало в очі, це була величезна кількість різноманітних документів, папок із дисертаціями, книг, журналів, які були скрізь: великим стосом на робочому столі, в шафі, на стільцях, на підвіконні...

Я добре розуміла, що прийшла до людини із великою кількістю справ, посеред яких має десь бути місце і для моєї кандидатської, присвяченої бронхіальній астмі у дітей. Віктор Михайлович листав дисертацію, ставив питання, уважно слухав відповідь, замислювався і дивився начебто десь далеко поза мною. І нарешті, несподіване питання: “Ви заміжня?”

Я ствердно відповіла, а далі почула: “І діти є? Скільки?”.

Чомусь з особливою тривогою відповіла: “Так. Син, чотирьох років”. Віктор Михайлович радісно і голосно: “Молодець! І сина родила, і дисертацію зробила”. Далі розмова йшла з меншою напругою для мене. Це запам’яталося на все життя. Вперше за весь час, з моменту здачі документів та підготовки до захисту, на мене подивилися не як на пошукувача, а як на жінку, людину, котра має звичайні життєві радощі і тривоги.

Усі наступні зустрічі були без зайвої напруженості, Віктор Михайлович говорив лаконічно, критично, але ніколи не зверхньо. Мабуть, враження від знайомства із професором Сідельниковим з самого початку склалося як про надзвичайну людину і не менш талановитого вченого.

Справжній лікар, дослідник намагається передати власний досвід своїм послідовникам. Віктор Михайлович підготував достойних послідовників-педіатрів.

Невмирущість його ідей, подальший розвиток розпочатих ним досліджень в кардіології, алергології та ін. забезпечує велика армія учнів. Однак талант справжнього вчителя – навчити та передати не лише фахові знання, але й закласти ґрунт чисто людських якостей, без яких неможлива діяльність лікаря, тим паче педіатра.

З цих міркувань Віктор Михайлович – Вчитель, що залишив достойних послідовників. Щорічні читання, які проводить кафедра педіатрії № 2 (зав. кафедри О.П. Волосовець) на згадку про В.М. Сідельникова, є свідченням цього.

Так склалося, що присутньою на них я була лише в 2002 році. Не буду кривити душею, тривожила думка, що це: гарний жест, чи формальне вшанування? Однак, слід віддати належне цій події, яка вочевидь демонструє непідробну повагу до вчителя, науковця, людини. Послідовники Віктора Михайловича, організовуючи науково-практичну конференцію, довели, що вчення, наробки їх вчителя мають продовження, служать великій і благородній меті – зміцнити здоров’я дітей.

Аура щирості, вдячності, людської пам’яті, якою пронизані читання, це доказ вічності ідей вчителя. Особливо приємно, що струни людяності душі професора Сідельникова, які

справили перше сильне враження на мене, виявляється, звучали для багатьох і залишили свій відбиток.

Слід щиро порадіти за Віктора Михайловича і його учнів, які в часи кар'єризму, заздрощів, матеріальних негараздів у медицині зуміли створити колектив, який на перше місце ставить високі вимоги та повагу до особистості.

Можливо, хтось закине, що я не згадала про Віктора Михайловича як провідного вченого, педіатра. Думаю, що це не моя прерогатива, про це скажуть його колеги, ровесники.

Бачиться інше, життєвий шлях Віктора Михайловича, його стосунки із колегами, учнями є добрим взірцем для молодого порослі науковців, який вчить ставити на перше місце людяність та професіоналізм.

Світла пам'ять Віктору Михайловичу Сідельникову – Людині неординарній, талановитій.

**Зав. кафедри педіатрії ФПО
Тернопільської медичної академії
ім. І.Я. Горбачевського
професор Банадига Наталія Василівна
Тернопіль, травень, 2003 р.**

• • •

*В єдинокорстві с болью и со смертью
Равны и скальпель, и перо, и кисть.
Ты на посту – ты часовой бессменный,
Ты на границе Государства – ЖИЗНЬ.*

Ці слова, як нікого, стосуються Віктора Михайловича Сідельникова, який завжди стояв на кордоні збереження здоров'я та життя дитини. Перша моя зустріч з улюбленим професором відбулася в далекі студентські роки, на лекції з природжених вад серця. Мене вразила його манера читання лекцій – строга, академічна. Насичені глибоким змістом лекції супроводжувалися численними прикладами клінічного досвіду, що справляло глибоке враження на студентів. І в подальшому Віктор Михайлович не переставав дивувати нас, лікарів, глибокими знаннями, високим професіоналізмом, любов'ю до

своєї справи, вмінням донести до нас важливість проблеми доступною мовою.

Я дуже вдячна Віктору Михайловичу за ту увагу, яку Він приділив моїй сім'ї і мені особисто у формуванні мене як лікаря, організатора, починаючи з навчання в клінічній ординатурі, аспірантурі. Перше написання дисертації було не зовсім вдале, тому, отримавши висновок професора: "На городі бузина, а в Києві дядько", я дуже засмутилася, але Віктор Михайлович з батьківською любов'ю все пояснив, порадив, як краще оформити напрацьований матеріал, і все вийшло добре.

Ім'я Віктора Михайловича було ніби візитна картка, що я відчула при зустрічі з професором В.В. Таболіним в Москві. З якою повагою він відгукувався про нашого професора!

І потім, працюючи завідуючою відділенням для дітей грудного віку, заступником головного лікаря по медичній частині і, нарешті, головним лікарем, я завжди відчувала постійну підтримку з його боку. Його цікавило все, що стосувалося проблем клініки. Всі складні питання ми вирішували з ним разом.

Лікар він був від Бога. Приклавши стетоскоп один раз, при огляді дитини, він цікавився нею до повного одужання і цьому навчав нас, він формував такий тип лікаря, який був би звернений серцем і розумом до хворої дитини.

Віктор Михайлович був безвідмовним у горі людини. Пригадую такий випадок: під час одного з нічних чергувань була госпіталізована дівчинка першого року життя в дуже тяжкому стані. Потрібна була консультація досвідченого фахівця. О другій годині ночі телефонний дзвінок розбудив професора. Уважно вислухавши Віктор Михайлович не роздумуючи приїхав до клініки, допоміг розібратися в неординарній ситуації і зробити все необхідне дитині. І яка була радість батьків, коли їх донька, здавалось би, безнадійно хвора, видужала. І таких прикладів можна навести безліч.

Сама поява Віктора Михайловича завжди вселяла впевненість і спокій, давала надію, що він допоможе, порадить і не залишить людину віч-на-віч з хворобою.

Зміст і сенс діяльності Віктора Михайловича полягав у збе-

реженні всього найкращого, що було накопичено в педіатрії, подальшому розвитку педіатрії, в досягненні якісно нового рівня підготовки лікарів та лікувально-діагностичної допомоги дітям.

Він вміло розпізнавав талановитих лікарів і готував надійні, розумні кадри для роботи в клініці. Будучи чуйною людиною, завжди був суворо вимогливим в питаннях здоров'я дітей. З яким нетерпінням і бажанням чекали обходу та консультації професора, готуватися до них, щоб не стояти перед ним без "сірої речовини" і не "кліпати очима" за свої незнання.

Новаторство – неодмінна риса його душевного складу. Він вирішував завдання, які ставило життям перед практичною охороною здоров'я і медичною наукою.

Великим бажанням Віктора Михайловича було відкрити відділення реанімації та інтенсивної терапії для новонароджених. Він весь час повторював, що не можна стояти на одному місці, потрібно "рости", заявляти про себе і тільки тоді постійно будеш потрібний людям. Я довго не погоджувалася, знаючи, що значно погіршаться показники роботи лікарні. З часом таке відділення було відкрито, але вже після смерті Віктора Михайловича. Думаю, що він був-би дуже задоволений, що його мрія здійснилася.

Говорити про Віктора Михайловича можна нескінченно, адже він – сама педіатрія.

Свій спогад хочу закінчити словами:

Когда, играя первозданной силой,
Творила этот мир природа-мать,
Она в тебя, профессор наш, вложила
Всю красоту свою и благодать,

И широту души, и ясность мысли,
И творческой энергии запас,
И добротой сердечной одарила,
Теплом ее – ты в жизни многих спас.

Ты нас учил, что счастье в жизни –
Это слышать детский смех,

Исцеленье дать больному,
Жить, творить, иметь успех.

Прошло немало лет с тех пор,
Пусть нет тебя на свете.
В своих делах ты в жизни след
Оставил на ПЛАНЕТЕ.

Головний лікар КМДКЛ № 2,
заслужений лікар України, к.м.н. О.Л. Дзюба
Київ, червень 2003 р.

Спогади про неперевершеного вчителя, видатного вченого-новатора, лікаря від Бога – Віктора Михайловича Сідельникова

Все пізнається в порівнянні. Час у нашому житті і в науці відіграє значну роль. Те, що в медицині вченим і лікарям старшого покоління було не зрозумілим, викликало труднощі при встановленні діагнозу, при виконанні лікувальних або діагностичних маніпуляцій чи при наданні невідкладної допомоги, в наш час зрозуміло і студенту випускного курсу. Це я пишу для того, щоб теперішнє молоде покоління зрозуміло, що, завдяки таким видатним вченим, як Віктор Михайлович, наука зробила великий крок вперед навіть за такий короткий час.

Доля мене звела з Віктором Михайловичем у 1972 році, коли я, після повернення з лав Радянської армії, почав працювати лікарем-ординатором у відділенні грудного дитинства в 11-й клінічній лікарні Ленінградського району, де знаходилась кафедра педіатрії КМІ. Це був молодий, енергійний професор з масою прогресивних наукових ідей, які він потім втілював протягом всього свого життя і більшість з яких встиг втілити. Він постійно вчився сам і примушував вчитися всіх, хто з ним працював.

На початку 70-х років ХХ століття реанімація тільки почала широко впроваджуватись в практичну охорону здоров'я. Фундатором та ініціатором цього був Віктор Михайлович. Він спочатку підготував прекрасні лекції з реанімації, які з великим задоволенням слухали як студенти (не потрібно було робити перевірки присутності студентів на лекції), так і лікарі практичної ланки. Ці лекції в подальшому стали основою для написання підручника з реанімації, який потім декілька разів перевидавався.

У той час навіть у Києві реанімаційні дитячі відділення функціонували в одній, може у двох, лікарнях і тому, для проведення плевральної пункції (а в той час було дуже багато деструктивних пневмоній) або для проведення веносекції кожного разу викликали дитячого хірурга з лікарні "ОХМАДИТ", що було не зовсім зручно, а інколи і несвоєчасно.

Цього Віктор Михайлович не міг допустити у своїй лікарні. Яюсь він викликає мене до себе і каже, що уже деякий час придивляється до мене і зрозумів, що в медицині я ще майже нічого не розумію, але руки у мене ростуть звідти, звідки вони повинні рости, і тому він пропонує мені під його керівництвом зробити плевральну пункцію, а в подальшому навчити цьому всіх співробітників клініки. В протилежному разі мені не працювати в клініці. Сказано – зроблено. У подальшому в клініці з цього приводу проблем не було.

Проїшов деякий час, Віктор Михайлович викликає мене знову і каже, що йому вже набридло проводити внутрішньовенну інфузійну терапію важкохворим дітям під "крикаїном" або викликати хірурга для проведення веносекції. Тому він домовився з головним лікарем і відправляє мене на два тижні до професора М.І. Сітковського, щоб я навчився робити веносекцію. Сказано – зроблено.

Віктор Михайлович дуже мріяв працювати і вчити студентів у лікарні з великою кількістю ліжок, де б перебували діти з різноманітною патологією, а також, щоб у його клініці функціонував реанімаційне відділення. Але на старій базі через технічні причини цю мрію неможливо було здійснити, і тому він постійно

шукав нову базу.

У 1975 році на лівому березі Дніпра закінчувалось будівництво 2-ї лікарні Дніпровського району на 600 ліжок. Віктор Михайлович без коливань зробив її базою своєї кафедри.

Це був дуже важкий час як для Віктора Михайловича, так і для співробітників кафедри.

Він разом зі співробітниками кафедри та завідуючими відділеннями (на той час в штатному розкладі лікарні числилися тільки завідуючі відділеннями та старші медичні сестри) брав участь у відкритті ще не зовсім добудованої лікарні і в підготовці її до приймання дітей.

З його ініціативи було відкрито реанімаційне і, мабуть, перше в Радянському Союзі алергологічне відділення.

Лікарня почала приймати перших хворих, і тут виникла маса проблем. Колектив лікарів був набраний з різних лікарень, і тому в них були різні підходи і тактика лікування тих чи інших важких захворювань. Частина лікарів прийшла працювати у лікарню зразу після закінчення інституту. Медичні сестри на 90 % складали вчорашні випускники медичних училищ, молодшого медичного персоналу зовсім не було.

Віктор Михайлович організував курс лекцій для лікарів, склав програму для навчання медичних сестер і примусив завідуючих відділеннями їх вчити. Кожного дня робив показові обходи у відділеннях. Закріпив відповідальними за кожним відділенням співробітників кафедри.

Він знав всіх важкохворих у лікарні і цікавився їх станом навіть у нічний час. Всі лікарі знали домашній телефон Віктора Михайловича. В перші роки роботи клініки, мабуть, не було жодного тижня, щоб він не приїжджав сам або його не викликали в нічний час на консультацію до важкохворої дитини.

Він вчився сам і вчив нас, викладачів, лікарів і студентів. За кожним викладачем був закріплений один із медичних журналів. Кожного тижня на п'ятихвилинках лікарні ми робили огляд із закріплених за нами журналів. В алергологічне відділення в перші роки приймали хворих з хронічною пневмонією, рецидивуючими бронхітами, деструктивними пневмоніями.

Для діагностики і лікування цих хворих необхідно було про-

водити бронхоскопічну санацію і бронхографію. Бронхоскопістів тоді у всій Україні можна було перерахувати на пальцях. Придбати бронхоскоп також було великою проблемою.

Віктор Михайлович для вирішення цієї проблеми направив молодих лікарів-анестезіологів на курси оволодівати методами бронхоскопії, а мене для оволодіння методикою інтратрахеального введення лікарських препаратів. І до цього часу ці два методи лікування залежно від показань використовуються в нашій лікарні.

У той час студенти педіатричного факультету проходили субординатуру на кафедрі, тому вони чергували в лікарні. Кожного ранку Віктор Михайлович приймав чергування у студентів. У присутності інших студентів, які перебували в той час у лікарні, він обговорював з ними труднощі, які виникали при встановленні діагнозу чи призначенні лікування, пояснював, чому вони виникли та як їх лікувати.

Віктор Михайлович любив молодь. Дуже багато з нею працював. В аспірантуру рекомендував талановиту молодь, яку він сам (а не за вказівкою згори) відбирав ще зі студентів. І не помилявся. Його обранцями були О.П. Волосовець, на сьогодні – професор, завідувач цієї ж кафедри, А.Я. Кузьменко – доктор медичних наук, С.П. Кривопустов – професор та інші.

Віктор Михайлович був дуже чуйною людиною, в той же час – дуже вимогливою. І особливо, якщо це стосувалось хворих. Він всім нам говорив таке: якщо з вини лікаря помре дитина, він цього лікаря до самої смерті змусить носити квіти на її могилу. До мене він ставився по-батьківськи і називав по імені. Якщо мені переказували, що викликає Віктор Михайлович, то я завжди цікавився, як він мене називав. Якщо “покличте Мишу”, тоді я знав, що все обійдеться по-доброму, але якщо “покличте Михайла Михайловича”, тоді вже чекай прискіпливого іспиту з тієї медичної проблеми, в якій я допустив помилку, чи довгої виховної роботи, якщо траплялось нетактовне ставлення до батьків хворої дитини.

Він дуже любив свою роботу, свою клініку, був дуже задоволений, коли студенти під час доповіді казали “у нашій клініці”.

З раннього ранку до пізньої ночі і навіть під час відпустки він був на роботі. Постійно читав. Його кабінет в лікарні був заставлений шафами з книжками, які він придбав за свій кошт. Ми ще й до цього часу користуємось ними.

Віктор Михайлович був прекрасним діагностом – лікарем від Бога. Ми, тоді ще молоді лікарі, не один раз були вражені його вмінням підмічати, на перший погляд, незначні симптоми хвороби, на підставі яких він встановлював діагноз. Його лікарська інтуїція як діагноста базувалась на досконалому знанні симптомів захворювання та величезній лікарській практиці.

Віктор Михайлович всю свою душу, вміння та знання віддавав дітям. Крім консультацій в лікарні, він приймав кожного дня багато дітей, які приходили до нього на амбулаторний прийом. Після катастрофи на ЧАЕС Віктор Михайлович одним з перших на своїх “Жигулях” поїхав у Народицький район, де протягом 10 днів на громадських засадах надавав консультативну та лікувальну допомогу мешканцям цього району.

Віктор Михайлович був чесною людиною в житті і в науці. Його цікавили проблеми з кардіології, алергології, неонатології, реанімації. Теми дисертацій він вибирав прискіпливо і на актуальні проблеми того часу. Ретельно перевіряв чистоту досліджень аспіранта. Жодного зауваження з ВАК не надходило на дисертації, які були захищені під його керівництвом. Результати досліджень, проведених під керівництвом Віктора Михайловича за темою моєї дисертації, були запатентовані в декількох державах далекого зарубіжжя.

Віктору Михайловичу ніщо людське було не чуже. Він – завзятий рибалка, автоаматор.

Незважаючи на те, що професорська заробітна платня не давала змоги (як видатним вченим у дореволюційній Росії) часто запрошувати своїх учнів на чаювання, все ж таки ми декілька разів були у нього на дачі на “курячих ніжках” у Кончі–Заспі.

На дачі ми обговорювали нагальні проблеми кафедри, а ранім ранком він нас будив на риболовлю. Віктор Михайлович хотів завжди бути першим і був першим. Навіть під час рибалки, якщо першим зловить хоч маленьку рибинку, він був задоволений, як дитина, і завжди казав: “Ну що, хлопці, як я вам втер носа”.

Про добрі справи Віктора Михайловича можна згадувати без кінця. Але я в кінці хотів би сказати, що особисто для мене, моєї сім’ї, Віктор Михайлович був другим батьком, радником. З лікаря, як він казав, який ще нічого не розуміє в медицині, він зробив лікаря-фахівця, доцента кафедри. І таких, як я, у Віктора Михайловича було дуже багато.

Доцент кафедри педіатрії № 2 НМУ М.М. Сребний
Київ, май 2003 г.

Лицар вимогливої любові

Педіатричний факультет і Віктор Михайлович Сідельников...

Мабуть, наведу декілька фактів про цього видатного дитячого лікаря, обдарованого вченого і незвичайну людину. Слід спробувати розпочати саме з цих далеких спогадів та паралелей.

Адже минуло майже півсторіччя з часу, коли Віктор Сідельников отримав диплом лікаря-педіатра. Це сталося в 1955 році, а студентом він став у 1949-му. Ясна річ, картина цих юнацьких років постає в пам’яті суто фрагментарно, але якісь, виразні риси, притаманні майбутньому професору, вже у ті часи досить яскраво вимальовувались.

Відомо, що педіатричний факультет – це переважно дівчата, дівоча царина, і юнаки завжди у центрі уваги курсу, бо жіноча інтуїтивна спостережливність є безпомилковою.

Серед цієї невеличкої чоловічої когорти, а тут були і мрійники, і прагматики, і колишні солдати, бо йшли післявоєнні

роки, Віктор, безумовно, виділявся.

Чим же полонив кожного цей веселий, жвавий, але й зосереджений блондин не дуже високого зросту, з неповторним тембром досить швидкої говірки? Потягом до знань і вмінням їх синтезувати.

Своєю властивістю до кожної справи чи прохання ставитися надзвичайно уважно, з цілковитою віддачею сил і відчутною незалежністю характеру.

Треба сказати, що і в студентські роки Віктор Сідельников був активною натурою з товариською вдачею. Це спричинило його особливу провідну роль в діяльності партійної організації медичного інституту. Попри нинішні тенденції не згадувати про такі етапи в біографії багатьох людей минулих поколінь, варто підкреслити, що Віктор Михайлович, як секретар парткому інституту, був справжнім будівничим у багатьох справах.

Мабуть, це йшло з його родини, бо вітчим Віктора також належав до плеяди патріотів Батьківщини, займаючи досить відповідальну посаду в Уряді. А сам Віктор, працюючи підлітком на оборону країни і навіть пройшовши вишкіл спецучилища, належав до лав учасників Великої Вітчизняної війни.

Якщо продовжити перелік його посад, на яких він завжди працював напрочуд ефективно, антибюрократично, то це обов'язки проректора з наукової, а через деякий час – лікувальної роботи КМІ, а також впродовж трьох років – головного педіатра МОЗ України. До кінця життя він залишався Головним дитячим кардіоревматологом України, створивши, власне, цю службу.

Непересічна і надто важлива риса особистості Віктора Михайловича ще в студентські роки, а потім в аспірантурі – невгомне наукове тяжіння, здатність до інтегрування актуальних педіатричних проблем у власних індивідуальних пошуках.

Пригадується, що на кафедрі факультетської педіатрії, якою керувала Віра Григорівна Балабан, Віктор Сідельников йшов у творчому пошуку паралельно з Петром Мощичем.

Обдарування молодого науковця вельми шанували Олена Миколаївна Хохол, Емма Генріхівна Городецька та безпосередній вчитель і натхненник Віктора Сідельникова – професор Іван Михайлович Руднєв – славний представник династії Руднєвих.

Саме від нього Віктор Михайлович прийняв кафедру госпітальної педіатрії. А докторські дисертації обох вчених присвячені дитячому серцю. Але у Руднєва то питання ревматизму, а у Сідельникова – аспекти природжених вад “мотору життя”.

Спочатку базою цієї кафедри (нині кафедра педіатрії № 2 з курсами медичної генетики та неонатології) була дитяча лікарня в районі Академмістечка, де колектив плідно співпрацював з лікарями цієї установи на чолі з Валентином Михайловичем Сонькіним, та, мабуть, вічною мелодією серця Сідельникова, яка і досі бринить в розумі та почуттях його друзів, колишніх пацієнтів, їх батьків, залишаються зусилля в розвитку кафедри в структурі МДКЛ № 2, справжня добродійна фахова його місія на Лівому березі міста.

Тут у нових індустріальних кварталах, в новому обличчі старого Києва, педіатрична наукова амбасада сучасного рівня була вкрай потрібна. І Віктор Михайлович водночас з налаштуванням нової лікарні очолив цю роботу. Іншими словами, лікарня перетворилася на клінічний осередок кафедри, а кафедра стала Антеєм цих палат та підрозділів, бо напрями лікарні формувались під впливом ідей та починань Віктора Михайловича, за його тактичними та стратегічними планами і клінічними уподобаннями.

Щодо наукового кредо Віктора Сідельникова, його можна, мабуть, порівняти із троїстими музиками. Це дитяча кардіологія, пульмонологія, алергологія. Відчуваючи цей соціальний біль, професор фактично створив ці галузі в їх практичному вимірі, принаймні на терені кафедри та лікарні.

Докторська дисертація його була присвячена деяким природженим вадам серця у дітей, оцінці порушень геодинаміки за непрямыми показниками. Вперше в світі він описав

найдрібніший дефект міжшлункової перетинки. Тож можна вважати це відкриття синдромом Сідельникова.

Стурбований зростанням бронхіальної астми у дітей з первинним алергізуючим компонентом, Віктор Михайлович вперше створив у Києві “штучне” Солотвіно. Тут була дієва новітня допомога дітям, як і патрунування дитячої диспансерної алергологічної служби.

У 1986 році Віктора Сідельникова було обрано членом-кореспондентом АМН СРСР. Інше звання – резонанс того звання... І в тому ж році відразу ж після Чорнобильського вибуху два досвідчені представники КМІ – Віктор Сідельников та Владислав Голота виїхали в найбільш постраждалі райони, аби діагностувати та лікувати найбільш небезпечні променеві ураження.

Мене в світлі журналістики та письменництва завжди цікавив злет однокурсника. Ми жили поруч, і інколи вранці я заходив до Віктора і ми разом їхали в його клініку. Машину він водив майстерно, але в своєму темпераментному стилі. Вважаю, що він був і моторним лікарем з якимось вічним двигуном, і саме цим, разом з великим талантом вченого та клініциста, пояснюється феномен Віктора Сідельникова.

Залишилися його книги, його праці, і – що втішно та зворушливо – повага і шана створеної ним школи на чолі з наступником українського велетня вимогливої любові до науки – учнем Віктора Сідельникова професором Олександром Волосовцем.

Кажуть, що Господь завчасно забирає найкращих. Віктор Михайлович, оточений увагою і любов'ю родини та колег, мужньо переборював тяжку хворобу.

Він пішов на небо наприкінці травня 1997 року. Якщо існує те царство тихого спокою з не відомими для нас вимірами, Віктор там, бо для справжніх лікарів, здається, існує Божа перепустка. І, можливо, він побачив там відбиток мого серця, моєї втрати.

Солнечный человек

Много лет назад, еще до организации отделения реанимации в нашей больнице, поступает больной в коме. Все бегут в 10 отделение, где все самые сложные и непонятные б о л ь н ы е . В манипуляционный кабинет набивается человек 20: врачи, преподаватели, студенты и он... небольшого роста, подвижный, рыженький.

Все галдят, дают советы, направляют действия дежурного врача. Он, Виктор Михайлович, слушает минуту, а затем громко: “Все. Тихо. Атаманом буду я”. Четкая последовательность действий и состояние ребенка улучшается, сознание восстанавливается, благодарная улыбка мамы. Так я впервые увидела и прикоснулась к мастерству своего Учителя – Виктора Михайловича Сидельникова. Будучи студенткой 6-го курса, я всю ночь дежурила возле этого больного.

Помню его лекции: взлет на трибуну, сложный материал, колоссальный объем разложен по полочкам, без перерыва (сложно вновь начать гореть) и конец – улыбка. Как-то Виктор Михайлович сказал: “Я не мог раньше понять, как это можно долго красиво и четко говорить”. У него это получалось великолепно. Врачебные, студенческие, патологоанатомические конференции, разбор сложных для диагностики больных, и все коротко, четко, ясно.

Детская больница № 2, на базе которой работает кафедра, оказывала лечебно-профилактическую помощь детям всего Левого берега Киева. Много больных поступало в тяжелом, крайне тяжелом состоянии, требовавшем неотложной помощи, а иногда и реанимационных мероприятий, и постоянного врачебного контроля. Виктор Михайлович ставит вопрос об организации отделения реанимации, и 1-го февраля 1979 года

отделение было открыто.

Мне повезло, Виктор Михайлович взял меня в отделение реанимации и интенсивной терапии врачом-ординатором и я была первым дежурным врачом отделения в день открытия. Учились все вместе: врачи, сестры, и все время, каждый день, рядом был Виктор Михайлович. Как-то он сказал: “Я люблю кардиологию и аллергологию, а живу реанимацией”. После первых неудачных попыток лечения – разбор ошибок и его наставления: “Что, опять руки чешутся. А голова где? Голова должна быть впереди рук. Цветочки на кладбище будешь носить и в глаза родителям смотреть!” Первые веносекции, интубации, длительные ИВЛ, дренирование полостей, активная аспирация, а потом рационализаторские предложения, изобретения.

Это ничего, что оформление занимало много времени, жизнь обретала новые грани. Разве можно было рядом с таким человеком не заниматься наукой? И начался выбор темы, эксперимент, обследование больных и работа, работа, работа, утром, днем, ночью. Жаловаться нельзя, шеф говорил: “Хочешь быть врачом – трудись постоянно: книга – больной, больной – книга”. И так 7 лет одновременно с работой в реанимации на 1,5 ставки.

Диссертация написана благодаря мудрому руководству Виктора Михайловича и нажиму мамы. И вновь вместе с Виктором Михайловичем, первые шаги, но уже в преподавании. И опять его установка: “Расскажи так, приври немного, но чтобы глаза у студентов горели, а руки чесались от желания работать”. И вот так все годы – работа и жизнь во имя спасения и здоровья ребенка. Всегда помню все его советы и во врачебной работе и в преподавании: занятия провожу и лекции читаю, как и он, без перерыва.

**Ассистент кафедры № 2 НМУ,
канд.мед.наук Н.В. Балыкина
Киев, январь 2003 г.**

Учитель

На его лекции никогда не опаздывали, его лекции никогда не “прогуливали”, всегда стояла мертвая тишина. Он никогда не читал по бумажке, не заглядывал в конспекты и не стоял на месте.

Полтора академических часа пробежали, как одна минута, но это был сгусток – сконцентрированная мысль. Все, что было изложено, а порой это были целые главы учебника по педиатрии, усваивалось и оставалось в памяти на долгие годы. Он был демократичен и требователен, ненавидел лень и равнодушие. Его девиз – “От больного к книге и от книги к больному” – я проношу через всю свою жизнь.

Он стал научным руководителем самого молодого больничного коллектива в г. Киеве. Он приходил в воскресные дни на врачебный обход для того, чтобы помочь, поддержать и научить. Он помог сплотить коллектив, который по праву можно было назвать образцовым. За всю свою совместную работу с ним не могу вспомнить ни одного случая противостояния коллективов кафедры и больницы: все мы были одна большая семья.

Мне никогда не забыть 30 апреля 1997 года... Предпраздничное настроение, короткий день. В 10:30 утра в боксированное отделение поступают двое малышей с признаками тяжелой интоксикации. Отделения интенсивной терапии тогда еще не было, все обследование и лечение проводилось на месте. Знания были, а практического опыта не хватало.

Помогали все – от теоретической дискуссии до практической помощи: хирурги, педиатры, лаборанты, медсестры. До позднего вечера никто из сотрудников больницы и кафедры во главе с профессором В.М. Сидельниковым не ушел домой, мы боролись за жизнь малышей и победили. И это был праздник для всех.

Он с уважением относился к нам, никогда не подавлял инициативу и научил нас уважительно относиться друг к другу.

Он был безотказен, его плечо чувствовалось в самые тяжелые моменты. Он всегда интересовался ходом лечебного

процесса и состоянием больного до полного его выздоровления. Он любил детей, у него была добрая улыбка, и она всегда вселяла надежду на успех.

Мы уже стали взрослыми, за плечами больше 30 лет работы. Жизнь разбросала нас в разные города и страны, но во всех уголках земного шара каждый из нас с любовью и уважением вспоминает его и с гордостью говорит, что он ученик талантливого педагога, врача от Бога, хорошего человека – профессора В.М. Сидельникова.

**Зав. райздравотделом, зав. поликлиникой,
врач-специалист по педиатрии, д-р МилаГородинская
Израиль, Тель-Авив, январь 2003 г.**

Врач и наставник

Детская клиническая больница № 2, которая вошла в состав детского территориального медицинского объединения Днепровского района, открылась 5 декабря 1975 года. Больница многопрофильная на 580 коек, врачи из разных лечебных учреждений города Киева, других городов Украины и даже из других республик СССР. Я, например, приехала из Тюмени, где 10 лет проработала в детской городской больнице заведующей отделением для детей старшего возраста. Каждый врач – со своей “школой”.

Узнаем, что на базе больницы будет работать кафедра госпитальной педиатрии Киевского медицинского института, возглавляемая доктором медицинских наук, профессором Сидельниковым Виктором Михайловичем.

По больнице ходят слухи: профессор очень строгий, обходит все отделения, знакомится с врачами и тут же экзаменует их. Вопросы задает трудные, в основном по анатомо-физиологическим особенностям ребенка, водно-солевому обмену, клинической фармакотерапии. Все волнуются в ожидании предстоящей встречи с профессором. И вот она, первая встреча: приятная беседа, доброжелательное отношение. А в дальнейшем – сплочение врачебного коллектива, работа по “школе” кафедры. Поражала полная

доступность профессора. В любое время дня можно было проконсультировать больного ребенка без всяких субординаций не только заведующему отделением, но и любому врачу-ординатору и даже врачу-интерну.

Введенные профессором В.М. Сидельниковым “пятничные” планерки врачей стационара совместно с преподавателями кафедры превратились в настоящую школу повышения квалификации. Врачи-интерны, отчитывающиеся за дежурство по больнице, читали монографии, чтобы ответить на вопросы профессора о каждом больном, а затем начиналась дискуссия по вопросу диагностики, лечения больного.

В Викторе Михайловиче мы видели, прежде всего, высококвалифицированного врача. Вспоминается случай: мальчик 11 лет высоко лихорадит, интоксцирован, менингеальные знаки

не выражены. Консультирует Виктор Михайлович и рекомендует срочно делать люмбальную пункцию для исключения менингита. Делаем две попытки: сначала я – ординатор, затем заведующая отделением – не получается, хотя хорошо владеем этой манипуляцией. Докладываем Виктору Михайловичу.

Он немедленно поднимается в отделение и сам делает пункцию. У него все получается, диагноз менингита подтвердился. Не правда ли, впечатляет? И так почти с каждым тяжелым больным. С Виктором Михайловичем было легко и приятно работать. Всегда знал, что есть человек, который в любую трудную минуту возьмет ответственность на себя, поможет поставить диагноз и откорректирует лечение.

**Врач-ординатор отделения старшего детства,
врач-методист КГДКБ № 2 К.Н. Израилевская
Киев, январь 2002 г.**

. . .

Мои воспоминания о Викторе Михайловиче связаны с годами интересной, увлекательной, творческой работы. Это был человек, который умел заинтересовать своими идеями и вдохновить на воплощение их на самом высоком уровне. Рядом с ним загорался тот творческий огонек, который сметает на пути все преграды.

Виктора Михайловича волновал не только лечебный процесс, но и моральное, психологическое состояние детей. Он считал, что, находясь на лечении в стационаре, дети оторваны от жизни.

Где-то, за стенами больницы, дети учатся, играют, отмечают праздники, а больной ребенок лишен этого и только зациклен на своей болезни. А моральное состояние больного, как известно, влияет на течение заболевания, на выздоровление больного. К тому же родители часто отказываются от длительного лечения детей в больнице, ссылаясь на то, что ребенок

отстанет в учебе.

У Виктора Михайловича возникает идея открыть при больнице школу. Эту идею воплотил в жизнь заслуженный учитель РСФСР Белаш Павел Кириллович. В октябре 1976 года по решению Днепропетровского райисполкома были открыты первые два класса школы. Опыт работы начальной школы подтвердил правильность этого решения, и в 1981 году были открыты еще 4 класса для детей старшего возраста. Это была первая школа, которая связывала лечебный и учебный процесс воедино.

Я вспоминаю наши медико-педагогические советы, на которых Виктор Михайлович рассказывал о роли учителя в лечебном процессе, о подходе к больным детям, психическом и моральном состоянии ребенка. Наша творческая группа настолько прониклась желанием воплотить в жизнь идеи Виктора Михайловича, что, казалось, мы жили в больнице. В отделениях были выделены помещения для школы, завезли парты, школьные доски, учебники.

Узнав о том, что дети учатся, получают табеля с оценками, что дает гарантию перевода в следующий класс, родители уже не ставили вопрос о сроках пребывания в больнице.

Накапливался опыт работы школы. Успешно шел учебный процесс. Традицией стали праздники для детей, встречи Нового года с Дедом Морозом, новогодними подарками, песнями и хороводами у елки. О школе стали писать в газетах, было создано две телепередачи. К нам за опытом приходили из других больниц, приезжали из других городов.

В 1979 году – это был год ребенка – материалы о школе при больнице были представлены на ВДНХ СССР в Москве.

За разработку комплекса лечения, обучения и воспитания детей на базе детской больницы и воплощение его в жизнь медико-педагогический коллектив больницы был отмечен званием участника ВДНХ СССР, а профессор В.М. Сидельников награжден бронзовой медалью ВДНХ СССР. Это была настоящая победа! А победа дает толчок к новому творческому подъему, и в этом же 1979 году возникает идея оздоровления детей, страдающих бронхиальной астмой, в санаториях.

Кафедра во главе с В.М. Сидельниковым вместе с институтом им. Сеченова в Ялте решают вопрос об организации отдыха и лечения детей в санаториях Крыма, Одессы.

Первая группа детей была отправлена в санаторий “Омега” в конце апреля 1979 года. Мы везли детей, которые могли в любой момент дать тяжелейший приступ бронхиальной астмы, а поэтому тащили в поезд тяжелый компрессор, кислородные подушки, лекарства. Это был большой риск, но риск оправданный. Когда через месяц мы вернулись в Киев, детей нельзя было узнать. Загоревшие, с сияющими глазами, они радовали и нас, и родителей.

Виктор Михайлович, конечно, волновался и, при всей своей занятости, находил время и приезжал в санаторий проверить, в каких условиях живут дети, как питаются, правильно ли принимают лечение. Помню его приезд в лагерь “Молодая гвардия” в Одессе. Лагерь большой, прекрасно оснащенный по тем временам, одним словом “украинский Артек”, но предназначен для здоровых детей, а мы привезли больных, которые должны получить комплексное санаторное лечение.

Отправляя меня с группой детей, Виктор Михайлович пообещал приехать вслед за нами и лично решить вопрос организации лечения. Накануне приезда Виктора Михайловича все сотрудники лагеря готовились, а главный врач горела желанием встретиться с киевским профессором. Виктор Михайлович появился заросший, грязный (в дороге сам ремонтировал свою машину), в спортивном костюме.

Встретившись с профессором, главврач не могла скрыть своего разочарования. Отдохнув с дороги, Виктор Михайлович пришел на встречу с коллективом лагеря чистый, выбритый и даже при галстуке (я просила одеть для солидности). Говорил он 2 часа легко, уверенно, со знанием дела. От него исходила огромная сила убеждения и обаяния.

И так смешно было видеть потом, как главврач бежала за ним, чтобы взять у него автограф и договориться о приезде в Киев. Дети получили лечение по полной программе, и мы еще 3 раза приезжали с группами в “Молодую гвардию”, и каждый раз лечение было прекрасно организовано.

Мы вывозили детей на санаторное лечение каждый год вплоть до 1988 года. Все было продумано и организовано на очень высоком уровне. Дети обследовались на базе кафедры до санаторного лечения и после. Виктор Михайлович тщательно подходил к отбору больных и, слава Богу, всех детей мы привозили живыми и здоровыми.

Школа в КГДКБ № 2 существует и по сей день, пережив все изломы трудного времени. Жизнь подтвердила правильность идеи Виктора Михайловича о создании школы при больнице. Я же благодарна судьбе за встречу с Виктором Михайловичем, за годы творческого подъема, который испытала, работая с ним.

**Зав. школой при КГДКБ № 2,
отличник народного образования,
учитель высшей категории,
Т.М. Шевякина
Киев, январь 2002 г.**

ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ В.М. СІДЕЛЬНИКОВА

15.10.1928 рр.— В.М. Сідельников народився у м. Харкові
1944-1947 рр. — служба у лавах Радянської Армії

- 1949-1955 рр. – навчався на педіатричному факультеті КМІ
- 1955-1958 рр. – навчання в аспірантурі на кафедрі педіатрії, стоматологічного та санітарно-гігієнічного факультетів КМІ
- 1958 р. – захист кандидатської дисертації на тему “Белковый спектр плазмы крови в клинике ревматизма у детей”
- 1958-1959 рр. – асистент спочатку кафедри педіатрії стоматологічного та санітарно-гігієнічного факультетів, потім кафедри факультетської педіатрії КМІ
- 1960-1970 рр. – доцент кафедри факультетської педіатрії КМІ
- 1965-1967 рр. – секретар приймальної комісії КМІ
- 1967-1970 рр. – працював секретарем парторганізації КМІ
- 1969 р. – захист докторської дисертації на тему “Диагностика некоторых врожденных пороков сердца у детей и оценка нарушений гемодинамики по косвенным показателям”
- 1971 р. – присвоєння вченого звання професора
- 1971-1997 рр. – завідувач кафедри госпітальної педіатрії КМІ, а потім педіатрії № 2 Національного медичного університету
- 1972-1978 рр. – працював проректором з наукової роботи КМІ
- 1972-1974 рр. – головний педіатр МОЗ УРСР
- 1973 р. – перше видання підручника “Дитячі хвороби”
- 1975 р. – відкриття дитячої клінічної лікарні № 2 м. Києва – клінічної бази кафедри госпітальної педіатрії № 2
- 1975 р. – вихід у світ першого видання посібника “Не-

- відкладні стани у дітей”
- 1975-1997 рр. – головний дитячий кардіоревматолог
МОЗ України
- 1980-1984 рр. – декан педіатричного факультету КМІ
- 1982-1997 рр. – головний редактор журналу “Педіатрія,
акушерство та гінекологія”
- 1984-1989 рр. – проректор з лікувальної роботи КМІ
- 1986 р. – обраний членом-кореспондентом АМН
СРСР
- 1986 р. – присвоєння звання заслуженого діяча
науки і техніки України
- 1986 р. – участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС
- 1986 р. – видання керівництва для лікарів “Кардиологія
детского возраста”
- 1990 р. – обраний членом Національної комісії з
радіаційного захисту України
- 1992 р. – обраний членом-кореспондентом Національної
академії наук України
- 1993 р. – обраний членом-кореспондентом академії
медичних наук України
- 31.05.1997 р. – В.М. Сідельников помер

НАУКОВА ШКОЛА ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА НАН, АМН УКРАЇНИ, РАМН, ПРОФЕСОРА В.М. СІДЕЛЬНИКОВА

Д.м.н., професор **О.І. Ласиця** – завідувач кафедри педіатрії № 1 Київської медичної академії післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика – “Клинико-иммунологическая характеристика астматического бронхита у детей”, Київ, 1982, дис. д.м.н.

Д.м.н., професор **С.С. Казак** – завідувач кафедри педіатрії № 3 Київської медичної академії післядипломної освіти ім.

П.Л. Шупика – “Блокатор бета-адренорецепторов тразикор в лечении нарушений ритма сердца у детей (клинико-экспериментальное исследование)”, Київ, 1975, дис. к.м.н,

“Клинические аспекты коррекции нарушений метаболизма и функции миокарда при приобретенных заболеваниях сердца у детей”, Київ, 1989, дис. д.м.н.

Д.м.н., професор **М.М. Пєший** – професор кафедри госпітальної педіатрії Української медичної стоматологічної академії – “Острое легочное сердце при пневмонии у детей раннего возраста”, Київ, 1986, дис. д.м.н.

Д.м.н., професор **О.П. Волосовець** – начальник Управління освіти та науки МОЗ України, завідувач кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця, головний дитячий кардіоревматолог МОЗ України – “Оцінка скоротливої здатності міокарда у дітей з набутими захворюваннями серця за даними ультразвукової доплерокардіографії”, Київ, 1989, дис. к.м.н.,

“Стан серцево-судинної системи у дітей із зон екологічного неблагополуччя (клініко-експериментальне дослідження)”, Київ,

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. О.О. БОГОМОЛЬЦЯ
АСОЦІАЦІЯ ПЕДІАТРІВ УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
КИЇВСЬКОЇ МІСЬКДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

ПРОГРАМА

науково-практичної конференції

"АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕДІАТРІЇ"

присвяченої
пам'яті члена-кореспондента НАН, АМН України
В.М. Сідельникова та 160-річчю заснування
Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця

8-9 листопада 2001 р.

Київ - 2001

Відкриття
меморіальної
дошки
у КМДКЛ №2 (2001
р.).

Доповідає професор О.П. Волосовець.

Виступ професора С.К. Ткаченко.

Доповідає доктор медичних наук С.П. Кривопустов.

Учні В.М. Сідельникова:
професори О.П. Вікторів, С.С. Казак, А.Я. Кузьменко, О.І. Ласиця, О.М. Руднєв, С.П. Кривопустов.

1998, дис. д.м.н.

Д.м.н., професор **А.Я. Кузьменко** – керівник курсу медичної генетики кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Значение клинико-инструментальных показателей и активности креатинкиназы, лактатдегидрогеназы и ее изоферментов в сыворотке крови в диагностике приобретенных заболеваний сердца у детей”, Київ, 1983, дис. к.м.н..

“Патогенетичне медикаментозне і немедикаментозне лікування порушень серцевого ритму у дітей”, Київ, 1994, дис. д.м.н.

Д.м.н., професор **С.П. Кривопустов**– керівник курсу неонатології кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Функциональное состояние миокарда у детей с нарушением сердечного ритма по данным ультразвуковой доплерографии и эхокардиографии”, Київ, 1992, дис. к.м.н.,

“Стан серцево-судинної системи у дітей, які перенесли ante- та інтранатальну гіпоксію, і його патогенетична корекція”, Київ, 1998, дис. д.м.н.

Д.м.н., доцент **О.М. Руднєв**– доцент кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Сравнительная характеристика влияния интала, бекломета, преднизолона и декариса на иммунологический статус детей, страдающих бронхиальной астмой и астматическим бронхитом”, Київ, 1990, дис. к.м.н.,

“Захворювання верхнього відділу шлунково-кишкового тракту у дітей та сучасна патогенетична медикаментозна терапія”, Київ, 2000, дис. д.м.н.

Д.м.н., доцент **Л.Р. Помиткіна**– доцент кафедри педіатрії № 1 Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця – “Клинико-иммунологические аспекты патогенеза и терапии бронхиальной астмы у детей”, Київ, 1978, дис. к.м.н.

“Патогенетичне медикаментозне і немедикаментозне лікування порушень серцевого ритму у дітей”, Київ, 1994, дис. д.м.н.

Д.м.н., професор **Л.В. Харков**– зав. кафедрою хірургічної стоматології Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця – “Клиническое значение некоторых лабораторно-биохимических исследований крови до и после операции у больных с врожденным несращением неба”, Київ, 1972, дис. к.м.н.

К.м.н. **Л.В. Терещенко**– асистент кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Значение метода разведения красителя в оценке функционального состояния сердечной мышцы при ревматизме у детей”, Київ, 1970, дис. к.м.н.

К.м.н. **П.С. Лапшинова** – заступник головного лікаря Дитячої клінічної лікарні № 2 м. Києва – “Особенности клинического течения вирусных и вирусно-бактериальных диарей у детей раннего возраста”, Київ, 1972, дис. к.м.н.

К.м.н., доцент **В.Г. Мигаль** – доцент кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Особенности кислородного обеспечения тканей при бронхиальной астме у детей”, Київ, 1972, дис. к.м.н.

К.м.н. **Т.В. Пашун** – асистент кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Состояние функции внешнего дыхания у детей с бронхиальной астмой, леченных гипосенсибилизацией “полными” бактериальными аллергенами”, Київ, 1972, дис. к.м.н.

К.м.н. **Е.М. Назарова** – доцент кафедри туберкульозу Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця – “Показатель повреждения нейтрофилов, туберкулиногемолиз и реакция бластотрансформации в диагностике первичных форм туберкулеза,” Київ, 1973, дис. к.м.н.

К.м.н. **В.І. Пасєчник**– директор центру “Відродження” м. Чернігова – “Отдаленные исходы стафилококковых пневмоний, перенесенных детьми первого года жизни”, Київ, 1976, дис. к.м.н.

К.м.н. **С.В. Бондар** – “Эффективность разводных грязевых ванн при лечении детей, больных ревматизмом во внеприступном периоде”, Київ, 1973, дис. к.м.н.

К.м.н. **Бали Абдерразак Бен Мохамед** – “Методика лечебной гимнастики при хронической пневмонии и хронической пневмонии у детей”, Київ, 1978, дис. к.м.н.

К.м.н., доцент **М.М. Сребний** – доцент кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Применение производных антраниловой кислоты в комплексном лечении рецидивирующих бронхитов и хронической пневмонии у детей”, Київ, 1979, дис. к.м.н.

К.м.н. **Н.М. Царьова** – асистент кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Состояние гемостаза и микроциркуляции при бронхиальной астме у детей”, Київ, 1981, дис. к.м.н.

Д. м. н., професор **О.І. Сміян** – зав. кафедрою педіатрії Сумського Державного університету – “Состояние плазматических и внутриклеточных мембран лимфоцитов при различных клинических формах сахарного диабета у детей”, Київ, 1984, дис. к.м.н.

К.м.н. **Л.І. Голопихо** – асистент кафедри фармакології Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Диагностика миокардитов и токсических поражений сердца при острых заболеваниях сердца у детей первого года жизни”, Київ, 1985, дис. к.м.н.

К.м.н. **О.Л. Дзюба** – головний лікар Київської міської дитячої клінічної лікарні № 2, заслужений лікар України, к.м.н., доцент кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Реабилитация детей раннего возраста, перенесших острую пневмонию”, Київ, 1986, дис. к.м.н.

К.м.н. **А.О. Чащева** – завідувач міським кардіологічним відділенням в КМДКЛ № 2 – “Этапное лечение экстрасистолической аритмии и пароксизмальной тахикардии у детей”, Київ, 1986, дис. к.м.н.

К.м.н. **М.П. Прохорова** – асистент кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Физическая работоспособность как критерий эффективности лечения детей, больных бронхиальной астмой”, Київ, 1988, дис. к.м.н.

Д.м.н. **Л.П. Арабська** – старший науковий співробітник НДІ ПАГ – “Клинико-иммунологические аспекты в динамике лечения экземы и нейродермита у детей”, Київ, 1988, дис. к.м.н.

К.м.н. **Н.В. Баликіна** – асистент кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Изменения показателей липидного обмена у детей с приобретенными заболеваниями сердца”, Київ, 1989, дис. к.м.н.

К.м.н. **О.В. Рибаківа** – заступник головного лікаря Київської міської дитячої лікарні № 9 – “Влияние высокодисперсного аэрозоля натрия хлорида и аэроионизации на состояние сурфактанта, гиперчувствительность бронхов, показатели общей физической работоспособности у детей с различными формами бронхиальной астмы”, Київ, 1991, дис. к.м.н.

К.м.н. **О.Ф. Черній** – асистент кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О.Богомольця – “Особенности ранней адаптации новорожденных с проявлениями гипоксии при застосуванні ліпіну,” Київ, 1995, дис. к.м.н.

К.м.н. **В.Є. Хоменко** – асистент кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця – “Вплив високодисперсного аерозолію натрію хлориду та аероіонізації на вільнорадикальні процеси та гіперчутливість бронхів у дітей з рецидивуючими бронхітами” Київ, 1995, дис. к.м.н.

К.м.н. **А.Ю. Лагутін** – керівник відділення функціональної діагностики Київської міської дитячої лікарні № 9 – “Особенности та поширеність вегетативно-судинної дистонії у дітей, евакуйованих з м. Прип'яті у зв'язку з аварією на ЧАЕС”, Київ, 1995, дис. к.м.н.

К.м.н. **А.А. Помиткін** – науковий співробітник НДІ ПАГ АМН України – “Функциональный стан сердечно-судинной системы у детей с болем у ділянці серця”, Київ, 1997, дис. к.м.н.

БІБЛІОГРАФІЯ ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА АН УКРАЇНИ,

ДОКТОРА МЕДИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА В.М. СІДЕЛЬНИКОВА ЗА 1958-1997 РР.

Підручники:

1. Детские болезни / Под ред. П.Н. Гудзенко – К.: Вища школа, 1973. – 532 с.
2. Детские болезни / Под ред. П.Н. Гудзенко – К.: Вища школа, 1975. – 663 с.
3. Детские болезни / Под ред. П.Н. Гудзенко – К.: Вища школа, 1984. – 776 с.
4. Дитячі хвороби / За ред. В.М. Сідельникова, В.В. Бережного.– К.: Здоров'я, 1999. – 734 с.

Навчальні посібники:

1. Сидельников В.М. Практическая кардиология детского возраста. – К.: Здоров'я, 1969. – 220 с.
2. Для дома, для семьи. – К.: Реклама, 1975. – 160 с.
3. Неотложная помощь в педиатрии / Под ред. В.М. Сидельникова. – К.: Здоров'я, 1976. – 158 с.
4. Сидельников В.М. Патологические синдромы в педиатрии. – К.: Здоров'я, 1977. – 175 с.
5. Неотложные состояния у детей / Под ред. В.М. Сидельникова. – К.: Здоров'я, 1983. – 278 с.
6. Сидельников В.М., Безруков Л.А., Мигаль В.Г. Практическая аллергология детского возраста. – К.: Здоров'я, 1985. – 159 с.
7. Сидельников В.М. Кардиология детского возраста. – К.: Здоров'я, 1986. – 392 с.
8. Сидельников В.М., Ласица О.И. Диатезы у детей. – К.: Здоров'я, 1990. – 112 с.
9. Сідельников В.М. Енциклопедія матері та дитини. – К.: Здоров'я, 1992. – 780 с.
10. Фармакотерапія в педіатрії / За ред. О.М. Лук'янової, М.Л. Тараховського. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Здоров'я, 1993. – 352с.
11. Неотложные состояния в педиатрии / Под ред. В.М. Сидельникова. – К.: Здоров'я, 1994. – 608с.

Авторські свідоцтва на винаходи та патенти:

1. Устройства для регистрации начала и окончания внутривенного введения красителя и скорости кровотока “легкое-ухо” // Удостоверение на рац. предложение 45/68, выданное БРИЗ-ом КМИ от 03.10.68 / Сидельников В.М.
2. Медицинская маска // А. с. № 137033 от 2.02.80. / Сидельников В.М., Балькина Н.В., Богаченко В.И. и др.
3. Антиревматическое средство пиримидант и его терапевтическое применение // Патент Франции 2533567 от 23.09.82 / Сидельников В.М., Усенко Ю.Д., Кожушко О.В.
4. Антиревматическое средство пиримидант и его терапевтическое

- применение // Патент США № 4455312 от 19.08.82 / Сидельников В.М., Усенко Ю.Д., Кожушко О.В.
5. Способ профилактики бронхиальной астмы у детей раннего и дошкольного возраста // А. с. № 14/89 (1397) от 20.01.83 / Сидельников В.М., Помыткина Л.Р., Прохорова М.П., Рыбакова Е.В.
 6. Способ лечения бронхиальной астмы // А.с. № 38499463/ 14 от 24.01.85 / Сидельников В.М., Ласица О.И., Прохорова М.П.
 7. Способ лечения бронхиальной астмы у детей // А.с. № 4008189/ 14 от 13.11.1985 / Сидельников В.М., Прохорова М.П., Пашун Т.В.
 8. Антиревматическое средство пиримидант и его терапевтическое применение // Патент Швеции № 440098 от 26.08.1985 / Сидельников В.М., Усенко Ю.Д., Кожушко О.В., Мохорт Н.А.
 9. Антиревматическое средство пиримидант и его терапевтическое применение // Патент Канады № 1208217 от 22.07.86 / Сидельников В.М., Усенко Ю.Д., Кожушко О.В., Мохорт Н.А.
 10. Антиревматическое средство пиримидант // А. с. № 1268170 А 1 (SU) от 07.11.86. / Сидельников В.М., Тринус Ф.П., Мохорт Н.А. и др.
 11. Дифференциальная диагностика аутоаллергических процессов при экземе и нейродермите у детей / А. с. № 107/87(1249) от 06.10.87 / Сидельников В.М., Арабская Л.П.
 12. Способ дифференцированного лечения бронхиальной астмы у детей // А.с. № 4239552 от 23.03.87 / Сидельников В.М., Прохорова М.П., Пашун Т.В.
 13. Антиревматическое средство пиримидант и его терапевтическое применение // А. с. Чехословакии № 253752 от 27.06.89 / Сидельников В.М., Усенко Ю.Д., Кожушко О.В.
 14. Способ определения состояния липидного комплекса в конденсате выдыхаемого воздуха // А. с. № 4785108/14 от 15.06.90 / Сидельников В.М., Рыбакова Е.В., Брюзгина Т.О.
 15. Способ газохроматографического определения липидов в конденсате выдыхаемого воздуха // А. с. № 1166 от 05.12.90 / Сидельников В.М.
 16. Способ профилактики бронхиальной астмы у детей раннего и дошкольного возраста // А. с. № 1188 от 15.02.91 / Сидельников В.М.
 17. Способ определения нарушений обмена фосфолипидов при заболеваниях легких у детей // А. с. № 4785108 от 25.01.1991 / Сидельников В.М., Помыткина Л.Р., Брюзгина Т.О. и др.
 18. Антиревматическое средство пиримидант // Авторский сертификат Швейцарии № 653685 / Сидельников В.М., Мохорт Н.А.
 19. Антиревматическое средство пиримидант и его терапевтическое применение // Патент Великобритании GB 2 125 785 В от 22.05.87 / Сидельников В.М., Усенко Ю.Д., Кожушко О.В.
 20. Способ лечения и дифференциальной диагностики органической и функциональной экстрасистолии // А. с. № 4883392 от 20.06.91 / Сидельников В.М., Волосовец А.П., Кривоустов С.П., Кузьменко А.Я.
 21. Способ лечения нейродермитов // А. с. № 1796188 от 08.10.92 /

Сидельников В.М.

22. Спосіб оцінки коронарного кровообігу у новонароджених // Патент України на винахід № 13437 А від 16.12.1996 / Сидельников В.М., Кривопустов С.П., Волосовець О.П., Кузьменко А.Я.

Методичні рекомендації:

1. Оценка данных ЭКГ, ВКГ и ФКГ у больных с врожденными пороками сердца: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Попов А.А. – К., 1966. – 25 с.
2. Вопросы организации лечебно-профилактической помощи детям с врожденными пороками сердца в условиях детской поликлиники и стационара: Метод. рекомендации / Сидельников В.М. – К., 1970. – 23 с.
3. Основные клинические синдромы токсической пневмонии у детей и современные методы их лечения: Метод. рекомендации / Сидельников В.М. – К., 1972. – 22с.
4. Лечение и профилактика бронхиальной астмы у детей: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Безруков Л.А. – К., 1973. – 21 с.
5. Лечение и профилактика недостаточности кровообращения у детей: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Афанасьев Е.Н., Шафаренко Г.В. – К., 1973. – 21 с.
6. Лечение нарушений ритма сердца у детей: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Казак С.С. – К., 1975. – 21 с.
7. Посиндромная неотложная помощь в педиатрии: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Костин А.С., Дашковская В.И. – К., 1975. – 35 с.
8. Методика применения сердечных гликозидов при недостаточности кровообращения у детей: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Афанасьев Е.Н., Люткевич В.Ф. – К., 1977. – 19 с.
9. Этапное лечение детей с рецидивирующими и хроническими заболеваниями бронхо-легочной системы неспецифической этиологии: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Ласица О.И., Боряковский В.Г., Сребный М.М. – К., 1977. – 18 с.
10. Диспансерное наблюдение и этапная терапия детей, больных бронхиальной астмой: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Помыткина Л.Р., Сафронова О.Н. – К., 1978. – 17 с.
11. Этапное лечение респираторных аллергозов у детей: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Пашун Т.В., Резник Б.Я. – К., 1984. – 21 с.
12. Использование противоаритмических препаратов в педиатрии / Сидельников В.М., Казак С.С. – К., 1984. – 20 с.
13. Рекомендации по проэктированию комплексных лечебно-реабилитационных отделений кардиоревматологического профиля для детей: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Шафаренко Г.В. – К., 1985.

14. Диагностика, лечение, профилактика бронхиальной астмы и астматического бронхита у детей, реабилитация больных: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Ласица О.И., Пашун Т.В. – К., 1986. – 20 с.
15. Организация работы врача кардиоревматолога детской поликлиники: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Шафаренко Г.В. – К., 1986. – 18 с.
16. Заболевания органов дыхания: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Ласица О.И., Резник Б.Я. и др. – Одесса, 1988. – 83 с.
17. Эндокринология детского возраста: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Ласица О.И., Резник Б.Я., и Криворук И.М. – Одесса, 1988. – 201 с.
18. Методические рекомендации по руководству интернатурой выпускников педиатрических факультетов мединституты по специальности “педиатрия” / Сидельников В.М. – К., 1989.– 16 с.
19. Диспансерное наблюдение за детьми с врожденными и приобретенными пороками сердца: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Давыдова Т.М., Зиньковский М.Ф., Казак С.С. – К., 1989. – 45с.
20. Патогенетическое лечение нарушений ритма сердца у детей: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Волосовец А.П., Кузьменко А.Я и др. – К., 1992. – 18 с.
21. Методика лечения и диспансерное наблюдение за детьми, страдающими бронхиальной астмой и преастматическими состояниями: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Помыткина Л.Р., Прохорова М.П., Ласица О.И. – К., 1992. – 15 с.
22. Лечение детей, больных бронхиальной астмой, астматическими, обструктивными и рецидивирующими бронхитами в камере высокодисперсного аэрозоля натрия хлорида: Метод. рекомендации / Сидельников В.М., Прохорова М.П., Рыбакова Е.В. и др. – К., 1992. – 12 с.
23. Робоча програма з дитячих хвороб для студентів медичних факультетів ВМНЗ: Метод. рекомендації / Сидельников В.М., Волосовець О.П., Майданик В.Г. – К.: Міністерство охорони здоров'я України, 1996. – 90 с.
24. Ультразвукова діагностика хвороб серцево-судинної системи у дітей: Метод. рекомендації / Сидельников В.М., Волосовець О.П. – К., 1997. – 23 с.
25. Ультразвукова діагностика захворювань серця у дітей: Метод. рекомендації / Сидельников В.М., Волосовець О.П., Кривопустов С.П. – К., 1997. – 28 с.

Інформаційні листи:

1. Применение лекарственных веществ в педиатрии / Сидельников В.М., – К., 1977. – 2 с.
2. Диагностика и лечение синдрома внутрисосудистой коагуляции при

- заболеваниях у детей / Сидельников В.М., Приходько В.С., Царева Н.Н. – К., 1980. – 4с.
3. Диагностика и лечение синдрома внутрисосудистой коагуляции при заболеваниях у детей / Сидельников В.М., Царева Н.К. – К., 1980. – 2с.
 4. Применение левамизола (декариса) при аллергических и коллагеновых заболеваниях у детей / Сидельников В.М., Ласица О.И., Афанасьев Е.Н., – К., 1983. – 2 с.
 5. Использование иглорефлексотерапии в лечении нарушений ритма сердца у детей / Сидельников В.М., Мигаль В.Г., Кузьменко А.Я. – К., 1986. – 2 с.
 6. Использование антиоксидантов в комплексном лечении инфекционно-аллергических заболеваний сердца у детей / Сидельников В.М., Волосовец А.П., Казак С.С., Балыкина Н.В. – К., 1987. – 2 с.
 7. Определение физической работоспособности у детей с бронхиальной астмой, как критерий назначения двигательного режима / Сидельников В.М., Прохорова М.П., Волгина Л.Г. – К., 1987. – 2 с.
 8. Индивидуальная фармакотерапия у детей с аллергиями в зависимости от особенностей биотрансформации лекарственных препаратов / Сидельников В.М., Голопыха Л.И., Афанасьев Е.Н. – К., 1988. – 2 с.
 9. Применение иглорефлексотерапии при лечении нейродермитов у детей / Сидельников В.М., Мигаль В.Г., Прохорова М.П. – К., 1989. – 2 с.
 10. Ультразвуковая доплеркардиография в оценке сократительной способности миокарда в норме и патологии у детей / Сидельников В.М., Волосовец А.П., Кривоустов С.П. и др. – К., 1990. – 2 с.
 11. Діагностика та лікування набутих захворювань серця у дітей / Сидельников В.М., Волосовець О.П., Кривоустов С.П. и др. – К., 1992. – 2 с.
 12. Оцінка центрального, внутрішньосерцевого та коронарного кровообігу у дітей з синдромом кардіалгій при набутих захворюваннях міокарда / Сидельников В.М., Волосовець О.П., Кривоустов С.П., Помиткін А.А. – К., 1997. – 2 с.

Статті та тези доповідей:

1. Сидельников В.М. Белковый спектр плазмы крови в клинике ревматизма // Врачебное дело. – 1958. – № 4. – С. 3-5.
2. Сидельников В.М. Белковый спектр плазмы крови в клинике ревматизма у детей // Тезисы докладов XV отчетной научной конференции аспирантов. – К., 1958. – С.59-60.
3. Сидельников В.М. Ответ на критическую заметку Г.К. Цвериашвили по поводу статьи В.М. Сидельникова “Белковый спектр плазмы крови в клинике ревматизма” // Вр. дело. – 1959. – С. 1-6.
4. Сидельников В.М. Белковый спектр плазмы крови в острой фазе ревматизма у детей. // Труды молодых ученых КМИ. – К., 1959. – С.316-325.

5. Сидельников В.М. Белковый спектр плазмы крови в клинике ревматизма у детей. Автореферат диссертации к.м.н. – К., 1959.
6. Сидельников В.М. До питання про гормональну терапію при ревматизмі у дітей // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1961. – №4 – с.12-14.
7. Сидельников В.М., Спектор Н.И. Опыт профилактики ревматизма у детей // Материалы республиканской научно-практической конференции “Ревматизм и борьба с ним”. – К., 1964. – С. 149-150.
8. Сидельников В.М. Врожденные пороки сердца у детей // Тезисы докладов IV съезда врачей педиатров УССР. – К., 1965. – С.18-21.
9. Сидельников В.М. Значение ЭКГ в диагностике врожденных пороков сердца // Врачебное дело. – 1966. – № 6 – С.39-42.
10. Сидельников В.М. Диференціальна діагностика природжених дефектів перегородок серця та недостатності мітрального клапану у дітей // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1966. – С. 8-11.
11. Сидельников В.М. Дифференциальная диагностика изолированных врожденных дефектов перегородок с недостаточностью митрального клапана у детей // Материалы научно-практической конференции педиатров Молдавской ССР. – Кишинев, 1966. – с. 69-70.
12. Сидельников В.М. Клініка та оцінка функціонального стану серцево-судинної системи у дітей з природженими вадами серця // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1967. – № 6 – С.9-12.
13. Сидельников В.М. Значение инструментальных методов исследования при врожденных пороках сердца у детей // Материалы I научно-практической республиканской конференции по детской кардиологии. К., 1967. – С. 38-40.
14. Сидельников В.М. Значение комплексного клинико-инструментального обследования детей с врожденными аномалиями сердца. // Тезисы докладов научно-практической конференции педиатров Донецкой области. – Донецк, 1967. – С. 79-81.
15. Сидельников В.М. Диагностическая ценность пробы с амилнитритом при некоторых врожденных пороках сердца у детей // Материалы I научно-практической конференции по детской кардиологии. К., 1967. – С. 40-42.
16. Сидельников В.М. Демонстрация больных с ранениями сердца // Клиническая хирургия. –1967. – № 5. – С. 18-20.
17. Сидельников В.М. Оценка нарушений гемодинамики при врожденных пороках сердца у детей // Материалы республиканской конференции патофизиологов “Патофизиология сердечно-сосудистой системы”. – К., 1968. – С. 123-124.
18. Сидельников В.М. Оценка нарушений гемодинамики при врожденных пороках сердца методом разведения красителя // Педіатрія. – 1968. – № 5 – С.17-21.
19. Сидельников В.М. Сократительная функция миокарда при врожденных пороках сердца (по данным поликардиографии) // Врачебное дело. –

1968. – № 6. – С. 46-49.
20. Сидельников В.М. Диагностика некоторых врожденных пороков сердца у детей и оценка нарушений гемодинамики по косвенным показателям: Автореферат докторской диссертации. – К., 1968. – С. 29.
 21. Сидельников В.М. Дифференциальная диагностика систолического шума мельчайшего дефекта межжелудочковой перегородки с вибрационным систолическим шумом // Тезисы докладов научно-практической конференции детских врачей Донбасса. – Донецк, 1968. – С. 55-58.
 22. Сидельников В.М. Клиника и оценка данных ЭКГ и ФКГ у детей с дефектом межжелудочковой перегородки // Сб.: Грудная хирургия. – К., 1968. – С. 63-68.
 23. Сидельников В.М., Бунчик П.С., Бабко С.А., Спектор Н.И. Опыт профилактики рецидивов ревматизма у детей // Материалы республиканской конференции “Ревматизм и борьба с ним”. – К., 1968. – С. 415-420.
 24. Сидельников В.М. К вопросу о профилактике декомпенсации сердечной деятельности у детей с врожденными пороками сердца // Материалы симпозиума “Фармакология сердечных гликозидов.”– К., 1969. – С. 29-30.
 25. Сидельников В.М., Сонькин В.М. Застосування серцевих глікозидів у дітей з природженими вадами серця // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1970. – № 4 – С.17-19.
 26. Сидельников В.М. Катамнестические наблюдения над детьми, перенесшими стафилококковый сепсис в раннем детском возрасте // Материалы республиканской научно-практической конференции “Стафилококковые заболевания у детей”. – К.: Здоров'я, 1971. – С. 94-95.
 27. Сидельников В.М. Синдромная терапия острых пневмоний у детей раннего возраста // Материалы конференции “Диагностика, лечение, профилактика бронхо-легочных заболеваний неспецифической этиологии.” – Москва, 1971. – С. 38 – 40.
 28. Сидельников В.М., Ласица О.И. Организация работы палаты интенсивной терапии в детском соматическом отделении // Материалы V съезда врачей педиатров УССР. – К.: Здоров'я. 1972. – С. 14-16.
 29. Сидельников В.М. Хронические заболевания желудка и двенадцатиперстной кишки у детей и принципы комплексной терапии // Материалы V съезда врачей педиатров УССР. – К.: Здоров'я 1972. – С. 96-99.
 30. Сидельников В.М. Некоторые вопросы длительного применения сердечных гликозидов при врожденных пороках сердца у детей // Материалы всесоюзной конференции “Сердечно-сосудистые и коллагеновые заболевания у детей.”– М., 1972.– С.18.
 31. Сидельников В.М., Безруков Л.О., Білоус Д.М. Невідкладна допомога

- при бронхіальній астмі у дітей // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1972. – №2 – С.19-21.
32. Сидельников В.М., Костін О.С. До питання про інтеграцію викладання на кафедрі госпітальної педіатрії // Тематичний збірник наукових праць. – К., 1972. – С. 46.
 33. Сидельников В.М., Костін О.С., Макаренко М.О., Дашковська В.І. Гіпервітаміноз “Д” та його профілактика // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1972.– № 5 – С.25-27.
 34. Сидельников В.М. Что мы знаем о ребенке? // Под знаменем ленинизма. – 1972.– № 21 с. 57-62.
 35. Сидельников В.М., Дашковская В.И., Ласица О.И. Клинико-биохимическое обоснование глюкокортикоидной терапии у детей с токсическими пневмониями // Сб.: Педиатрия. – Вып. 4. – К.: Здоров'я, 1973. – С.144-150.
 36. Сидельников В.М. Актуальні проблеми дитячої кардіології // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1973. – № 3. – С.3-4.
 37. Сидельников В.М., Ласица О.І. До питання лікування хронічних пневмоній в періоді загострення // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1973. – С.19-20.
 38. Сидельников В.М. Организация неотложной помощи в условиях детских соматических больниц и поликлиник // Педиатрия, акушерство и гинекология. – 1973. – № 6. – С.3-5.
 39. Сидельников В.М., Казак С.С., Шафаренко Г.В. Применение бета-блокаторов при нарушениях ритма сердца у детей // Сб.: Педиатрия. – Вып. 5. – К.: Здоров'я, 1974. – С. 116-117.
 40. Сидельников В.М., Костін О.С., Шафаренко Г.В. Реакція серцево-судинної системи на інгаляцію симпатоміметиків подвійної дії у дітей з бронхіальною астмою // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1974. – № 6. – С. 8-10.
 41. Сидельников В.М., Черкес А.И., Чекман И.С. и др. Влияние тразикора (оксипренолона) на обмен богатых энергией фосфорных соединений в миокарде крыс на раннем этапе онтогенеза // Бюллетень экспериментальной биологии и медицины. – 1974.– № 8. – С. 68-70.
 42. Сидельников В.М., Пашун Т.В. Ингаляционная терапия заболеваний органов дыхания у детей с помощью “УЗІ - 3” // Тезисы докладов II съезда физиотерапевтов и курортологов. – Ялта, 1974.– С. 23-25.
 43. Сидельников В.М., Люткевич В.Ф., Щекалева В.В. Кровеносные капилляры сердца при экспериментальной сердечно-сосудистой недостаточности и лечении ее изоланидом // Материалы республиканской конференции “Ультраструктура микроциркуляторных путей в патологии”. – Львов, 1974. – С. 68.
 44. Сидельников В.М., Ласица О.И. Хроническая пневмония и бронхиальная астма у детей // Материалы I научной республиканской конференции по детской пульмонологии. Львов, 1974. – С.24-26.

45. Сидельников В.М. Современное состояние развития пульмонологии детского возраста // Материалы I научной конференции по детской пульмонологии. – К., 1975. – С. 3-6.
46. Сидельников В.М., Ласица О.И. Этапное лечение больных хроническими бронхолегочными заболеваниями // Материалы I научной конференции по детской пульмонологии. – К., 1975. – С. 4-6.
47. Сидельников В.М., Депутат А.Е. Вопросы организации и тактики интенсивной терапии и реанимации в педиатрической больнице // Сб.: Педиатрия.– Вып. 6. – К.: Здоров'я, 1975. – С. 3-8.
48. Сидельников В.М. Дыхательная и сердечно-сосудистая недостаточность при острых пневмониях у детей // Материалы республиканской научной конференции “Диагностика и лечение острых пневмоний у детей.”– Ужгород, – 1975. – С. 34-36.
49. Сидельников В.М., Афанасьев С.М., Люткович В.Ф. Рациональне застосування серцевих глікозидів при деяких захворюваннях у дитячому віці // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1975. – №3. – С. 3-6.
50. Сидельников В.М., Дашковская В.И., Пашун Т.В. Эффективность аэрозольной терапии при воспалительных заболеваниях бронхолегочного аппарата у детей // Вопросы охраны материнства и детства. – 1975. – № 11.– С. 5-7.
51. Сидельников В.М. Дыхательная и сердечно-сосудистая недостаточность при острых пневмониях у детей // Материалы республиканской научной конференции “Диагностика, лечение острых пневмоний у детей”. – Ужгород, 1975. – С. 34-36.
52. Сидельников В.М. Вопросы организации и тактики интенсивной терапии и реанимации в педиатрической больнице // Сб.: Педиатрия. – 1975. – №6. – С. 3-8.
53. Сидельников В.М., Казак С.С. Застосування бета-блокатора тразикор в лікуванні дітей з порушеннями серцевого ритму // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1976. – № 1. – С. 27-28.
54. Сидельников В.М., Пасечник В.І. Клініко-імунологічні показники у дітей, які перенесли стафілококову пневмонію у грудному віці // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1976. – № 4. – С. 27-29.
55. Сидельников В.М. Применение ингаляционной терапии у детей с бронхиальной астмой. // Материалы конференции по аллергологии. – К., 1976. – С. 193.
56. Сидельников В.М., Ласица О.І. Про ефективність тонзилектомії у дітей з хронічною бронхолегеневою патологією // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1977.– № 1. – С. 8-9.
57. Сидельников В.М. Дыхательная и сердечно-сосудистая недостаточность при острых пневмониях у детей // Материалы республиканской научной конференции “Диагностика, лечение и профилактика острых и затяжных пневмоний у детей.”– К., 1975. – С.34-36.

58. Сидельников В.М. Этапное лечение больных хронической пневмонией, осложненной астматическим синдромом // Сб. НИР и ОКР - 1977, № 32 Б 600221.
59. Сидельников В.М. Интенсивная терапия токсической и токсико-септической пневмонии у детей // Тезисы докладов VI республиканского съезда детских врачей УССР. – Одесса, 1977. – С. 126-127.
60. Сидельников В.М. ЕКГ обстеження дітей, хворих на хронічну пневмонію і бронхіальну астму // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1978. – № 1. – С. 10-12.
61. Сидельников В.М., Пашун Т.В., Дашковська В.І., Сребний М.М. Результати клінічного застосування піриміданту при деяких захворюваннях у дитячому віці // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1978. – № 1. – С. 21-22.
62. Сидельников В.М., Помиткіна Л.Р. Показники клітинного і гуморального імунітету при бронхіальній астмі у дітей // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1978. – № 3. – С. 7-9.
63. Сидельников В.М., Афанасьєв Є.М., Помиткіна Л.Р. Терапевтична ефективність стимулятора Т-клітин левамизолу при деяких захворюваннях дитячого віку // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1978. – № 5. – С. 13-14.
64. Сидельников В.М., Помыткина Л.Р. Лечение детей с бронхиальной астмой стимулятором Т- клеток левамизолом. // Тезисы Всесоюзной конференции “Аллергические заболевания у детей”. – М., 1978. – С. 121-122.
65. Сидельников В.М. О роли бактериальной аллергии в патогенезе хронических пневмоний. // Вопросы охраны материнства и детства. – 1978. – № 6. – С. 90.
66. Сидельников В.М., Ласица О.И., Лебедева Т.Г. и др. Клинико-функциональные критерии рецидивирующего и астматического бронхита у детей // Вопросы охраны материнства и детства. – 1979. – № 8. – С. 59.
67. Сидельников В.М., Сребний М.М. Застосування похідних антранілової кислоти у комплексному лікуванні хронічних неспецифічних захворювань легень у дітей // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1979. – № 3. – С.14-16.
68. Сидельников В.М. Иммуноморфология острых респираторных заболеваний и септических форм течения некоторых инфекций у детей // Тезисы докладов IV республиканской конференции “Иммунологическая реактивность в патологии.” – Киев – Винница, 1979. – С. 36-37.
69. Сидельников В.М., Ласица О.І., Сребний М.М. Ефективність застосування інталу у дітей з астматичним бронхітом та бронхіальною астмою // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1979. – № 6. – С. 24-26.
70. Сидельников В.М. Клинические и рентгенологические критерии

- диагностики пиелонефрита у детей // Материалы Всесоюзного симпозиума “Хронические пиелонефриты у детей.” – М., 1980. – С.36-38.
71. Сидельников В.М. Случай синдрома Джервела – Нильсена у девочки 5,5 лет // Педиатрия. – 1981 – № 1.- С.69-70.
 72. Сидельников В.М., Пашун Т.В., Царева Н.Н. Сравнительное изучение различных методов терапии при бронхиальной астме у детей // Тезисы докладов V съезда детских врачей Грузии. – Тбилиси, 1981. – С. 306-308.
 73. Сидельников В.М. Порівняльна характеристика клітинного та гуморального імунітету у дітей з набутими ураженнями серця // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1982. – № 4. – С. 8-10.
 74. Сидельников В.М., Шафаренко Г.В., Казак С.С. Сравнительная характеристика клеточного и гуморального факторов иммунитета у детей с приобретенными поражениями сердца // Педиатрия, акушерство и гинекология. – 1982. – № 4.– С.10-12.
 75. Сидельников В.М., Ласица О.И., Пашун Т.В., Макуха Н.Т. Применение иммуномодулирующих средств в патогенетической терапии бронхиальной астмы у детей // Тезисы докладов XI Всесоюзного съезда детских врачей. – М., 1982.– С. 333-335.
 76. Сидельников В.М., Билаш Т.К., Сребный М.М. Опыт комплексного проведения, лечения, обучения и воспитания детей в условиях детского стационара. // Тезисы докладов VII республиканского съезда детских врачей УССР. – Харьков, 1982. – С. 72-73.
 77. Сидельников В.М. Значение санаторного лечения в комплексе вторичной профилактики ревматизма у детей // Тезисы докладов республиканской конференции. – Ялта, 1982. – С. 233-235.
 78. Сидельников В.М. Застосування ультразвукових інгаляцій у дітей з хронічною пневмонією. // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1982. – № 6. – С. 19-21.
 79. Сидельников В.М. Клинико-иммунологические критерии дифференциальной диагностики различных форм бронхиальной астмы у детей // Сб.: Иммунология и аллергология. – К., 1982. – Вып.16 – С.20-23.
 80. Сидельников В.М., Шафаренко Г.В., Казак С.С. и др. О распознавании тонзиллогенных поражений миокарда у детей // Врачебное дело. – 1983. – №1.– С. 26-29.
 81. Сидельников В.М. Применение иммунокорректирующих средств для лечения бронхиальной астмы у детей // Сб.: Коррекция нарушений иммунологической реактивности. – К., 1983. – С. 195.
 82. Сидельников В.М. Ближайшие и отдаленные результаты лечения левамизолом больных детей. // Сб.: Иммунология и аллергология. К., 1983. – Вып.3. – С. 53-55.

83. Сидельников В.М., Шафаренко Г.В., Криворук И.М., Терещенко Л.В. Показатели гуморального и клеточного иммунитета у детей, больных сахарным диабетом и ожирением // Тезисы докладов Всесоюзной научной конференции “Иммунология и иммунопатологические состояния у детей.” – М., 1983. – С. 292.
84. Сидельников В.М., Шафаренко Г.В., Криворук И.М., Терещенко Л.В. Клинико-иммунологическая характеристика ожирения у детей // Тезисы докладов IV республиканской научно-практической конференции эндокринологов Киргизской ССР “Актуальные проблемы эндокринологии”.– Фрунзе, – 1983. – С.32-34.
85. Сидельников В.М. Сучасні проблеми діагностики та лікування бронхіальної астми у дітей (огляд літератури) // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1983. – № 3. – С. 6 -8.
86. Сидельников В.М., Шафаренко Г.В., Криворук И.М., Терещенко Л.В. Восстановление гуморального и клеточного иммунитета у детей, больных сахарным диабетом, под влиянием комплексного лечения // Тезисы докладов республиканской научной конференции по аллергологии. – Киев- Ивано-Франковск, – 1983. – С.17-18.
87. Сидельников В.М. Изменение иммунологических показателей при поражении миокарда у детей, больных хроническим тонзиллитом. // Сб: Иммунология и аллергология. – К., 1984. – Вып. 18. – С. 60-63.
88. Сидельников В.М., Рубцов Г.А. Лікарі світу проти ядерної війни // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1984. – № 4. – С. 3-6.
89. Сидельников В.М., Борисенко М.І., Слепушкіна І.І. та ін. Про деякі завдання медичної науки і практики у зв'язку з “Основними напрямками загальноосвітньої і професійної школи”// Педіатрія, акушерство і гінекологія. 1984 – № 5. – С.3-7.
90. Сидельников В.М. Застосування фізичних методів в комплексній терапії бронхіальної астми у дітей // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1984. – №2. – С. 2-8.
91. Сидельников В.М. Виховання здорової дитини – головне завдання лікувальної і профілактичної роботи дитячих поліклінік // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1984. – № 5. – С. 6.
92. Сидельников В.М. Діагностика та лікування нейродерміту у дітей. // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1984.– № 6. – С. 13-15.
93. Сидельников В.М. Особенности применения бронхолитических средств при астматическом статусе у детей // Тезисы докладов V съезда фармакологов УССР.– Запорожье, 1985. – С. 115-116.
94. Сидельников В.М., Ласица О.И., Царева Н.Н. О диспансеризации детей с аллергическим диатезом // Тезисы докладов республиканской научной конференции “Актуальные вопросы профилактики и диспансеризации детей различных возрастных групп”. – Тернополь, 1985. – С. 115-116.
95. Сидельников В.М., Пашун Т.В., Помыткина Л.Р. Сравнительная оценка эффективности различных методов профилактического лечения детей

- с бронхиальной астмой // Педиатрия. – 1985. – № 4. – С. 34-36.
96. Сидельников В.М., Казак С.С. Некоторые аспекты этиологии и патогенеза приобретенных заболеваний сердца у детей // Педиатрия. – 1986. – № 4. – С. 36-39.
97. Сидельников В.М., Сергієнко В.І. XXVII з'їзд КПРС про подальший розвиток народної охорони здоров'я. // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1986. – №4. – С. 3-7.
98. Сидельников В.М., Руднев О.М. Вплив преднізолону, інталу і бекломету на перебіг експериментальної бронхіальної астми // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1986. – № 1. – С. 9 -10.
99. Сидельников В.М. Вплив терапевтичних препаратів на лікування бронхіальної астми у дітей // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1986. – №1. – С. 14-16.
100. Сидельников В.М., Ласиця О.І., Криворук І.М. Значення наглядності викладання педіатрії. // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1986. – № 5. – С. 23.
101. Сидельников В.М., Вікторов О.П., Голопиho Л.І., Макуха М.Т. Значення фенотипових особливостей біотрансформації в індивідуальній фармакотерапії у дітей з алергозами // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1986. – № 3. – С. 35.
102. Сидельников В.М. Сравнительная оценка физиотерапевтических методов лечения бронхиальной астмы у детей // Тезисы докладов Всесоюзной конференции “Немедикаментозные методы лечения больных бронхиальной астмой”. – М., 1986. – С. 48.
103. Сидельников В.М., Казак С.С., Ширококов В.П., Мітченко В.П. Роль вірусних і бактеріальних агентів у виникненні набутих захворювань серця у дітей // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1987. – № 2. – С.8 -10.
104. Сидельников В.М. Функція міокарда і активність деяких ферментів гліколізу при цукровому діабеті у дітей // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1987. – № 3. – С.6 - 8.
105. Сидельников В.М., Афанасьев Е.Н., Волосовец А.П. Эхокардиографические методы в оценке сократительной способности миокарда при функциональных кардиопатиях у детей // Материалы VIII съезда педиатров УССР. – Тернополь, 1987. – С. 157-158.
106. Сидельников В.М., Волосовец А.П., Романюк Р.И. Ультразвуковая доплеркардиография в оценке сократительной способности миокарда у детей // Материалы II Всесоюзного симпозиума “Физиология и патофизиология сердца”. – К., 1987. – С. 148.
107. Сидельников В.М. Физиотерапевтические методы лечения бронхиальной астмы у детей // Тезисы докладов Всесоюзной конференции.– М., 1987. – С. 103-104.
108. Сидельников В.М. 70-й рік радянської педіатрії // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1987. – № 4. – С. 3-5.

109. Сидельников В.М., Викторов А.П., Голопыхо Л.И., Макуха Н.Т. Важность ацетилирующей способности у детей с аллергозами для индивидуализации лечения // Тезисы докладов VII международной конференции по клинической фармакологии. – К., 1987. – С.15-18.
110. Сидельников В.М., Викторов О.П., Голопыхо Л.И., Макуха Н.Т. Клінічне значення визначення ацетилюючої здатності організму // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1987.– № 4. – С. 18-19.
111. Сидельников В.М., Сребный М.М. Особенности лечения детской экземы и нейродермитов у детей // Тезисы докладов Всесоюзной конференции “Актуальные проблемы аллергологии у детей”. – М., 1987. – С. 316-317.
112. Сидельников В.М., Волосовец А.П., Казак С.С. Нарушения метаболизма и функции миокарда при приобретенных поражениях сердца у детей и пути их фармакологической коррекции // Тезисы докладов III съезда кардиологов УССР. – Черновцы, 1988. – С. 219-220.
113. Сидельников В.М., Викторов А.П., Голопыхо Л.И., Макуха Н.Т. Фармакодинамические аспекты индивидуальной терапии у детей с бронхиальной астмой. // Материалы IV Всемирной конференции по фармакологии и терапии. – Берлин, 1989. – С.29.
114. Сидельников В.М., Прохорова М.П., Рыбакова Е.В. Эффективность лечения высокодисперсным аэрозолем натрия хлорида с последующей аэроионизацией на этапе аллергологического отделения стационара // Тезисы докладов научно-практической конференции аллергологов УССР. – К., 1989. – С. 179.
115. Сидельников В.М. Питання охорони здоров'я у матеріалах ХІХ Всесоюзної партійної конференції // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1989.– № 2. – С. 3-5.
116. Сидельников В.М. Досвід лікування дітей з астматичним бронхітом та бронхіальною астмою в умовах камери штучного мікроклімату // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1989. – № 6. – С.16 -18.
117. Сидельников В.М., Казак С.С., Волосовец А.П., Шафаренко Г.В. Влияние препаратов защиты миокарда на энергетический гомеостаз и сократительную способность сердечной мышцы при приобретенных

заболеваниях сердца у детей // Материалы конференции “Синтез, фармакология и клинические аспекты новых сердечно-сосудистых средств”. – Волгоград, 1989. – С. 177-178.

118. Сидельников В.М., Кривопустов С.П., Кузьменко А.Я., Сердюк И.М. Зміни центральної гемодинаміки і скоротливості міокарда при аритміях у дітей // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1990.– № 5. – С.11 -13.
119. Сидельников В.М. Досвід лікування дітей з астматичним бронхітом та бронхіальною астмою у камері штучного мікроклімату високодисперсного аерозолі натрію хлориду // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 1990.– №1. – С. 15-16.
120. Сидельников В.М. Оценка гиперчувствительности бронхов у детей с бронхиальной астмой // Тезисы докладов I Всесоюзной конференции по заболеваниям органов дыхания.– К., 1990. – С. 147.
121. Сидельников В.М., Прохорова М.П., Мигаль В.Г. и др. Применение физметодов в комплексном лечении экземы и нейродермита у детей / / Тезисы докладов республиканской конференции “Новые физические методы в медицине”.– Ворошиловград, 1990. – С. 121-122.
122. Сидельников В.М., Кузьменко А.Я., Подлевская Т.А., Балькина Н.В. Влияние общепринятой противоревматической терапии и пармидина на состояние микроциркуляции у больных ревматизмом // Тезисы докладов II Всесоюзной конференции. – Фрунзе, 1990. – С. 327-328.
123. Сидельников В.М., Волосовец А.П., Руднев А.М. Влияние применения интала, бекломета и декариса на верхний отдел пищеварительного тракта у детей с бронхиальной астмой и астматическим бронхитом // Тезисы докладов Всесоюзной конференции “Побочное действие лекарств”. – Астрахань, 1990. – С. 123.
124. Сидельников В.М., Казак С.С., Кузьменко А.Я. и др. Лечение экстра-систолической аритмии у детей // Материалы V международной конференции по проблеме клинической и экспериментальной кардиологии. – Тбилиси, 1990. – С. 413.
125. Сидельников В.М., Чашевая А.А., Кравченко Е.В., Лаврик М.В. Система микроциркуляции и гемокоагуляции у детей, больных ревматизмом на фоне общепринятой противоревматической терапии и пармидина // Материалы II Всесоюзной конференции по системе микроциркуляции и гемокоагуляции в экстремальных условиях. – Фрунзе, 1990. – С. 327-328.
126. Сидельников В.М., Кузьменко А.Я., Рыбакова Е.В. и др. Спектр желчных кислот и уровень свободного холестерина в конденсате выдыхаемого воздуха // Лабораторное дело. – 1990. – № 4. – С. 74-75.
127. Сидельников В.М., Кузьменко А.Я., Волосовец А.П., Кривопустов С.П. Эхокардиографические и доплерографические критерии побочного действия антиаритмических препаратов // Материалы Всесоюзной конференции “Побочное действие лекарств”. – Астрахань: АМИ, 1990. – С. 105.
128. Сидельников В.М., Прохорова М.П., Рыбакова Е.В., Помыткина Л.Р. Четырехлетний опыт использования искусственного микроклимата соляных шахт в реабилитации детей с бронхиальной астмой и преаастматическими заболеваниями // Тезисы докладов Всесоюзного

Історико-біографічне видання

видатний український вчений-педіатр В.М. Сідельников

За загальною редакцією О.П. Волосовця

Літературний редактор
Технічний редактор
Оформлення обкладинки
Комп'ютерна верстка

Лілія Гайда
Світлана Демчишин
Павло Кушик
Олена Рєвак

Підписано до друку 10.10.2003. Формат 60x84/16.
Папір офсетний № 1. Гарнітура Antiqua. Друк офсетний.
Ум. др. арк. 9,64. Обл.-вид. арк. 10,1.
Наклад 500. Зам. № 193.

Оригінал-макет підготовлено у відділі комп'ютерної верстки
видавництва "Укрмедкнига" Тернопільської державної медичної
академії ім. І.Я. Горбачевського.

Майдан Волі, 1, м. Тернопіль, 46001, Україна.

Надруковано у друкарні видавництва "Укрмедкнига" Тернопільської
державної медичної академії ім. І.Я. Горбачевського.

Майдан Волі, 1, м. Тернопіль, 46001, Україна.

Свідоцтво про внесення до державного
реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 348 від 02.03.2001 р.